

Bulletin of
The Government Oriental
Manuscripts Library,
Madras.

அரசினர் கீழ்த்திசைச் சுவடி
நூலகப் பருவ வெளியீடு

EDITED BY

R. N. SAMPATH, M.A., P. & P. A. (Dip.)

Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras-600005

Volume XX

1972

Part II

TABLE OF CONTENTS

1. General Editor's Note	... i-ii
2. Arungalaccheppu	... 33-91
3. Karmayoga-Gnanayoga-Vilakkap-Padal (Tamil)	... 92
4. Siddhantasaraṇali	... 49-71
5. Gurupavanapuresa Stotram	... 72
6. Title page of Brihadyatra etc.	... i-xiv
7. Yakṣeśvamedhiyātrā	... 93-114
8. Index-I (Bṛhadyātrā)	... 115-126
9. Index-II (Yakṣeśvamedhiyātrā)	... 126-130

Bulletin of
The Government Oriental
Manuscripts Library,
Madras.

அரசினர் கீழ்த்திசைச் சுவடி
நூலகப் பருவ வெளியீடு

EDITED BY

R. N. SAMPATH, M.A., P. & P. A. (Dip.)

Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras-600005

Volume XX

1972

Part II

Published under the authority of Government
Tamil Nadu

© Govt. of Tamil Nadu

Subscription: Rs. 10/- per volume for India
£ 1.00 or
\$ 2.50 cents or its equivalent for
foreign countries.

Printed at the Bharati Vijayam Press, Triplicane, Madras-5.

GENERAL EDITOR'S NOTE

With this issue, we complete Twenty Volumes of the Bulletin of the Government Oriental Manuscripts Library and an analysis of all the back numbers shall provide a brake-up figure as follows regarding the different language content.

<i>S. No.</i>	<i>Language</i>	<i>No. of works published</i>
1.	English	1
2.	Islamic Languages	14
3.	Kannada	21
4.	Malayalam	22
5.	Maharastri	7
6.	Sanskrit	32
7.	Tamil	61
8.	Telugu	28

So far each Volume had carried two issues. The Bulletin was started in August 1948 and it has completed 24 years of existence with the ending of the calendar year 1972. In this period of 24 years, correspondingly twenty-four Volumes must have been published. Readers might remember that in the first part of this Volume, I had expressed a hope to publish a **COMMEMORATION** volume synchronizing with the completion of 25 years in the year 1973. So to fill up the gap it is proposed to bring out four full Volumes before September 1973—and our subscribers are requested to note this and make suitable adjustments (Intimations with a request for budgetary adjustments sent separately).

This issue contains the pending portions of the works in Tamil and Sanskrit that were started earlier. The *Siddhanta-saravali* has been started in the first part of *seventeenth* Volume and has been completed in 7 issues. This is an important Saivagama work and this publication in full many be of much use to the performing priests of Siva temples with regard to the various rituals of temple-worship and also to the scholars and research workers in the field of Agama and Silpa sastras. The Tamil work

Arungalaccheppu is a fine treatise regarding the Jain tenents told in aphoristic style [and commented upon in a manipravala manner for which the Jains and Buddhists of Tamil Nadu were noted. I only wish that some scholar takes up into his heart to translate the original text and commentary into English or Hindi for the benefit of larger circle of readers.

A minor poem of four stanzas in Tamil by an unknown author speaks eloquently about the importance of Gnānayoga over the Karmayoga. The poem is short yet effectively presents what it means.

Sri Kṛṣṇa in his Bhagavatgita has enunciated three mārgas for attaining one's salvtaion. Having indicated the first two viz. Karma and Gnānamārgas, we now present the third method viz. Bhakti. Kṛṣṇa - Bhakti is unique in this realm and we also publish here a small composition—a stotra of five verses on Sri Krishna of Guruvayur. From the tenor of the stotra, it may be clear that the anonymous author had suffered from Rheumatic or some kind of gaseous trouble (Vatadosa) for which the petition has been made to the Lord for the relief. We feel happy to bring this hitherto unknown piece of Stotra to the knowledge of Scholars who are familiar only with Narayaniyam of Narayana Bhatta.

The remnant of the Bṛhadyātrā work also gets published in this issue and it is our hope that this may be received well by all the scholars. Incidentally I may mention that the next Volume—i.e. XXI—shall carry a critical work in Tamil Language for which Thiru M. Arunachalam of Thiruchitrambalam of Tanjore District has agreed to help us in editing “Prabandhamarabiyal”—a treatise on Tamil compositions.

R. N. Sampath

Curator & General Editor.

அருங்கலச் செப்பு

(தொடர்ச்சி Vol. XX—பக்கம் 32)

(நல்லொழுக்கம்)

62. காட்சி யுடையார் வினைவரும் வாயிலின்
மீட்சிய நல்லொழுக்கி னற்கு.

காட்சி யுடையார்—சங்கத் தை யுடைத்தானபேர்
வினைவரும் வாயிலின் மீட்சியா—கங் ங்கள் வருகிற வழி
யினுலே
கங் ங்கள் வராமற் றடைபண்ணுகிறது
நல்லொழுக்கினற்கு—நல்ல சங்கச்சாரி மென்று சொல்லப்
படும்.

(கூஉ)

(நற் காட்சியும் நன்னூனமுமாகிய மறைகளில் தெளிந்த
சான்றோர்கள், தங்களைத் தீவினைகள் அணுகாதவாறு தடுத்த
துக் கொள்ளும் திறன் கைவரப் பெறுவதற்குக் காரணம்
அவர்கள்தம் நல்லொழுக்க நெறிகளேயாகும் என்று கூறப்
பெறும்.)

(நல்லொழுக்க வகை)

63. குறைந்ததூஉ முற்ற நிறைந்ததூஉ மாக
வறைந்தா ரொழுக்க மிரண்டு.

குறைந்ததூஉ—அஃதம்
முற்ற நிறைந்ததூஉமாக—சஹித மென்றும்
வறைந்தா ரொழுக்க மிரண்டு—சாரி மிரண்டு சகர
மென்று சொன்னாரென்பதாம்.

(கூங்)

(சான்றோர்கள் கைக்கொள்ளும் ஒழுக்கங்கள், கொல்
லாமை, பொய்யாமை, கள்ளாமை, பிறனில்விழையாமை,
பெரும் பொருள் விரும்பாமை, பிரமசரியம், தவம், கள், ஊன்,

தேன் முதலியன உண்ணாமை, இரவு உண்ணாமை போன்ற வற்றை மேற்கொள்ளும் 'அணுவிரதம்', 'மாவிரதம்' என இரண்டுவகையாகும் என்று கூறுவர்.)

64. நிறைந்த திருவடிகட் காகு மனையாற்
கொழிந்தது மூன்று வகைத்து.

நிறைந்த திருவடிகட்காகும்—மஹாத்ம் ஐஷி களுக்காகும்
மனையாற் கொழிந்தது—மஹத் ருக்கு மீந்தது
மூன்று வகைத்து—அயுரத், ஐயுரத், சிஷ என மூன்று வகை
யாகும்.

(சுச)

(கொலை, பொய், களவு, காமம், பொருள் ஆகியவற்
றினைத் துறத்தலாகிய மாவிரதம் என்பது முனிசுவரர்களுக்
குக் கூறப்பெற்றதாகும். இல்லறத்தாருக்குக் கூறப்பெற்றன
வாகிய பிறவிரதங்கள் அணுவிரதம், குணவிரதம், சிட்சா
விரதம் என மூன்று வகையாம் என்பர்.)

(இல்லறத்தாருக்குரிய விரதங்கள்)

65. அணுவத மைந்துங் குணவத மூன்று
முணர்நான்கு சிக்கா வதம்.

அணுவதமைந்தும் - அயுரத் ம் டும்

குணவத மூன்றும் - ஐயுரத் ம் டு

உணர் நான்குஞ்சிக்கா வதம்—சிஷாத் நான்கு பகார மென்
றறிவது.

(சுரு)

(மேலே கூறப்பெற்றவையும் இல்லறத்தாருக்குரியவையு
மான மூன்று விரதங்களுள் முதலாவதான அணுவிரதமென்
பது, விலக்க வேண்டுவன வாகிய கொலை, களவு, பொய்,
காமம், பொருள்வரைதல் என்னும் ஐந்து வகைகளையும்
இரண்டாவதான குணவிரதம் என்பது, காக்க வேண்டுவன
வாகிய திசைவிரதம், அனர்த்ததண்டவிரதம், போக
உபபோக பரிமாண விரதம் என்ற மூன்று வகைகளையும்
மூன்றாவதான சிட்சாவிரதம் என்பது, சாமாயிக விரதம்,
போசதவிரதம், தேசாவகாசிக விரதம், அதிதிசம்விபாக

விரதம் என்ற நான்கு வகைகளையும் கொண்டவை என்று கூறுவர்.)

(அணுவிரதம் ஐந்து)

66. பெரிய கொலைபொய் களவோடு காமம்
பொருளை வரைதலோ டைந்து.

பெரியகொலை—ஊரப்பட்ட ஜீவனைக் கொல்லேனென்
கிற பெரிய கொலையும்

பொய்—குடிகேடு பழிகேடான பொய் சொல்லேனென்
கிற பெரிய பொய்யும்

களவோடு—ஈசு நுடமையைக் கன்னமிட்டுத் திருடே
னென்கிற பெரிய களவோடும்

காமம்—ஈரதர த்துக்குச்சியாத பெரிய காமமும்

பொருளை வரைதலோடைந்து—ஈசு முதலான ஈரதர த்தை
மட்டு பண்ணுகிற பொருளை
வரைதலோடே கூட ஈசுத
மைந்து ஈகார மாம்.

(கூகூ)

(இயங்கும் உயிர்கள் எவற்றையும் கொல்லேனென
நோற்கும் 'கொல்லாமை', குடிக்கு அழிவையும் பழியையும்
தேடித்தருகின்ற பொய்யினைச் சொல்லேனென உறுதி
பூணும் 'பொய்யாமை', பிறருக்கு உரிமையாம் பொருள்களைக்
கன்னமிட்டுக் கவரேனெனும் பண்பு கொள்ளும் 'களளாமை',
பிற பெண்களை உள்ளத்தாலும் விரும்பேனெனும் தன்மை
யோடு வாழுகின்ற 'பிறனில் விழையாமை', பெரும் பொருளை
ஈட்ட வேண்டுமென்கின்ற அவாவினைக் குறைத்து வாழும்
'மிகுபொருள் விரும்பாமை', ஆகிய ஐந்துவகை விரதங்களுமே
அணுவிரதம் என்று கூறப்பெறுவனவாம்.)

(கொல்லாமை)

67. இயங்குயிர் கொல்லாமை யேவாமை யாகும்
பெருங்கொலையின் மீட்சி யெனல்.

இயங்குயிர்க் கொல்லாமை—ஊரப்பட்ட ஜீவனைக்
கொல்லாததும்

யேவாமையாகும்—அன்னியரை ஏவிக்கொல்லுவியாத
துமான

பெருங்குலையின் மீட்சியெனல்—ஊரப்பட்ட ஜீவனைக்
கொல்லேனென்கிற பெரிய
கொலையான ஈத மாம்.

(சு௮)

(இயங்குந் தன்மை வாய்ந்த எவ்வுயிரையுங் கொல்லா
தொழிதலும் பிறரை ஏவி அவ்வுயிர்களைக் கொல்லுமாறு
செய்யாதிருத்தலும் ஆகிய இவையே அணுவிரத வகை
களுள் முதலாவதாகிய 'கொல்லாமை' என்கின்ற விரத
மாகும்.)

(கொல்லாமையை மீறிய செயல்கள்)

68. அறுத்த லலைத்த லடைத்தலோ டார்த்த
லிறப்பப் பொறையிறப்போ ரைந்து.

அறுத்தல்—காதை அறுக்கிறது முதலானதும்

அலைத்தல்—அடிக்கிறது முதலானதும்

அடைத்தல்—பத்து மாடு இருக்கிற இடத்திலே இருபது
மாட்டை ३५३५ மாக அடைக்கிறதும்

ஆர்த்தல்—கட்டுகிறதும்

இறப்பப் பொறையிறப்போ ரைந்து—ஐங்கு மான ஈர
த்தை ஏற்றுகிறது என்னும்
கொல்லா ஈத த்துக்கைந்த
தீசாரமாகும்.

(சுஅ)

இறப்பதீசாரம்.

(பிற உயிர்களின் காது முதலான உறுப்புகளை அறுப்
பது, அவற்றை அடித்துத் துன்புறுத்துவது, சிறிதளவான
இடத்தில மிகுதியான உயிர்களை அடைத்து வைப்பது,
அவற்றைக் கட்டிவைத்துத் துன்புறுத்துவது, மிகுதியான
சுமையை அவற்றின்மீது ஏற்றிவைத்து வதைப்பது ஆகிய
இவை ஐந்தும் கொல்லாமை என்கின்ற விரதத்தை மீறி
செய்யப் பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

(பொய்யாமை)

69. பாவம் பெரியன சொல்லாமை யேவாமை
யாகு மிரண்டா வதம்.

பாவம் பெரியன சொல்லாமை—ஈடி துதுக்குக் காரண
மான பெரிதான பொய்யைத்
தான் சொல்லாததும்

யேவாமையாகு மிரண்டா வதம்—அன்னியரைக் கொ
ண்டு பொய் சொல்லு வியர்த்து
மான பொய் சொல்லேனென்
கிற இரண்டா. மணு ஈத மாம்.

(கக)

(தீவினைப் பயன்களுக்குக் காரணமாக விளங்குவதும்
தனக்கும் பிறருக்கும் துன்பத்தை விளைவிப்பதுமான பொய்
யினை எக்காரணத்தைக் கொண்டும் தான் சொல்லாமலிருப்
பதும், பிறரை அப்பொய்யினைச் சொல்லச் செய்யாமலிருப்
பதுமாகிய செயல்கள் அணுவிரத வகைகளுள் இரண்டாவ
தாகிய 'பொய்யாமை' என்னும் விரதமாகும்.)

(பொய்யாமையை மீறிய செயல்கள்)

70. குறளை மறைவிரி யில்லடை வெளவல்
புறவுரை பொய்யோலை கேடு.

குறளை—ஈடி மான பேரை னேடி ச்சுக் குறைக்கிறது
மறைவிரி—ஈடிபுர எகாந் ரஹ்ய மாயிருக்கிற ஈய த்தை
நா லுபேரு மறிய விரித்துச் சொல்லுகிறதும்
யில்லடை வெளவல்—ஒருத்தர் வைத்த த்தை எடுத்
துக் கொண்டு இல்லையென்று
வாயடிக்கிறதும்

புறவுரை—குண்டணியான ஸிஹோடித த்தை பண்ணுகிற
தும்
பொய்யோலை கேடு—ஒருத்தரோடே சொல்லாமல்
பொய்யோலை எழுதி காரியமாகப் பண்
ணுகிறது மென்னும் பொய்சொல்லா
ஈய த்துக்கு ஐந்ததீசாரமாம்.

(கம)

(சிறந்த நண்பர்களாக விளங்குபவர்களின் நட்பினைக் கெடுத்துப் பிரிப்பது, ஆணும் பெண்ணுமாய்த் தனித்திருப்பவர்களின் செயல்களைக் குறித்துப் பலருமறியுமாறு எடுத்துச் சொல்லுவது, ஒருவருக்கு உரித்தான பொருள்களைக் கவர்ந்துகொண்டு இல்லை ஏன மறுத்துரைப்பது, தனக்கும் பிறருக்கும் தீமையைத் தருகின்ற கோள் சொல்லுதல் போன்ற பொய்யான கருத்துக்களைப் பிறருக்குச் சொல்லித் தருவது, பிறருக்குத் தெரியாமல் பொய்யோலை எழுதி அதனால் நடைபெற வேண்டிய செயல்கள் நடக்குமாறு செய்வது ஆகிய இவ்வைந்தும் 'பொய்யாமை' என்னும் விரதத்தை மீறி செய்யப்பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

(கள்ளாமை)

71. கொடாதது கொள்ளாமை யேவாமை யாகுங்
கொடாதது கொள்ளா வதம்.

கொடாதது கொள்ளாமை—ஒருத்தர்குடாத த்தைத்
தான் கொள்ளாததும்
யேவாமையாகும்—ஒருத்தரை யேவி திருட்ச் சொல்லா
ததும்

கொடாததுகொள்ளாவதம்—குடாததுகொள்ளேனென்
கிற திருடா ஈர மென்பதாம்.

(ஈக)

(ஒருவர் தாமாகக் கொடுக்காத பொருள்களைத் தமக்கு உரியதாகக் கவர்ந்து கொள்ளாமலிருப்பதும் பிறர் பொருளைத் திருடிவருமாறு தூண்டி ஒருவரையும் ஏவாமலிப்பது மாகிய செயல்களே அணுவிரத வகைகளுள் மூன்றாவதாகிய பிறர் கொடாததைக் கொள்ளேனென்கின்ற 'கள்ளாமை' என்னும் விரதமாகும்.)

(கள்ளாமையை மீறிய செயல்கள்)

72. குறைவு நிறைகோடல் கொள்ளைக் கவர்தல்
மறைய விருத லிறப்பு.

குறைவு நிறைகோடல்—சின்னமரக்கால் முதலானத்தி
னாலே குறைய குடுத்து பெரிய மரக்

கால் முதலானத்தினாலே வாங்கிக்
கொள்ளுகிறதும்
கொள்ளைக் கவர்தல்—ராச்சிப் பல்லட்டத்தினால் வந்த
வை வாங்கிக் கொள்ளுகிறதும்
மறையவிருதலிறப்பு—பொன்னினுள் வெள்ளியும் நெய்
யினுள்ளெண்ணையும் பாலினுள் தண்ணீ
ரும் உப்பினுள் மணலும் நெல்லினுள்
பதறு முதலானவை மறைப்பதும் அதீ
சாரமாம்.

(௮௨)

(பிறருக்குக் கொடுக்கின்றபோது சிறிய அளவைக்
கருவிகளைக் கொண்டு குறைவாக அளந்து கொடுப்பது,
பிறரிடமிருந்து தான் பெறுகின்றபோது பெரிய அளவைக்
கருவிகளைக் கொண்டு நிறைய அளந்து பெறுவது, பிறரை
ஏமாற்றிக் கவர்ந்து வந்த பொருள்களை வாங்கிக் கொள்ளு
வது, பொன்னோடு வெள்ளி, நெய்யோடு எண்ணெய்,
பாலோடு தண்ணீர், உப்போடு மணல், நெல்லோடு பதர்
போன்றவற்றைக் கலந்து கொடுப்பது ஆகிய இம்மூன்று
செயல்களும் 'கள்ளாமை' என்னும் விரதத்தை மீறி செய்
யப் பெறுகின்ற செயல்கள் என்பர்.)

73. கள்ளரோடு கூறல் கள்ளர் குணர்பொருளை யுள்ளினுற் கோடலோ டைந்து.

கள்ளரோடு கூறல்—கள்ளரை ஏவித் திருடிவரச்
சொல்லுகிறதும்
கள்ளர் குணர் பொருளை—கள்ளர் திருடிவந்த பொருளை
யுள்ளினுற் கோடலோ டைந்து—மனதிலே சிந்திச் சக்
கொள்ளுகிறது திருடனென்கிற
ஈத துக்கு ஐந்ததீசாரமாகும்.

(௮௩)

(மேலே கூறிய மூன்று செயல்களோடு திருடிவருமாறு
கூறிக் கள்ளரைத் தூண்டியனுப்புவது, அவர்கள் திருடிக்
கொணர்ந்த பொருள்களைத் தனக்குச் சொந்தமாக்கிக்
கொள்ளவேண்டுமென்று உள்ளத்தால் நினைப்பது ஆகிய

இரண்டும் சேர்ந்த ஐந்து செயல்களும் 'களளாமை' என்னும் விரதத்தை மீறி செய்யப் பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

(பிறனில் விழையாமை)

74. விதித்த வழியின்றிக் காம னுகர்தல்
மதிப்பின்மை நான்கா வதம்.

விதித்த வழியின்றிக் காமனுகர்தல்—குரு, தாய், தந்தை
பெந்துக்கள் முதலான பேர் சாநி
யாக பண்ணின வழியை விட்டு
க்காம மனுபவிக்கிறது

மதிப்பின்மை நான்கா வதம்—மனதிலே மதியாமல்
விட்டு நடக்கிறது ஈஹ்ய மென்னும்
நாலாவதான ஈத மென்பதாம்.

(௪௪)

(தாயுந் தந்தையும் குருவும் சுற்றமும் போன்றோர் ஆகிய
பலர் முன்னிலையில் நடைபெற்ற வழியினை விட்டுப் பிறவழி
களில் இன்பந் துய்ப்பதாகிய செயலை உள்ளத்தாலும் நினை
யாது ஒழுகுவதே அணுவிரத வகைகளுள் நான்காவதாகிய,
உள்ளத்தைக் கட்டுப்படுத்தும், பிரமசரியம் என்று கூறப்
பெறுகின்ற, 'பிறனில் விழையாமை' என்னும் விரதம்
ஆகும்.)

(பிறனில் விழையாமையை மீறிய செயல்கள்)

75. அனங்கன் விளையாட்டு வேட்கை மிகுதி
மனங்கொள் விளரின்மை கேடு.

அனங்கன் விளையாட்டு—அங்கமில்லாத விடத்திலே கிடு
க்கிறதும்

வேட்கை மிகுதி—ஆசை மிகுதியா யிருக்கிறதும்

மனங்கொள் விளரின்மை கேடு—சுஷ்ணாதிவிகார த்து
மனஸிலே சிந்தி யாயிருக்கிறதும் அநீசா
ராம்.

(௪௫)

(உருவமற்றவன் என்று கூறப்பெறுகின்ற மன்மதனது
வழியில் மூழ்கிக் காமநூலின் வழிவிளையாடுவது, இன்பநுகர்ச்
சியில் மிகுதியான விருப்பங் கொண்டிருப்பது, இதழ் சுவைத்

தலும் உடற்றமுவலும் போன்ற உள்ளவிருப்பங்களிலே எக் காலமும் நினைவு மாறாமல் இருப்பது ஆகிய மூன்று செயல்களும் 'பிறனில்விழையாமை' என்னும் விரதத்தை மீறி செய்யப்பெறுகின்ற செயல்களாம் என்பர்.)

76. பிறர்மணங் கோடல் பிறர்க்குச் செல்வாளைத் திறவதிற் கோடலோ டைந்து.

பிறர் மணங் கோடல்—பிறருக்குப் பண்ணுகிற கல்லியாணத்தினை விலக்கித்தான் கொள்ளுகிறதும்

பிறர்க்குச் செல்வாளைத்திற

வத்திற்கோடலோ டைந்து — பூரண னுண்டாகிலும்-சுவ-யிராசாரியும்-வேசியையும்-விதவையும்தாழ்வு மென்னும் அவரைச் சேருகிறதும் ஐயத்திற்குக்கைந்தச் சாரமாம்.

(௪௬)

(மேலே கூறப் பெற்ற முச்செயல்களோடு, பிறருக்குச் செய்கின்ற திருமணத்தினை விலக்கி, அம்மணத்தினைத் தானே செய்துகொள்ளுவது, கொண்டவனிருக்க அவனை விடுத்துத் தன் விருப்பம்போல் ஒழுகித்திரிபவன், செல்வத்தை விரும்பிப் பலரிடமும் வந்து அடையும் பரத்தை, கணவனை இழந்தவன், பணிபுரிய வந்தவன் போன்ற பிற பெண்களை அடைவது ஆகிய இரண்டும் சேர்ந்த ஐந்து செயல்களும் 'பிறனில் விழையாமை' என்னும் விரதத்தை மீறி செய்யப்பெறுகின்ற செயல்களாம் என்பர்.)

(மிகுபொருள் விரும்பாமை)

77. பொருள்வரைந் தாசைச் சுருக்க லேவாமை மிகுபொருள்வரைந் தாசைச் சுருக்க வதம்.

பொருள்வரைந் தாசைச் சுருக்கல்—ஐந்தி னுமுதலான ஐந்து பண்புகளும் பண்ணியிருக்கிற ஐந்து விதவையும் ஆசையை விடுகிறதும்

யேவாமை—அன்னியருக்கு பரிசுத் தை யேவாமை
யிருடீர்தாரக்கைந்தாவதம்—ராஜிமொன த்தை விட்ட
பேருக்கு பரிசுதவர மென்னு
மைந்தா ன் மாம்.

(௪௪)

(நிலம், வீடு முதலிய பொருள்களில் பேராசை கொள்
ளாமல், தன்னிடம் உள்ள பொருள்களிலேயும் மிகுதியான
பற்று கொள்ளாமல், அவாவினைக் குறைத்து வாழ்வதும்
தங்கட்குத் தேவையான பொருள்களைக் காட்டிலும் மிகுதி
யான பொருளை விரும்பி ஈட்டுமாறு பிறரை ஏவாமலிருப்
பதுமே இரவு உண்ணும் வழக்கத்தைத் துறந்து விளங்குபவர்
களுக்கு உரியதாகிய அணுவிரத வகைகளுள் ஐந்தாவதாகக்
கூறப்பெறும் 'மிகுபொருள் விரும்பாமை' (பொருள் வரை
தல்) என்னும் விரதம் ஆகும்.)

(மிகுபொருள் விரும்பாமையை மீறிய செயல்கள்)

78. இயக்கமோ டட்டம் பெருக்க லுலோபம்
வியப்பு மிகைகோட லேந்து.

இயக்கமோ டட்டம்—புரி களின் ஈர த்தை யறியாதே
ஏறிச் செல்லுமியக்கமும் தன்னால்
சுய மல்லாத காய் த்தினைத் துடங்கு
மீட்டமும்

பெருக்கல்—சுதர ஞ் செய்து ஸுங் களில் திரள ஜீவன்
கள் பிறக்குமளவும் வைத்துப் பெருக்குவதும்
உலோபம்—யுரய் மாகிய டாந த்தினைக் கொடாத ஈரி
லோபமும்

வியப்புமிகைகோட லேந்து—பிறர் ஔய்த்தைக் கண்டு ஈசுய்யப்
படுகிறது மென்னும் . பரிசுத் த்துக்
கைந்த தீசாரமாகும்.

(௪௮)

(பிற உயிர்களின் துன்பத்தை யறியாமல் அவற்றின்
மீது அமர்ந்து அவற்றைச் செலுத்துதல், பொருளாசை
கொண்டு, தன்னால் முடிக்க இயலாத செயலினை மேற்கொள்
ளத் தொடங்குதல், தாம் ஈட்டிய தானியங்களில் மிகுதியான

புழு முதலியன உண்டாகுமளவும் அவற்றை மேலும் மேலும் சேர்த்து வைத்தல், எவ்விதமான அறமும் செய்யாமல் பொருளைப் பாதுகாக்க வேண்டுமென்று பேராசை கொள்ளுதல், பிறருக்குச் சொந்தமான செல்வத்தைப் பார்த்து வியப்படைதல் ஆகிய ஐந்து செயல்களும் 'மிகுபொருள் விரும்பாமை' என்னும் விரதத்தை மீறி செய்யப் பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

(அணுவிரதங்களின் பயன்)

79. அய்யைந் திறப்பிகந் தைந்து வதங்களுஞ் செய்யுஞ் சுவர்க்கச் சுகம்.

அய்யைந்திறப்பிகந்தைந்து

வதங்களும்—ஒவ்வொன்றுக் கைந்தாக
அனுர மைந்துக்கும் இருபத்
தைந்து னெட மான அதிசார
மில்லாமல் அநுர க்கப்பட்ட
ஐந்து ரதங்களும்

செய்யுஞ் சுவர்க்கச்சுகம் —சுவர்க்கச்சுகம் ததைப்பண்ணு
மென்பதாம்.

(எக)

(கொலை, பொய், களவு, காமம், பொருள் வரைதல் என்ற அணுவிரத வகை ஒவ்வொன்றிற்கும் மீறிய செயல்களாகக் கூறப்பெற்ற ஐந்து ஐந்து செயல்கள் சேர்ந்த இருபத்தைந்து வகையான விரதத்தை மீறிய செயல்களும் இல்லாமல் கடைப்பிடிக்கப்பெற்ற ஐவகை விரதங்களுமே ஒருவன் பெற வேண்டிய பேரின்பத்தை யளிக்கும் என்று கூறுவர்.)

(விரதங்களால் புகழ்பெற்றோர்)

80. சட்டி தனதேவன் பாரீச னீலியைப்
பெற்றார் சயனுஞ் சிறப்பு.

சட்டி—கொல்லாதி ரத த்துக்கு சட்டிப் புலையனும்
தனதேவன்—பொய் சொல்லா ன த்துக்கு னெட னும்
பாரீச—திருடாத ரத த்துக்கு ரரிசு குமார னும்
நீலியே—நீலசூர த்துக்கு பனி நீல நங்கையும

பெற்றார் சயனுஞ் சிறப்பு—परिग्रहत த்துக்கு जयकुमार னும்
ராஜா க்களாலும் தேவ ர்களாலும்
பூஜை யைப் பெற்றாரென்பதாம்.

(அய)

(அணுவிரத வகைகளுள் முதலாவதாகிய 'கொல்லாமை' என்னும் விரதத்திற்குச் சட்டிப்புலையன் என்பானும் இரண்டாவதாகிய 'பொய்யாமை' என்னும் விரதத்திற்குத் தனதேவன் என்பானும் மூன்றாவதாகிய 'கள்ளாமைக்குப் பாரிசேணகுமாரன் என்பானும் நான்காவதாகிய 'பிரமசரியம்' என்னும் விரதத்திற்குப் பனிகீல நங்கை என்பாளும் ஐந்தாவதாகிய 'பொருள் வரைத' லுக்குச் செயகுமாரன் என்பானும் ஆகிய இவர்கள் சிறந்த சான்றாக விளங்கி மன்னர்களாலும் தேவர்களாலும் சிறப்பித்துப் போற்றப் பெற்றனர்.)

(விரதமின்மையால் அழிவுற்றோர்)

81. தனசிரி சத்தியன் தாபதன் காப்பான்
நினைதாடி வெண்ணெ யுரை.

தனசிரி—धनश्री யும்

சத்தியன்—सत्यधोष னும்

தாபதன்—உறிதா पस னும்

காப்பான்—தளவர னும்

நினைதாடி வெண்ணெயுரை—தாடி வெண்ணைக்கார னும்

கொலை முதலாகிய அநுதம மைந்து
மில்லாமல் துரீதி யை யடைந்து
துக்கு துஷ்ண மாகச் சொல்லிக்
கொள்வது.

(அக)

(மேலே கூறப்பெற்ற கொலை முதலாகிய அணுவிரத வகை ஐந்தினையும் மேற்கொண்டொழுகாதவர்கள் அவலநிலையடைந்து, தாழ்ந்து அழிவர் என்பதற்குத் தனபூரி, சத்திய கோஷன், உறிதாபதன், தளவரன், தாடிவெண்ணெய்க்காரன் ஆகிய ஐவரின் அழிவு நிலைகளையே எடுத்துக் காட்டுகளாகக் கூறலாம்.)

(மூலகுணம்)

82. கள்ளொடு தேன்புல் சுண்ணாமை ஐவதமுந்
தெள்ளுங்காண் மூல குணம்.

கள்ளொடு தேன்புல் சுண்ணாமை—கள்ளோடே கூட
தேனும் மாசு மும் மோசி யாமல்
ஐவதமும் தெள்ளுங்காண் மூலகுணம்—அமுத மைந்துங்
கூட விவரித்துப் பார்க்குமளவி
லெட்டும் அவகருக்கு மூலமாம்.
(அஉ)

(கள் உண்ணாமை, தேன் உண்ணாமை, புலால் உண்ணாமை ஆகிய மூன்று குணங்களையும் சேர்த்துப் பார்க்குமளவில், மேலே கூறப்பெற்ற ஐவகை அணுவிரதங்களோடு கூடிய எட்டு குணங்களும் சமண தருமத்தைக் கைக்கொள்ளும் இல்லறத்தாருக்குரிய மூலகுணங்கள் என்று கூறத் தகுந்தனவாம்.)

(திக்குவிரதம்)

83. வரைப திசைபத்தும் வாழு மளவும்
புரைவின் நிசைவிரத மென்.

வரைபதிசை பத்தும்—நாலு திக்குகளிலும் நாலு மூலை
யிலும் கீழ்மேலுமாக பத்து
திசைக்கும் ஐமயந்தம் தரம் பண்ணி
நடந்து கொள்ளுகிறது

வாழ்மளவும் புரைவின் நிசை

விரதமென்—அயுஷ்யந்த் குற்றமில்லாமல் தரத்தை அநுஷி க்கிறது திக்ஷுத மென்பதாம்.

(அங)

(கிழக்கு, மேற்கு, வடக்கு, தெற்கு என்ற நான்கு திசைகளோடு கோணதிசைகள் என்று கூறப்பெறும் வடகிழக்கு, வடமேற்கு, தென்கிழக்கு, தென்மேற்கு ஆகிய நான்கு திசைகளும் கீழும் மேலுமாகிய இரண்டும் சேரவிளங்கும் பத்து திசைகளிலும் வாழ்நாள் முழுமையும் குறிப்பிட்ட

எல்லையைக் கடந்து செல்லேன் என்ற விரதம் பூண்டு நடந்து கொள்ளுவதும் உடலில் உயிர் வாழமுளவும் சிறிதும் குற்ற மேற்படாவண்ணம் அவ்விரதத்தினைக் கடைப்பிடித்து ஒழுகி வருவதும் 'திக்குவிரதம்' என்று கூறப்பெறும்.)

(திக்குவிரதத்திற்காம் எல்லைகள்)

84. ஆறு மலையுங் கடலு மடவியுங்
கூறுப வெல்லை யதற்கு.

ஆறு—ஆறு ஈய்ந்த மும்
மலையும்—மலை ஈய்ந்த மும்
கடலும்—சமுத்திரம் மும்
அடவியும்—காடு ஈய்ந்த மும்
கூறுபவெல்லையதற்கு—திக்கு ஈத த்துக்கு ஈமாண ன் சொல்
லப்பட்டதாம்.

(அச)

(வாழ்நாள் முழுமையும் பத்து திக்குகளிலும் 'குறிப் பிட்ட எல்லையைக் கடந்து செல்லேன்' என்றுமேற்கொள்ளு கின்ற விரதமாகிய திக்கு விரதத்திற்கு ஆறும் மலையும் கடலும் காடும் ஆகிய இயற்கைப் பொருள்களே எல்லை களாகும் என்று கூறுவர்.)

(மாவிரதம்)

85. எல்லைப் புறத்தமைந்த பாவமு மீண்டமையிற்
சொல்லுப மாவத மென்று.

எல்லைப்புறத்தமைந்த பாவமு மீண்டமையிற்—திக்குஈத ம்
பண்ணப்பட்டப் புறம்பான தேசத்திலே
ஐந்துவகை பாவமில்லாதபடியினாலே
சொல்லுபமாவதமென்று—அதுக்கப்பால் ஈதிரத மென்று
சொல்லப்படும்.

(அரு)

(திக்கு விரதத்திற்கு எல்லையாகக் கூறப்பெற்ற ஆறு, மலை, கடல், காடு ஆகியவற்றிற் கப்பாலுள்ள இடங்களில் கொல்லாமை, பொய்யாமை, கள்ளாமை, பிரமசரியம் பொருள்வரைதல் ஆகிய ஐந்து வகையான ஒழுக்கங்களைக்

கடைப்பிடித் தொழுகாவிடில் அதனாலேற்படும் பாவம் இல்லை யாதலினாலே அவ்விடங்களிலும் விரதம் பூண்டொழுகும் ஒழுக்கம் 'மாவிரதம்' என்று சொல்லப்பெறும்.)

(மாவிரதம் ஐந்து)

86. சிறிய கொலைபொய் களவோடு காமம்

பொருளைத் துறத்தலோ டைந்து.

சிறிய கொலைபொய்களவோடு காமம்—கொஞ்சமான ஈகேந்திர ஜீவன் முதலானத்தைக் கொல் லேனென்கிறதும் சிறிய கொலை சிறிய பொய் சிறிய களவு சிறிய காமத் தோடே கூட

பொருளைத்துறத்தலோடைந்து—சக்ஷரிரஹ த்தையும் விடு கிறது சஹஸ்ர மைந்தாம்.

(அசு)

(இயங்கும் உயிர்கள் எவற்றையும் கொல்லேனென நோற்கும் நோன்பாகிய 'கொல்லாமை' முதல் 'மிகு பொருள் விரும்பாமை' ஈருள் ஐவகை அணுவிரதங்களைத் தவிர ஓரறிவு உயிர்போல்வனவற்றைக் கொல்லும் சிறிய கொலை, யாருக்கும் தீங்கிழைக்காத சிறிய பொய், களவு, காமம் ஆகியவற்றையும் செய்யேன் என்பதோடு தேவை யான பொருளின்மீது ஏற்படும் பற்று முதலியவற்றையும் அறவேவிட்டு ஒழுகுவதாகிய ஐவகை ஒழுக்கங்களும் 'மாவிரதம்' என்று கூறப்பெறும்).

(மாவிரத ஆட்சி)

87. கொலைமுதலா வைந்தினையு முற்றத் துறத்தல்

தலையாய மாவத மாம்.

கொலைமுதலாவைந்தினையு

முற்றத்துறத்தல்—கொலை முதலான ஐந்து த்தையும் சக்ஷ மாக வத் பண்ணி நடக்கிறது

தலையாய மாவதமாம்—ஐ மான சஹஸ்ர மென்பதாம்.

(அசு)

(மேலே கூறப்பெற்ற சிறிய கொலை முதலாகிய ஐந்து விரதங்களையும் முழுமையாகக் கைக்கொண்டு அவற்றிற்குச் சிறிதும் குறைவு ஏற்படாதவாறு விரதம் மேற்கொண்டு ஒழுகிவருவதே மிகச்சிறந்த, தலையாய 'மாவிரதம்' என்று கூறப்பெறுவதாகும் என்பர்.)

(திக்குவிரதத்தை மீறிய செயல்கள்)

88. இடம்பெருக்க எல்லை மறத்தல் கீழ்மேலோ
டுடனிறுத்தல் பக்க மிறப்பு.

இடம் பெருக்கல்—தான் கையிகொண்ட நாட்டு யோஜ
னையை விட்டு ஈஈஈஈ த்து யோஜனை
யினாலே பெருக்கச் செய்வதும்

எல்லை மறத்தல்—தான் ஈஈ ம் பண்ணின எல்லையை
மறப்பதும்

கீழ்மேலோடுடனிறுத்தல்

பக்கமிறப்பு—வரைவு பண்ணின ஈஈ முத
லானவத்திலிழிவதும் மலைமுதாலான
வத்தி லேறுவதும் வித்திசைகளிற்
பொவதிரியக் கதிக்கிறமு மென்னுந்
திக்குவிரதத்துக் கைந்ததீசாரமாகும்.
(அஅ)

('பொருள் வரைதல்' என்ற அறத்திற்கேற்பத் தனக்கு
வரையறுக்கப்பெற்ற நில அளவினை மீறுதிருக்கத் தான்
கைக்கொண்டுள்ள நாட்டின் அளவாகிய 'யோசனை' அள
வினை விடுத்து, அதனினும் அதிகமான பிறநாட்டு 'யோசனை'
அளவால் கணக்கிட்டு, மேலும் இடத்தினைப் பெறுக்கிக்
கொள்ளுவதற்காகச் செல்லும் செயல்கள், குறிப்பிட்ட எல்
லையைக் கடவேனென்று கூறி விரதம் மேற்கொண்ட எல்
லையை மறத்தல், செல்லேன் என்று விரதம் மேற்கொண்
டனவாகிய கிணறு, ஏரி போன்றனவற்றில் இறங்குதல், மலை
முதலானவற்றில் ஏறுதல், திசைநோக்கி மீறிச்செல்லுதல்
ஆகிய ஐந்து செயல்களும் திக்குவிரதத்தை மீறிச் செய்யப்
பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

(அனர்த்ததண்ட விரதம்)

89. எல்லை யகத்தும் பயமில் மீண்டொழுகல்
நல்லனத்த தண்ட வதம்.

எல்லையகத்தும் பயமில் மீண்டொழுகல்—தான் வரைவு
பண்ணின எல்லைக்குள்ளேயும்
பயனை மில்லாமல் சரீரில் க்கிறதை
வரைவு பண்ணி நடக்கிறது
நல்லனத்ததண்டவதம்—நல்ல அநந்தரத மென்பதாம்.

(அக)

(திக்கு விரதம் மேற்கொண்டு, வாழ்நாள் முழுமையும்
இவற்றைக் கடந்து செல்லேனென்று குறிப்பிட்ட எல்லை
களுக்கிடையே செல்லுங் காலையும் எவ்வித பயனுமில்லாமல்
வீணை சென்று வருவதையும் நிறுத்தி பயனுள்ள செயல்
களுக்காக மட்டுமே செல்லுவது என்ற வரையறையோடு
நடந்து கொள்ளுவது சிறந்த 'அனர்த்ததண்டவிரதம்'
எனப்பெறும்.)

(விரதம் மேற்கொள்ளும் முறை)

90. ஐந்தனத்த தண்ட விரத முறையுள்ளிச்
சிந்திக்கச் செய்வன் றெரிந்து.

ஐந்தனத்த தண்டவிரத முறையுள்ளி—ஐந்து பகர மான
அநந்தரத ததை கம த்தினாலே
விநி ச்சு

சிந்திக்கச்செய்வன்றெரிந்து — மனசில் லே விநி ச்சுத்
தெரிந்து ததைப் பண்ணி
நடப்பனென்பதாம்.

(கம)

(தீச்சிந்தை, தீச்சொல், பயனில் செயல், கொலை
கொடுத்தல், தீயன கேட்டல், (பொய் நூல் பயிலல்) ஆகிய
ஐந்து வகையான அனர்த்ததண்டவிரதத்தை நூல்களில்
கூறிய முறைப்படி கற்றறிந்து, உள்ளத்தால் ஊன்றிச்
சிந்தித்துத் தெளிவு பெற்று, அவை தம்மையனுபவவாறு
விரதம் மேற்கொண்டு நடத்தல் வேண்டும் என்பர்.)

(தீச்சிந்தை)

91. ஆர்வோடு செற்றத்தை யாற்கும் நினைப்புக
டவுறு தீச்சிந்தை யாம்.

ஆர்வோடு செற்றத்தை—ரஹே த்துக்குக் காரணமான
வசன த்தை

யாற்கும் நினைப்புகடவுறுதீச்சிந்தையாம்—சகலருக்கும்
நினைச்சுண்டாகிறது ரா த்துக்குக்
காரணமானச் சிந்தையாம்.

(கக)

(நட்பையும் பகையையும் விளைவிக்கின்ற விருப்பு,
வெறுப்புகளுக்குக் காரணமான சொற்களை உள்ளத்தால்
யார் நினைத்தாலும் எவர் மீது நினைத்தாலும் அந்நினைவே
அனர்த்ததண்ட விரதங்களுள் ஒன்றாகியதும் பாவத்துக்குக்
காரணமான துமான 'தீச்சிந்தை' என்று கூறுவர்.)

(திச்சொல்)

92. சேவாள் விலைகொளல் கூறுதல் கூட்டுதல்
பாபோப தேச மெனல்.

சேவாள் விலை கொளல் கூறுதல் கூட்டுதல்—செங்
கண்ணு முதலானது விலை குடுத்து கொள்ளு
குறத்துக்குத் தன் காரிய மாத்திரம் பார்த்துக்
கொண்டிராமல் பரருக்குச் சொல்லிக் கூட்டி
விக்குறது

பாபோபதேசமெனல்—ரஹே மென்பதாம்.

(கஉ)

பாபோபதேசம்.

(சேங்கன்று முதலியவற்றை விலை கொடுத்து வாங்கு
வதற்குரிய செயல்களில் தன் செயலை மட்டும் மேற்கொள்
ளாமல் அன்னியரிடத்து அதுபற்றி எடுத்துச் சொல்லுவதும்
விலை முதலானவற்றைக் கூடுதலாக்கிக் கூறுவதும் ஆகிய
சொற்கள் அனர்த்ததண்டவிரதங்களுள் ஒன்றாகிய 'தீச்
சொல்' (பாபோபதேசம்) என்று கூறுவர்.)

(பயனில் செயல்)

93. பயமின் மரங்குறைத்த லோடகழ்த லென்ப
பயமில் மமாத மெனல்.

பயமின் மரங்குறைத்த லோடகழ்தல்—சயோன மில்லாமல்
மரத்தைக் குறைக்கிறதும்
துரும்பு யிலைகளைக் கிள்ளு
கிறதும் பூமியைக் கெல்லு
கிறதும் கையினாலே கிறுக்
குறது முதலானது

பயமில்ப மாதமெனல்—சயோன மில்லாமல் பண்ணுகிற
प्रमादचरित மென்பதாம்.

(கூட.)

(மரத்தின் கிளைபோல்வனவற்றை வெட்டிக் குறைக்
கின்றபோது வெட்டுகின்ற தனக்கோ பிறருக்கோ, வெட்டப்
பெறுகின்ற மரத்திற்கோ எவ்வித பயனும் இல்லாமல் வெட்
டிக் குறைப்பது, துரும்பு, இலை போல்வனவற்றைக் கிள்ளி
எறிவது, பூமியை வீணே தோண்டுவது, தரை, சுவர்போன்
றனவற்றில் கையினால் கிறுக்குவது போன்ற அறிவழிந்த
தன்மையில் செய்யப் பெறுகின்ற செயல்கள் அனத்த
தண்ட விரதங்களுள் ஒன்றாகிய 'பயனில் செயல்' என்று
கூறப்பெறும்.)

(கொலை கொடுத்தல்)

94. தீக்கருவி நஞ்சு கயறு தடினார்க
ளீத்தல் கொலையகொடுத்த லாம்.

தீக்கருவி—நெருப்பு, மண்வெட்டி, கொடுவாள், கோடாலி
முதலான ஆயுதம்

நஞ்சு—விழும்

கயறு—பிணைக்கயறு, பூட்டாங்கயறு முதலான கயறும்

தடி—தடியும்

னார்களீத்தல் கொலையகொடுத்தலாம்—நார்கள் முதலான
தும் தன்காரியம் பார்த்துக் கொண்
டிராமல் பரருக்கு உபகாரமாகக்
கொடுக்கிறது கொலையைக் கொடுத்
ததென்கிற தீசாதின மாம். (கூச)

(தீச் செயல்களுக்குத் துணைபுரிவனவாகிய நெருப்பு, மண் வெட்டி, கோடரி போன்ற பொருள்களையும் கொலை முதலான செயல்களுக்குத் துணைபுரிவனவாகிய நஞ்சு, பிணிக்கயிறு, பூட்டாங்கயிறு, தடி, நார் முதலிய பொருள்களையும் கொண்டு தனக்குரிய செயல்களை மட்டும் செய்து கொள்ளாமல், பிறருக்கு உதவி செய்கின்ற முறையில் அப்பொருள்களைக் கொடுப்பதானது அனர்த்ததண்ட விரதங்களுள் ஒன்றாகிய 'கொலை கொடுத்தல்' (இம்சாதானம்) என்று கூறுவர்.)

(தீயன கேட்டல்)

95. மோகத்தை யீன்று தவமழிக்குஞ் சொற்கேட்டல்
பாவச் சுருதி யெனல்.

மோகத்தை யீன்று தவமழிக்

குஞ் சொற்கேட்டல்—அஃ நத்தை யுண்டாக்கி ஈசைக்

கெடுக்கிறதுக்குக் காரணமான ராமா

யணம், பாரதமான பொய் நூலான

புராணங்களை வினோதமாகக் கேட்கிறது

பாவச்சுருதியெனல்—பாவச் சுருதி யென்பதாம்.

(கூரு)

(உள்ளத்தே ஆசையைத் தோற்றுவித்து, அறிவை மயக்கி, அறியாமையை வளர்த்து, நல்விரதத்தைக் கெடுப்பதற்குக் காரணமாக இருக்கின்ற பொய்நூல்களான பிற நூல்களை மிகவும் ஆர்வத்தோடு கேட்டறிவதானது அனர்த்ததண்ட விரதங்களுள் ஒன்றாகிய 'தீயன கேட்டல்' (பாவச் சுருதி) என்று கூறப்பெறும்.)

(அனர்த்ததண்ட விரதத்தை மீறிய செயல்கள்)

96. நகையே நினைப்பு மொழியின்மை கூறன்
மிகைநினைவு நோக்கார் செயல்.

நகையே—சமாயோச மல்லாத வன் னங்களையும் புரிவவன் ந்

களையுமிஞ்சொல்லுங்கந்தர்ப்பமும்

நினைப்பு—கரவரண புருவநயன நாசிக கோடிகளின் விகாரத்

தினார் சொல்லும் நினைவாகிக் கொள்

ளும் குச்சியமும்

மொழியின்மை கூறன்—ஔந்த நங்களினால் நிர்பந்தக வசன
ங்களைச் சொல்லுமெனக் காரியமும்
மிகை நினைவு—தன்னை எல்லாக் காலமுமலங்கரித்திருக்க
வேணுமென்று மிகுதியான நினைவான
அதிசயம் மும்

நோக்கார் செயல்—மனவசனகய த்தினாலேயுமாகாத காரி
யங்களைச் செய்கிறதுமான அசமீதாதிசய
மென்று அநந்தரீத த்துக்கைந்த தீவர
மாகும்.

(கூகூ)

(சான்றோரவையில் கூறத்தகாத சொற்கள், ஏளனமாகப்
பேசுகின்ற சொற்கள் ஆகியவற்றைக் கூறுகின்ற அடக்க
மின்மையோடு கூடிய இறுமாப்பும் தம் கருத்தைச் சொல்லு
வதாகக் கருதி கை, கால், கண், புருவம் ஆகிய உறுப்புக்
களினால் குறும்புத்தனமாக இகழ்ச்சிபடச் செய்கின்ற
விகாரக் குறிப்புகளாம் தாழ்ந்த செயல்களும் உவமைகளாம்
சான்றுகளினாலே 'இது இத்தன்மைத்தே' என்று உறுதிப்
படுத்திக் கூறுகின்ற தகுதியற்ற சொற்களும் எக்காலமும்
செயற்கை முறையில் தன்னை அழகுபடுத்திக் கொள்ள
வேண்டுமென எண்ணுகின்ற மிகுதியான அலங்காரமும்
மனம், மொழி, மெய்களினாலே செய்ய இயலாத செயல்களைச்
செய்யத் தொடங்குவதும் ஆகிய ஐந்து செயல்களும் ஆரா
யாது, முறைதவறி செய்யப்பெறுகின்ற செயல்களாகவும்
அனர்த்ததண்ட விரதத்தை மீறி செய்யப்பெறுகின்ற செயல்
களாகவும் கருதப்பெறும்.)

(அனர்த்த தண்டவிரதம் இறவாது காத்தல்)

97. ஐந்தனத்த தண்ட விரதக் கிறப்பிவை

முந்துணர்ந்து கார்க்க முறை. .

ஐந்தனத்ததண்டவிரதக்கிறப்பிவை—ஐந்து பகார மான
அநந்தரீத த்துக்க தீவர மான இவை
எல்லாம்

முந்துணர்ந்து கார்க்க முறை—முன் வருகிற பவத்தை
யறிந்து ரிஷி க்கிறது முறமையென்பதாம்.

(கூகூ)

(வரவிருக்கின்ற பிறப்பு அறிந்து, அப்பிறவித் துன்பம் நம்மையடையாதிருக்க அனர்த்ததண்ட விரதத்தை மீறிய செயல்களாகிய, மேலே கூறிய ஐந்து தன்மைகளும் நம்மையணுகாதவாறு காத்து ஒழுகுவதே சிறப்புடைய செயலாகும்.)

(போக-உபபோக பரிமாண விரதம்)

98. போகோப போக பரிமாண மென்றுரைப்பர்
வாயிற் புலன்கள் வரைந்து.

போகோபபோக பரிமாணமென்றுரைப்பர்—**भोगवस्तु** வையும் **उपभोगवस्तु** வையும் **प्रमाणमान** மட்டுப் பண்ணி நடக்கிறது **भोगोपभोग परिमाणवत** மென்று சொல்லுவர்

வாயிற்புலன்கள் வரைந்து—**अज्ञेय** வழியினாலே வரப் பட்ட ஆசையை மட்டுப் பண்ணுகிறதாம்.

(கூஅ)

(மெய், வாய், கண், மூக்கு, செவி ஆகிய ஐம்பொறிகளின் வழி துய்க்க விரும்பும் அவாவினைக் குறைத்து, உணவு, வெற்றிலைப்பாக்கு, மலர், சந்தனம் முதலிய போகப் பொருள்கள், கட்டில், மெத்தை, தண்டிகை, பல்லக்கு, பெண்டிர் போன்ற உபபோகப் பொருள்கள் ஆகியவற்றை மிகவும் குறைத்துக்கொண்டு ஒழுகுவது 'போகோபபோக பரிமாண விரதம்' என்று கூறுவர்.)

(போகப்பொருள், உபபோகப் பொருள்கள்)

99. துய்த்துக் கழிப்பன போக முபபோகந்
துய்ப்பாம் பெயர்த்து மெனல்

துய்த்துக் கழிப்பன போகம்—**अशनं ताम्रं पुष्यं** மாலை **चन्दनं** முதலானது ஒருதரம் **अनुभवि** துதுக் கழிப்பது **भोग** மென்றும் பேராகும்.

உபபோகம்—கச்சிற் கட்டில், மெத்தை, தண்டிகை, பல்லக்கு யர் முதலானது **उपभोग** மென்றும் பேரை உடைத்தாய்

துய்ப்பாம் பெயர்த்து மெனல்—திரும்பத் திரும்ப அரு
விக்கிறதாம்.

(கக)

(ஒருமுறை அனுபவத்துக் கழிக்கப்பெறும் பொருள்களா
கிய உணவு, தாம்பூலம், மலர், மாலை, சந்தனம் போல்வன
போகப்பொருள்கள் என்று பெயர் பெறும். மீண்டும்
மீண்டும் அனுபவிக்கப் பயன்பெறுவனவாகிய கட்டில்,
மெத்தை, தண்டிகை, பல்லக்கு, பெண்டிர் முதலிய பொருள்
கள் உபபோகப் பொருள்கள் என்று கூறப்பெறும்.)

(சாமாயிக விரதம்)

100. கட்டுவிடு காறு மெஞ்சாமை யைம்பாவம்

விட்டொழுகல் சாமா யிகம்.

கட்டுவிடுகாறும்—கூறை, மயிர், முடி, முட்டி, நிலை,
யிருக்கை என்கிற நேமமானகட்டு விடுகிற
பயிற்சம்

எஞ்சாமை—குறைவில்லாமல்

ஐம்பாவம் விட்டொழுகல் சாமாயிகம்—கொலை முதலான
ஐந்து பகரமான பாவத்தை விட்டு
நடந்து கொள்ளுகிறது சாமாயிக
மென்பதாம்.

(ஈ)

(கூறை கட்டுதல், மயிர் முடித்தல், முட்டி, நிலை,
இருக்கை ஆகிய பற்றுக்களை விட்டு நீங்கி முடிவுபெறும்வரை
சிறிதும் குறைவில்லாது கொலை, பொய், களவு, காமம்,
பொருள் வரைதல் ஆகிய ஐவகையான பாவச் செயல்களை
யொழித்து ஒழுகுகின்ற ஒழுக்கமே “சாமாயிக விரதம்”
என்பதாகும்.)

(கட்டு)

101. கூறை மயிர்முடி முட்டி நிலையிருக்கை

கூறிய கட்டென் றுணர்.

கூறைமயிர்முடி — பிடவையானாலும் மயிரையானாலும்
நியமித்துமுடியிறது.

முட்டி—இடது கை பெருவிரலும் பெருவிரலண்டையிலே
யிருக்கிற த்வி விரலும் கூட்டி முட்டியா
கப் புடிக்கிறதும்

நிலை—कायोत्सर्ग மாக நிற்கிறதும்

யிருக்கை—पर्यङ्गासः மாக யிருக்கிறதும்

கூறிய கட்டென்றுணர்—முன்னே சொன்ன குறளிலே
குறித்துச் சொல்லப்பட்ட கட்டென்றறி
குவது.

(111)

(புதிய புடவையையும் தலையிரையும் இவ்வாறுதான்
முடிதல்வேண்டுமென நியமித்தவாறு கட்டுவது; இடதுக்
கைப் பெருவிரலும் அதனையடுத்த சுட்டுவிரலும் வளைந்து
பொருந்தக் கூட்டி முட்டியாகப் பிடிப்பது; யாக்கையிற்
பற்றுத்துத் துன்பங்களுக்கு அஞ்சாது நிற்பது; மல்லார்ந்த
நிலையில் படுத்து இருப்பது ஆகிய செயல்களே மேல் குறட்
பாவில் கூறப்பெற்ற 'கட்டு' என்பதாகும்.)

(சாமாயிகத்திற்காமிடம்)

102. ஒருசிறை யில்லம் பிறவழி யானும்

மருவுக சாமா யிகம்.

ஒருசிறையில்லம்—ஒரு பிரகாரம் மனையிலேயானாலும்

பிறவழியானும்—चैत्यम्-மலை நதி குளக்கரை காட்டிலே
யானாலும்

மருவுக சாமாயிகம்—जलस्रोत மான, सामाधि கத்தை நியமித்
துக்கொள்வது.

(112)

(பிறர் அறியாது மனத்திற்குள்ளே சொல்லி வணங்கு
வதும் வெளிப்படையாகக் கூறிவணங்குவதுமான சாமாயிக
விரதத்தினை இல்லத்தில் இருந்தோ இறையாலயம், மலை, நதி,
குளக்கரை, காடு போன்ற பிறவிடங்களிலிருந்தோ மேற்
கொள்ளலாம் என்பதுணர்ந்து அவ்விரதத்தினை மேற்
கொள்ள உறுதிப்படுத்திக் கொள்ளுதல் வேண்டும்.)

(சாமாயிகத்திற்காங்காலம்)

103. சேதியம் வந்தனை பட்டினி யாதியா
யோதிய கால மதற்கு.

சேதியம் வந்தனை—திரிசுயா காலங்களிலேயும் ஜினபரிம
யை வந்தனைப்பண்ணுகிற விடத்திலே
யும் அபூர்வையாவந்தனை யிலேயும்

பட்டினியாதியாய்—திரிசுயா முதலானது பண்ணுகிற
விடத்திலேயும்

ஓதியகாலமதற்கு—சாமாயி கத்துக்குக் கால நியம ன்
சொல்லப்பட்ட தென்றறிவது. (நக)

(காலை, மாலை, நண்பகலாகிய மூன்று காலங்களிலும் சமணமத இறையருவங்களை வணங்கி நிற்கின்ற விடங்களிலும் புதிதாகச் செல்லுமிடங்களில் செய்கின்ற ஆலய வழி பாடுகளிலும் உண்ணா நோன்பினை மேற்கொள்ளுங் காலங்களிலும் சாமாயிகத்தினை மேற்கொள்ளுதல் வேண்டும் என்பதே சாமாயிகத்தின் காலவரையறை என்று கூறுவர்.)

(விரதம் முற்றுதற்காம் வழிகள்)

104. பெற்ற வகையினுற் சாமாயிக மூய்ப்பின்
முற்ற நிறையும் வதம்.

பெற்றவகையினுற் சாமாயிக மூய்ப்பின்—தன் சக்திக்குத்
தக்க மாத்திரம் இப்போசொன்ன
பிரகாரம் நடந்து முடிச்சால்

முற்றநிறையும்வதம்—கைக்கொண்ட தன் ம் சமூன் மாக
முடியு மென்பதாம். (நக)

(மேலே கூறப்பெற்ற இடம், காலம் முதலிய முறைகளை யறிந்து, தன் சக்திக்கு ஏற்றவாறு சாமாயிக விரதத்தினை மேற்கொண்டொழுகி முடித்தால், எடுத்துக்கொண்ட விரதம் முழுமையாக நிறைவேறும் என்று கூறுவர்)

105. தனிய னுடம்பிது வேற்றுமை சுற்ற
மினைய நினைக்கப் படும்.

தனியனுடம்பிது—சாமாயிக ம் பண்ணிக் கொள்ளுகிற
வேளையிலே சரிர் வேறு சிவ ன் வேறு

வேற்றுமை சுற்றம்—சுற்ற முதலானதும் வேறு
இனைய நினைக்கப்படும்—இதுமுதலானதும் நினைக்கப்படு
மென்பதாம். (௩௩)

(சாமாயிகம் மேற்கொள்ளுங்கால் தன் உடலும் உட
லொடுகூடிய உயிரும் வெவ்வாருனவை என்பதும் தன்னைச்
சார்ந்து விளங்கும் சுற்றமும் தன்னின் வேருனது என்பதும்
நன்கு சிந்தித்து உணரப்பெறுதல் வேண்டும்.)

106. இறந்ததன் நீமைக் கிழித்து பழித்தும்
மறந்தொழியா மீட்ட றலை.

இறந்ததன் நீமைக் கிழித்தும் பழித்தும்—போன ன்
களிலே தான் பண்ணிக்கொண்ட
ஈதத்துக்குத் தன்னால் தன்னை நிநி
த்தும் பழித்தும்

மறந்தொழியா மீட்ட றலை—மறந்து விடாமல் ஈத த்தை
பரஹி த்து நடக்கிறது ஐ மென்பதாம்.
(௩௪)

(கழிந்த பிறவிகளில், தனக்குத் தானே செய்துகொண்ட
பாவச்செயல்களுக்கேற்பத் தன்னைத்தானே இழித்தும் பழித்
தும் நொந்துகொள்வதோடன்றி, அவை பாவச்செயல்களாம்
என்பதனைச் சிறிதும் மறவாது அச்செயல்களை விலக்கி
ஒழுகுவதே விரதத்திற்காம் உயர்ந்த தன்மையாகும்.)

107. தீயவையெல்லா மினிச்செய்யே நென்றடக்கி
தூயவகை யினிற்றலு மற்று.

தீயவையெல்லாம்—ஈதகாழ் மெல்லாம்

இனிச்செய்யேனென்றடக்கி—ஈதாழ்கம் பண்ணிக்கொள்
ளுகிற கால ஈதச் செய்யேனென்றடக்கி
தூயவகையினிற்றலு மற்று—ஐ மாக நடக்கவேண்டு
மென்பதாம். (௩௫)

(பாவத்திற்குக் காரணமான தீயசெயல்கள் எவற்றை
யும் சாமாயிக விரதம் மேற்கொண்டொழுகும் காலம் முழு
மையும் செய்யேனென்று உறுதிபூண்டு அதன்படி மனம்,

மொழி, மெய்களால் தூய்மையாக நடந்து கொள்ளுவதே உயர்ந்த விரதமாகும்.)

108. ஒன்றியு மொன்றதுந் தான்செய்த தீவினையை
நின்று நினைந்திரங்கற் பாற்று.

ஒன்றியும்—அறிந்தும்

ஒன்றதும்—அறியாமையும்

தான் செய்த தீவினையை—தான் பண்ணின ஈழ வினையை
நின்று நினைந்திரங்கற்பாற்று—சாமாயிக வேளையிலே மனசி
லே சிந்திசு நின்றிரங்கப்படு மென்பதாம்.

(ராஅ)

(தான் செய்கின்ற செயல்கள் சான்றோர் வகுத்த நன்
னெறியினின்றும் மீறி செய்யப் பெறுகின்றதும் தனக்கும்
பிறருக்குந் துன்பத்தைத் தருவதுமாகிய பாவச்செயல்களே
என்பதை ஆய்ந்து அறிந்தோ அறியாமலோ செய்யப்பெற்ற
பாவச்செயல்களைச் சாமாயிக விரதம் மேற்கொள்ளங்
காலத்து நன்கு சிந்தித்து, அப்பாவச் செயல்களுக்காக
இரங்கி நிற்பதே, அப்பாவச் செயல்கள் மேலும் நடவாதவாறு
பாதுகாத்தற்கேதுவாகும்.)

109. தனக்கும் பிறர்க்கு முறுதிச்சொற் செய்கை
மனத்தினிற் சிந்திக்கற் பாற்று.

தனக்கும் பிறர்க்கு முறுதிச்சொற் செய்கை—தனக்கும்
பிறர்க்கும் உறுதியான ஷம் மாகிற
சொல்லைக் கொண்டிருக்க வேணு
மென்கிற சிந்தையானது

மனத்தினிற் சிந்திக்கப்பாற்று—எந்நேரம் மனதிலே சிந்
தித்திருக்க வேணுமென்பதாம். (ராசு)

(தனக்கும் பிறருக்கும் உறுதி பயப்பதாகிய அறச்
செயல்களையே என்றும் கூறுதல் வேண்டுமென்ற கருத்து
உள்ளத்தை விட்டு எக்காலத்தும் நீங்காதவாறு காத்து
ஒழுகுவதே சாமாயிக விரதத்தின் சிறந்த தன்மையாகும்.)

110. பிறர்கண் வருத்தமுஞ் சாக்காடுங் கேடு
மறந்தும் நினையாமை நன்று.

பிறர்கண்—பிறரிடத்திலே

வருத்தமும்—வருத்தப்படுகிறதும்

சாக்காடும்—சாகவேணுமென்கிறதும்

கேடு—கெடவேணுமென்கிறதும்

மறந்து நினையாமை நன்று—மனதிலே மறந்தானாலும்

இந்தப்பிரகாரம் நினையாமலிருக்கிறது

நல்லதென்பதாம்.

(ஈய)

(எந்த வகையான சூழ்நிலைகள் தனக்கு ஏற்படுமாயினும் பிறர் கூறும் சொற்கள், அவர்கள் செய்யும் செயல்கள் ஆகியவற்றைக்கொண்டு அவர்கள்மாட்டு வருத்த மடைவது, பற்பல காரணங்களால் அவர்கள் இறக்கவேண்டுமென்று கருதுவது, அவர்கள் சீர்கெட்டழிய வேண்டுமென்று எண்ணுவது ஆகியவற்றைத் தன்னை மறந்தும் உள்ளத்தில் நினையாமலிருப்பதே மிக உயர்ந்ததும் நன்மை பயப்பதுமாகிய விரதமாகும்.)

111. திருந்தார் பொருள் வரைவுந் தீயார் தொடர்பும்

பொருந்தாமை சிந்திக்கப் பாற்று.

திருந்தார்பொருள்வரைவும்—त्रिकरणवृद्धि யான परिणाम த்துக் குக் காரணமாகாத பொருள் வரைவைவும்

தீயார் தொடர்பும்—दुर्मागिर्द्विதைய சாவகாசத்தையும்

பொருந்தாமை சிந்திக்கப் பாற்று—பொருந்தாமையை

मनसि லே सावधान மாகப் பாத்து சிந்தித்

துக்கொண்டிருப்பதாம்.

(ஈயக)

மனம், மொழி, மெய்களின் தூய்மையான மாற்றம் பெறுவதற்குச் சிறிதும் தகுதி பெருதவர்கள் பொருள் ஈட்டுதலும் நற்குண நற்செயல்கள் சிறிதுமில்லாத தீயவர்களிடத்தில் கொள்ளும் தொடர்பும் என்றும் பொருத்தமுடையதாகாது என்பதை உள்ளத்தால் நன்கு ஆழ்ந்து சிந்தித்து ஒழுகுதல் வேண்டும்.)

112. கூடியவை யெல்லாம் பிரியவுங் கூடினமை

கேடினமை சிந்திக்கப் பாற்று.

கூடியவை எல்லாம் பிரியவுங்—जीव नुक्कु कर्मवश த்தினாலே

संयोगமாக யிடையிலே வந்து கூட்டின

புரார் மிதர்கள் கலம் முதலான
 சேதநரிக்ஹ மும் ஧நந்ய மான அசேதந-
 ரிக்ஹ மும் இடையிலே பிரிவானத்தை
 யும்

கூடினமைகேடினமை சிந்திக்கப்பாற்று — கூட்டரவில்
 லாத ஒருக்காலும் கெடாத ஜிவ்வுத் த்
 தை மனசிலே பாற்று சிந்திக்குக் கொண்
 டிருப்பது (ராய்உ)

(ஒருவனுடைய முன்வினைப் பயனால் அவன் வாழ்க்கை
 யின் இடையிலே வந்து சேர்ந்து பிரியக்கூடிய மனைவி, மக்கள்.
 நண்பர் போன்ற உயிருள்ள பொருள்கள், வீடு, நிலம், பணம்,
 தானியங்கள் போன்ற உயிரற்ற பொருள்கள் ஆகியவற்றை
 அனுபவித்து மகிழ்ந்திருந்து, பின்பு அவை யாவும் தன்னை
 விட்டுப் பிரியுந் தன்மையினையும் தான் என்றும் கூடி மகிழ்ந்
 தறியாததும் என்றும் அழிதலில்லாததுமான உயர்ந்த
 “உயிர் நிலை” யின் தன்மையையும் உள்ளத்தாலறிந்து
 நன்கு சிந்தித்துத் தெளிதல் வேண்டும்.)

(சாமாயிக விரதத்தை மீறிய செயல்கள்)

113. உள்ள மொழிசெய்கை தள்ளல் விருப்பின்மை
 யுள்ளார் மறுத்த லிறப்பு.

உள்ள மொழி செய்கை தள்ளல்—மன சுலே வேறே
 யொன்றை நினைக்கிறதும் வசன த்தி
 னாலே மற்றொன்றை சொல்லுகிற
 தும் காயத்தினாலே நடந்தொரு காரி
 யத்தை பண்ணுகிறதுமான மனவசனகா-
 ஷக்ஹ மும்

விருப்பின்மை— சாமாயிக த்திலே விருப்பின்மை

உள்ளார் மறுத்த லிறப்பு—காலத்திலே பண்ணுகிற கச
 த்தை மறைக்கிறதும் இறப்புச் சாமா
 யிகத்துக் கைந்ததீசாரமாகும். (ராய்உ)

(உள்ளத்தால் ஒன்றினை நினைப்பது, மொழியால்
 வேறொன்றினைக் கூறுவது, மெய்வழிச் செயலால் பிறிதொன்
 றினைச் செய்வது ஆகிய மன, மொழி, மெய்களினாலாகும்

மூவகை மாறுபாடுகளும் சாமாயிக விரதத்தில் விருப்பில்
லாமையும் உரிய காலத்துச் செய்கின்ற முறையான சாமா
யிகத்தை மறைப்பதும் ஆகிய ஐவகைச் செயல்களும் சாமா
யிக விரதத்தை மீறி செய்யப்பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

(சாமாயிகத்தோர் செயல்)

**114. நல்லறச் சார்வும் நவையற நீக்கலும்
பல்வகையாற் பார்க்கப் படும்.**

நல்லறச் சார்வும்—நல்ல ஷ் த்தைச் சார்கிறதும்
நவையற நீக்கலும்—தூ:ன் கெடத்தக்கதாக ஷ் த்தை
நீக்குறதும்

பல்வகையாற் பார்க்கப்படும்—பல்வகையினாலே நாள்
தோறும் ஷ் த்தைப் பார்க்கப்படு
மென்பதாம். (ரயச)

(சாமாயிக விரதத்தைப் போற்றும் ஒவ்வொருவரும்
சிறந்த அறநெறியில் தவறாத ஒழுக்கத்தினை நாள்தோறும்
கடைப்பிடித்தொழுகுவதும் தமக்கும் பிறருக்கும் ஏற்பட
விருக்கும் துன்பமானது அழியத்தக்க முறையில் தீச்செயல்
களை நீக்கி ஒழுகுவதும் ஆகிய பல்வகைகளில் அறநெறி
கூறும் சிறந்த மறைநூல்களை நாள்தோறுமாய்ந்து மனத்துட்
கொள்ளுதல் வேண்டும்.)

(போசத விரதம்)

**115. உவாவட்ட மியின்கண் னால்வகை யூனு
மவாவறுத்தல் போசத மென்.**

உவாவட்டமியின்கண்—ஷ் ஷ் யிலே

நால்வகையூனுமவாவறுத்தல் — உண்பன, தின்பன,
நக்குவன, பருகுவன, என்னும் நால்
வகையான ஷ் த்திலும் ஆசையை
விட்டு ஷ் த்தைப் பண்ணுகிறது

போசதமென்—ஷ் ஷ் மென்பதாம். (ரயடு)

(வளர்பிறை, தேய்பிறைப் பருவங்களாகிய இருவகைப்
பருவங்களில் ஆகும் அட்டமி நாட்களில் ஓரிரவும் பகலு
மாகிய ஒருநாள் முழுமையும் உண்பன, தின்பன, நக்குவன,

குடிப்பனவாகிய நால்வகை உணவுப் பொருள்களிலும் உண்டாகின்ற அவாவினை விட்டு ஒழுகுதலாகிய விரதத்தினை மேற்கொள்ளுதல் போசதவிரதம் (புரோஷதோபவாசம்) என்று கூறப்பெறும்.)

(போசத விரத கால ஒழுக்கம்)

116. ஐம்பாவ மாரம்பம் நீராட்டுப் பூச்சாந்து நம்பற்கப் பட்டினியிஞ் ஞான்று.

ஐம்பாவம்—கொலை முதலான ஐம்பாவமும்

ஆரம்பம்—ஆஷாதி ஆரம் மும்

நீராட்டு—நீரம் பண்ணுகிறதும்

பூச்சாந்து—பூசு மாலை முடிக்கிறதும் சந்தம் பூசுகிறதும்

நம்பற்கப்பட்டினியிஞ்ஞான்று — ஸ்வாச த்திலே விட்டு நடப்பது. (ராயசு)

(போசத விரத காலத்து, கொலை, களவு, பொய், காமம், அவா ஆகிய ஐவகைப் பாவச் செயல்களிலீடுபடுதல், உழுதல், விதைத்தல் போன்ற தொழில்களைத் தொடங்குதல், நீராடுதல், மலர் மாலை போல்வன சூடுதல், சந்தனம் போன்ற மணப்பொருள்களைப் பூசுதல் ஆகியவற்றை அறவே விட்டொழுகுதல் வேண்டும்.)

117. அறவுரை கேட்டல் நினைத்த லுரைத்தல் திறவதிற் செய்யப் படும்.

அறவுரை கேட்டல்—ஐம் வரையை கேட்கிறதும்

நினைத்தல்—மனசு லே நினைக்கிறதும்

உரைத்தல்—ஐய ருக்குச் சொல்லுகிறதும்

திறவதிற்செய்யப்படும்—ஸ்வாசதிவச த்திலே சாமுத் த்தி னாலே செய்யப்படுமென்பதாம். (ராயசு)

(விரதம் மேற்கொள்ளுங் காலத்து இடையிலேற்படும் இடையூறுகள் எவையாயினும் அவற்றைத் தவிர்த்து, சான் றோரால் கூறப்பெறும் சிறந்த அறவுரைகளைக் கேட்டல், அவற்றை மீண்டும் மீண்டும் எண்ணி நினைவிற் கொள்ளு தல், தாம் அறிந்தவற்றை உரிய முறையில் பிறருக்கு எடுத்துக் கூறுதல் ஆகிய நற்செயல்களைத் திறம்பட மேற்கொள் ளுதல் வேண்டும்.)

சேக்கைப்படுதலிறப்பு—பாத்து ஷாகி யாமல் ஷயந்ஷரத்தி
லே படுத்துக் கொள்ளுகிறதும் அதிவா
ராம். (௩௨௨)

(இல்லறத்திற்குரிய மனைமுதலான பொருள்களை நன்கு
தூய்மை செய்யாமல் பயன் படுத்துதல், மல, மூத்திரங்
கழிக்குமிடத்தைத் தூய்மை செய்யாமல் அங்குள்ள புழு
பூச்சிபோன்ற உயிர்களின்மீது மல, மூத்திரங்கழித்தல்,
படுக்குமிடத்தைத் தூய்மை செய்யாமல் படுத்துக் கொள்
ளுதல் ஆகிய மூன்றும் போசதவிரதத்தை மீறி செய்யப்
பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

121. கிரிசை விருப்புக் கடிப்பிடி யின்மை

யுரிதி நிறப்பிவை யைந்து

கிரிசை விருப்பு—ஷரஸௌமான கிரையிலே விருப்பமில்
லாததும்

கடிப்பிடியின்மை— ஷமீசிநை யான நினைவிலாததும்

யுரிதிநிறப்பிவையைந்து— ஷவாசதிவச த்திலே யுரித்தான
வைந்ததீசாரமாம். (௩௨௩)

(மேலே கூறிய மூன்று செயல்களோடு மந்திரத்தின்
மூலம் உள்ளத்தால் வணங்குவதும் பிறவாகிய பாக்களி
னாலே வாயார வாழ்த்தி வணங்குவதுமாகிய செயலில் விருப்ப
மில்லாதிருத்தல், அறநெறிவழியொழுகுதல் வேண்டும் என்ற
நினைவில்லாதிருத்தல் ஆகிய இரண்டும் சேர்ந்து ஆகும்
ஐந்து செயல்களும் போசதவிரதத்தை மீறி செய்யப் பெறு
கின்ற செயல்களாம்.)

(போக-உபபோகப் பொருள்களைத் துறத்தல்)

122. மயக்கங் கொலையஞ்சிக் கள்ளுந் மதுவின்

றுயக்கந் துறக்கப் படும்.

மயக்கங்கொலையஞ்சி—ஈமந த்துக்கு மயக்கமும் ஜிவஹீசை
யுமாமென்று ஷயந்து

கள்ளுந் மதுவின் றுயக்கந் துறக்கப்படும்—கள்ளு மாசு
தேன் இவை விடப்படுமென்பது. (௩௨௪)

கள் உண்பதனால் நடந்து செல்லுகின்றபொழுது தன்
நினைவிழக்கும் அளவில் மயக்கம் ஏற்பட்டு, அதனால் பல

வகையான உயிர்களும் துன்புற்று அழியநேரும் என்பதற்கும் புலால், தேன் போல்வனவற்றை உட்கொள்ளுவதனால் ஏற்படும் கொலைத் தொழிலுக்கும் அஞ்சி, அவ்வளவில் மயக்கத் தரத்தக்கதும் கொலைத் தொழிலாம் பெரும் பாவத்திற்குள்ளாக்குவதுமாகிய கள், புலால், தேன் ஆகியவை வெறுத்து ஒதுக்கப்பெற வேண்டியவைகளாம்.)

**123. வேப்ப மலரிஞ்சி வெண்ணை யதம்பழம்
நீப்ப ரிவைபோல் வன.**

வேப்பமலரிஞ்சி வெண்ணை—வேப்பம்பூ, இஞ்சியும்வெண்ணையும்

அதம்பழம்—அளிஞ்சு பழமும்

நீப்பரிவை போல்வன—

கள்ளு மாசு தேனுக்கு சமன மென்று
விடுவரென்பதாம். (௩௨௩)

(வேப்பம்பூ, இஞ்சி, வெண்ணைய், அழிஞ்சிப்பழம், (அத்திப்பழம் எனினுமாம்) போன்ற பொருள்களும் கள், புலால், தேன் ஆகியவற்றைப் போன்று அஞ்சத்தகு பொருள்களாம் என்று வெறுத்து ஒதுக்கப் பெறவேண்டியவைகளேயாம்.).

(விரத காலம்)

**124. இயமங்கள் கால வரையறை யில்லை
நியமங்க ளல்லா வதம்**

இயமங்கள்—ஈசனங்கள்

காலவரையறையில்லை—கால நியமமில்லை அயுஷ்யம்
ஈசம் பண்ணுவதாம்

நியமங்களல்லாவதம்—நியமங்களான ஈசமென்பதாம்.

(௩௨௪)

(இன்னின்ன வழியில்தான் இயற்றுதல் வேண்டும் என்கிற கட்டுப்பாடு இல்லாதவனாகிய அறநெறியொழுகும் விரதங்களை மேக்கொள்ளுவதற்குக் காலவரையறை ஏதுமில்லை. ஒவ்வொருவரும் தங்கள் ஆயுட்காலம் முழுவதும் கையாளுதல் வேண்டும்).

(துய்க்கும் பொருள் குறைத்தல்)

125. உடுப்பன பூண்பன பூச்சாந்து மூர்திப்
படுப்பப் பசியனீ ராட்டு.

உடுப்பன—பிடவையும்

பூண்பன—ஆபரணமும்

பூச்சாந்துமூர்தி—புஷ்பம், சந்தனம், யானை, குதிரை
முதலான வாஹனமும்

படுப்பப்பசியனீராட்டு—ஏதன்மான கச்சிற்கட்டில் மெத்
தையும் ஈனம் பண்ணுகிறதும் (ராஉரு)

(ஆடைகளணிவதும் அணிகலன்கள் பூண்பதும் மலர்
குடுவதும் சந்தனம் பூசுவதும் யானை, குதிரைபோன்ற ஊர்தி
களில் ஏறிச் செல்வதும் கட்டிலும் மெத்தையுங் கூடிய
படுக்கையில் உறங்குவதும் நீராடுவதுமாகிய அன்றாடச்
செயல்களுக்குரிய பொருள்களிலும் அளவும் காலமும்
குறைத்துப் பயன்படுத்துவது விரதத்திற்குரித்தாகும்.)

126. கோல மிலைகொடல் நித்த நியமங்கள்
கால் வரையறுத்த நற்கு.

கோலமிலை கொடல்—பாக்கு வெத்திலையும்கூட

நித்தநியமங்கள்—நிய நியமங்கள்

காலவரையறுத்த நற்கு—காலங்களோடே கூடமட்டுப்
பண்ணுகிறதென்பதாம். (ராஉசு)

(மேலே கூறியவற்றை அளவாலும் காலத்தாலும்
குறைத்துப் பயன்படுத்துவதோடு வெற்றிலை பாக்கு போன்ற
அன்றாடம் துய்க்கும் பொருள்களையும் காலஅளவில் மிகவும்
குறைத்துப் பயன்படுத்தல் வேண்டும்.)

(துய்க்கும் காலம் குறைத்தல்)

127. இன்று பகலிரா வித்திங்கள் இவ்வாண்டைக்
கென்று நியமஞ் செயல்.

இன்று பகலிரா—இன்று பகல் ராத்திரி

வித்திங்கள்—இந்த மாதம்

இவ்வாண்டைக்கென்று நியமஞ் செயல்—இந்த வருஷ
மென்று நியமம் பண்ணுவதாம். (ராஉசு)

(மேலே கூறப்பெற்ற பொருள்களைக் குறைத்துப் பயன்படுத்துவதோடு கால வரையறையும் மேற்கொள்ளுதல் வேண்டும் என்பதன் விளக்கமாவது குறிப்பிட்ட இன்ன ஆண்டுவரை மட்டுமே இவற்றைப் பயன்படுத்துவேன் என்று கட்டுப்பாடு ஏற்படுத்திக் கொள்ளுதல்; அதிலும் குறிப்பிட்ட இவ்விம் மாதங்களில் மட்டுமே இவற்றைத் துய்ப்பேன் என்று உறுதிக்கொள்ளுதல், அம்மாதங்களிலும் இவ்விவ் நாட்களில் மட்டும், அந்நாளிலும் இரவில் மாத்திரம், பகலில் மாத்திரம் இவற்றைப் பயன்படுத்துவேன் என்றெல்லாம் மேற்கொள்ளும் காலக் கட்டுப்பாடுகளே காலவரையறை என்பதாம்.)

(போக-உபபோக பரிமாண விரதத்தின் இறப்பு)

128. வேட்கை வழி நினைப்பு துய்ப்பு மிகநடுக்கு

நோக்கின்மை யைந்தா மிறப்பு

வேட்கை—தான் ஐதம் பண்ணின வஸூவி லே வாசுதேயம்
வழி நினைப்பு—அந்த வஸூக்கள் வருகிற வழியை நினைக்கிறதும்

துய்ப்பு—அந்த வஸூக்களை அனுபவிக்கிறதும்

மிகநடுக்கு—மிகுதியான மயமும்

நோக்கின்மை—ஐதத்தை மனசினாலே சிந்திப்பாராததும்
யைந்தா மிறப்பு—ஐந்ததீசர மாம். (ராஉஅ)

(தான் இனி இவற்றைத் துய்ப்பதில்லை என்று விரதம் மேற்கொண்ட பொருள்களை மீண்டும் விரும்புதல், அப்பொருள்களைப் பெறுவதற்கான வழிகளில் உள்ளத்தைச் செலவிடுதல், அப்பொருள்களை மீண்டும் அனுபவித்தல், விரதம் மேற்கொள்ளுவதில் மிகுதியான பயங்கொள்ளுதல், விரத முறைகளை மனத்தால் சிந்தித்து உணராதிருத்தல் ஆகிய ஐந்தும் போக உபபோக பரிமாண விரதத்தை மீறி செய்யப்பெறுகின்ற செயல்களாம்.)

(தேசாவகாசிகவிரதம்)

129. தேசம் வரைந்தொழுகல் கால வரையறையிற்

நேசா வகாசிக மென்.

தேசம் வரைந்தொழுகல்—இத்தனை காதம் போவே
னென்றும் தேசத்தை மட்டு பண்ணுகிற

காலவரையிற்றேசாவகாசிகமென்—கால நியதத்தினால்
வரை வானது ... நேசாவகாசிகமென்
பதாம் (112கூ)

(மேலே கூறப்பெற்ற திசைவிரதம்போல இத்தனைக் காத
தூரத்திற்கு மேலும் உள்ள இடங்கட்குச் செல்லமாட்டேன்
என்று விரதம்பூண்டு அத்தூரத்திற்கப்பாலுள்ள இடங்
களுக்குப் போகாமல் ஒழித்து காலஅளவிலே கட்டுப்பாடு
ஏற்படுத்திக்கொண்டு ஒழுகுவது தேசாவகாசிகவிரதம்
ஆகும்.)

(இடம் வரைதல்)

130, மனைசேரி யூர்புல மாறடவி காத
மினையு விடம்வரைத லென்.

மனைசேரியூர் — மனைமட்டாகவும் சேரிமட்டாகவும் ஊர்
மட்டாகவும்
புலம்—வயல் மட்டாகவும்
ஆறு—ஆறுமட்டாகவும்
அடவி—காடு மட்டாகவும்
காதம்—இத்தனை காதமும்
இனையுவிடம் வரைதலென்—இது முதலானது வரைவு
பண்ணுவதென்பதாம். (112பு)

(குறிப்பிட்ட அளவினைமீறி நடவேன் என்று மேற்
கொள்ளும் இடம் வரைதலில் இந்த மனைஅளவும் சேரியள
வும் என்றும் இந்த ஊரளவும் வயலளவும் என்றும் இந்த ஆறு
அளவும் காடு அளவும் என்றும் இவ்வளவும் இத்தனைகாத
தூரம் எனவும் வரையறுத்து ஒழுகுதல் வேண்டும்.)

(காலம் வரையறுத்தல்)

131. ஆண்டோடு நாட்டிங்க ளித்துணை யென்றுய்த்தல்
காண்டகு கால மெனல்.

ஆண்டோடு நாட்டிங்கள்—வருஷத்தோடேகூட திவசம்
மாதம்
இத்துணையென்றுய்த்தல்—இத்துணையென்று நியமிச்ச
நடக்கிறது

காண்டகு காலமெனல்—அதுக்குக் காலநியமமென்று
காண்பதாம். (நா.க)

(இடம், தேசம் ஆகிய வரையறைகளுக்கு நாளும் மாத
மும் ஆண்டும் இவ்வளவே என நியமித்து அதற்கேற்ப
கட்டுப்பட்டு ஒழுகுதல் கால வரையறையாகிய கட்டுப்பாடு
என்று கூறுவர்.)

**132. எல்லைப் புறத்தொழிந்த பாவமு மீண்டமையிற்
புல்லுக நாளும் புரிந்து.**

எல்லைப்புறத்தொழிந்த பாவமு மீண்டமையிற் — தான்
வரைவு பண்ணிக்கொண்ட தரத்துக்குப்
புறம்பு கொலை முதலான பாவமுமில்லாத
படியினாலே

புல்லுகநாளும் புரிந்து—நாள்தோறும் ஸ்ரீ மாக வரைவு
பண்ணுவது. (நா.உ)

(விரதம் மேற்கொண்டு வரையறை செய்து கொண்ட
எல்லைகளுக்குப் புறம்பான இடத்திலே கொலை முதலாகிய
ஐம்பாவத்திற்கும் இடமில்லை அதலினால் ஒவ்வொரு நாளும்
குறிப்பிட்ட எல்லைக்குள் எடுத்துக்கொண்ட உறுதியில் வரு
வாதவாறு மகிழ்ச்சியோடு வரையறை செய்து ஒழுகுதல்
கடமையாகும்.)

(தேசாவகாசிக விரதத்தின் இறப்பு)

133. கூறல் குணர்தலேவ லுருக்காட்டல்

யாதொன்றும் விட்டேறிதல் கேடு.

கூறல் குணர்தல்—தான்வரைவு பண்ணினத்திற்குப்
பிறம்பே ஸ்ரீரை யனுப்பி ஸ்ரீ வை
வாங்கிக் கொள்ளுகிறதும்

ஏவல்—எல்லைவரைவு பண்ணினத்திற்கப்பால் ஸ்ரீரை
யேவி ஸ்ரீ ம பண்ணிவிப்பதும்

உருக்காட்டல் — ஸ்ரீம பண்ணுகிறவனுக்குத் தன்னு
டைய ஸ்ரீத்தை தோற்றுவிப்பதும்

யாதொன்றும் விட்டேறிதல் கேடு—வரைவான ஸ்ரீ த்
திற்கப்பால் கல்லு முதலானதை விட்டேறி
கிறதும் அநீதர மாக்கும். (நா.ந)

(தான்விரதம் மேற்கொண்டு வரையறை செய்து கொண்ட எல்லைக்குப் புறம்பே உள்ள பொருள்களைப் பெறுவான் விரும்பி அவற்றைக் கொண்டு வருதற்குரிய ஆட்களை அனுப்பதிலும் அவர்கள் கொண்டுவந்த பொருள்களைப் பெற்றுக் கொள்ளுவதும் வரையறை செய்து கொண்ட எல்லைக்குப் புறம்பே உரிய ஆட்களை அனுப்பி அவர்களுக்குரிய தொழிலில் அமர்த்துவதும் அங்கு தொழில் செய்பவனுக்குத் தன்னுடைய உருவினைக் காட்டி நிற்பதும் அவ்வெல்லைக்கப்பால் கல் முதலிய பொருள்களை விட்டெறிவதுமாகிய ஐந்து செயல்களும் தேசாவகாசிக் விரதத்தை மீறிய செயல்களாம்.)

(அதிதி சம்விபாக விரதம்)

(வையா விரதம்)

134. தானஞ்செயல்வையா வச்ச மறனேக்கி

மானமின் மாதவற்கு நற்கு

தானஞ் செயல்—தான ஞ் செய்கிறதும்

வையாவச்சம்—வையாபய்யமும்

அறனேக்கி—ஈம் வருகிற வழியைப் பார்த்து

மானமின் மாதவற்கு நற்கு—மானமில்லாத சூனியர் நுக்கு நண்ணாகப் பண்ணுவதாம். (நாநச)

(இல்லற ஒழுக்கமுடையவர்கள் தங்கள் இல்லறத்திற்காம் சிறந்த அறநெறி பற்றிய முறைகளை எதிர்நோக்கி, சிறந்த ஒழுக்கமுடையோராகிய முனிசுவர்களுக்கு, அவர்கள் ஏற்றுக்கொள்ளக்கூடிய பொருள்களில், எவையேனும் இயன்றதை அளிப்போம் என்று விரதம் பூண்டு அதன்படி தாமே கொடுத்து அவர்களைப் போற்றுவதே இல்லறத்தாருக்குரிய வையாவிரதம் என்று கூறப்பெறும்.)

135. இடர்களைத் துற்றது செய்தலு மாங்கே

படுமென்ப பண்புடை யாற்கு.

இடர்களைத் துற்றது செய்தலுமாங்கே—தூ:ஊ ம் வந்தாலதனைத் தீர்க்கிறதும் அன்னியரைக் கொண்டு தூ:ஊ ந்தீர பண்ணிவைக்கிறதும்

படுமென்ப பண்புடையாற்கு— ஞா முள்ளபேர்களுக்கு
சாரியை மாகப் பண்ணப்படுமென்பதாம்.
(௩௩௩)

(சிறந்த துறவியருக்கு ஏதேனும் துன்பம்வந்த காலத்து அத்துன்பத்தினைத் தாமே தீர்த்து வைப்பதும், தம்மாலியலாத காலத்து உரியோராகிய பிறரைக்கொண்டு அத்துன்பத்தினைப் போகச் செய்வதும் தம்மாலியன்ற பொருள்களை அவர்கள் ஏற்றுக்கொள்ளுமாறு கொடுத்தலும் சிறந்த பண்புடையவர்களாகிய இல்லறத்தாருக்கு உரித்தாகும் என்பர்.)

(உத்தம தானம்)

136. உத்தமர்க் கொன்பது புண்ணியத்தா லீவது

உத்தம தான மெனல்.

உத்தமர்க்கொன்பது புண்ணியத்தாலீவது — உத்தம
பாத்திரமான முனிவர் நுக்கு நவபூயகம த்
தால் கொடுப்பது

உத்தம தானமெனல்—உத்தம தான மென்பதாம். (நா.சு.)

(முறையோடு எதிர்கொள்ளுதல், பணிதல், இருக்கை ஈதல், கால் கழுவுதல், அருச்சித்தல், தூபங்கொடுத்தல், தீபங்காட்டுதல், புகழ்தல், உண்டிஈதல் என்னும் ஒன்பது வகையான புண்ணிய முறைகளினால், சிறந்த உத்தமர்களாகிய முனிசுவரர்களுக்குக் கொடுத்து உதவுவது சிறந்த தானம் ஆகும், (உத்தம தானம்) என்று கூறுவர்).

137. உத்தம தானந் தயாதானந் தம்மளவில்

வைத்துழியான் செய்க வுவந்து.

உத்தமதானந்தயாதானந்தம்மளவில்—உத்தம தான மும்
 दयादान மும் தன் शक्ति க்குத்தக்க மாத்
 திரம்

வைத்துழியானசெய்க வுவந்து—பரவசந் தப்பாமல் பண்
ணுவதாம். (ரந்.௭)

(மேலேகூறப்பெற்ற உத்தம தானமென்பதையும் முனி
சுவரர்கள் ஏற்றுக்கொள்ளத் தக்கதாகிய பொருள்களில் தம்
மாலியன்றதைக் கொடுப்போமென்றும் தயாதானம் என்ப
தையும் தம் சக்திக்கு ஏற்ற அளவில் உள்ளன்பு சிறிதும்
குறையாமல் தாமாகவே உவந்து கொடுத்தல் வேண்டும்.)

(தானத்தின் பலன்)

138. மனைவாட்கை யால்வந்த பாவந் துடைத்தல்
மனைநீத்தார்க் கீந்த குடை.

மனைவாட்கையால் வந்த பாவந்துடைத்தல்—மனைவாட்
கையினாலே வந்த பாவந்துடைக்கிற
திற்கு

மனைநீத்தார்க் கீந்தகுடை—மனையை துறந்திருக்கிற
சூனீசர ருக்கு கொடுத்து டா த்தினு
டைய பலனொமென்பதாம். (ரந.அ)

(இல்லற வாழ்க்கையினாலே ஏற்படும் பாவத்தைப்
போக்குவதாகிய பலன் காரணமாகச் செய்யப்பெறுவதே
இல்லறத்தினைத் துறந்து, துறவறம் மேற்கொண்ட முனீச
வரர்களுக்குக் கொடுக்கப்பெறும் தானம் என்பர்.)

139. தானப் பயத்திற் றடுமாற்றம் போந்துணையு
மீனமி லின்பக் கடல்.

தானப்பயத்திற்றடுமாற்றம் போந்துணையும்—தானம் த்தி
னாலே சீசார தடுமாத்தம்போய் மோ
மாகிற ஈய்த்

மீனமிலின்பக் கடல்—குறைவில்லாமல் சூசமுடமாகும்.

(ரந.க)

(இல்லறத்தார் துறவிகளாகிய முனீசவரர் போன்ற
ருக்குச் செய்யும் தானத்தின் காரணமாக வாழ்க்கைத் துன்ப
மாகிய பெருந்தடுமாற்றம் அறவே நீங்கி அதன் பயனாகக்
கிடைக்கப்பெறும் பேருகிய வீட்டுப்பேறு ஒன்றே என்றும்
அழியாத இன்பக் கடலாகும்.)

(அதிதி சம்விபாகம்)

140. உண்டி மருந்தோ றையுள் ளுபகரணங்
கொண்டுத்தல் நான்கா வதம்.

உண்டி—அங்

மருந்தோடு உறையுள்ளுபகரணம்—அஃது த்தோடேகூட
அ வாசம் ஈபரண மும்

கொண்டியத்தல் நான்காவதம்—கைக்கொண்டு நடப்
பிக்கிறது நாலாவதான அதிசிவ்விமா
மாம். (ராசம்)

(அதிதிகளுக்கு, அன்னமாகிய உணவும் நோய்தீர்க்கும்
மருந்தும் வசித்தற்காம் இடமும் அதன் துணையாகிய பிற
பொருள்களும் ஆகிய இவற்றைக் கொடுத்து உதவுதலாகிய
விரதத்தினை மேற்கொண்டு ஒழுகுவது அதிதிகளுக்கு இடம்
கொடுத்து உபசரித்தலாகிய அதிதிசம்விபாகம் என்று
கூறப்பெறும்.)

(எடுத்துக்காட்டுகள்)

141. சிறிசேனிட மர்சேனையை பண்ணி

யுறைகொடற் கொன்றை யுரை.

சிறிசேனிடமாசேனையை பண்ணி—அப்தானத்துக்கு அபிஷேக-
ஹாஜனும் அபிஷேகத்துக்கு அபிஷேகம் யும்
பண்ணியும்

யுறைகொடற் கொன்றையுரை—அபிஷேகத்துக்கு அபிஷேக-
மாகச் சொல்லிக் கொள்வது. (ராசம்)

(மேலே கூறப்பெற்ற தானங்களைக்கூறி அவற்றிற்குச்
சான்று கூறுவோமேயானால் அன்னதானத்துக்கு ஸ்ரீசேன
மகாராசனும் மருந்து தானத்திக்கு விருஷபசேனையும் பன்றி
யும் இருப்பிட தானத்திற்கு...எடுத்துக்காட்டிகள் என்று
கூறலாம்.)

(பூசனை)

142. தேவாதி தேவன் நிருவடிக்குப் பூசனை

யோவாது செய்க வுவந்து.

தேவாதிதேவன்றிருவடிக்குப் பூசனை—தேவர்களுக்கெல்
லாம் தேவனான சுவாமினுடைய எதத்
துக்கு பூசையை

ஒவாது செய்க வுவந்து—சந்தேச மாக நித்யமும் செய்ய
வேண்டுமென்பதாம். (ராசம்)

(தேவர்களுக் கெல்லாம் தேவனாக விளங்குகின்ற சுவாமி
யினுடைய பாதங்களுக்குரிய பூசையினை நாள்நாள் உள்
மகிழ்ச்சியோடு செய்தல் வேண்டும் என்பர்.)

**143. தெய்வச் சிறப்பின் பெருமையைச் சாற்றுமே
மைய்யறு தேரை யுரை.**

தெய்வச் சிறப்பின் பெருமையைச் சாற்றுமே—சுமி க்கு
பூசை பண்ணுகிற பெருமையை ஐந்தத்
தினாலே சொல்லவேண்டுமென்றால்
மைய்யறுதேரை யுரை—களங்கமற்று இருக்கிற தவ
ளையைச் சொல்லிக் கொள்ளுவ
தாம். (ராசந்.)

(தேவர்களுக்கெல்லாம் தலைவனான சுவாமிக்குச் செய்
கின்ற பூசையின் பெருமையைக் காணுமாறு எடுத்துக் காட்
டாகச் சொல்லவேண்டுமேயானால் களங்கமற்று விளங்கு
தவளையையே சான்றாகக் கூறிக்கொள்ளலாம்.)

(அதிதி சம்விபாக விரதத்தின் இறப்பு)

**144. பசியதன் மேல்வைத்தன் மூடன் மறைத்தல்
புரிவின்மை யெஞ்சாமை கேடு.**

பசிய—பச்சை வஸுசம்வழமும்

அதன்மேல் வைத்தன்—பச்சை வஸுவின்மேல் வைப்
பதும்

மூடன்—பச்சையிலையினாலே மூடுகிறதும்

மறைத்தல்—முட்டானவை மறைப்பதும்

புரிவின்மை—தானங் கொடுக்கிறதிலே சந்தேக மில்லாமலும்

யெஞ்சாமைகெடு—குறைவில்லாமல் அநிஷிஷ்டிமாத்தகுக்கு
ஐந்ததீசாரமாகும். (ராசந்.)

(இலைபோன்ற பசுமை நிறத்தோடுங்கூடிய பொருள்
களைப் பயன்படுத்துதல், அப்பசிய பொருள்களின்மேல் பிற
பொருள்களை வைத்தல், அவற்றை பச்சை இலைபோன்ற
வற்றினாலே மூடுதல், முட்டானவற்றை மறைத்தல், தானங்
கொடுப்பதில் மகிழ்ச்சியில்லாது கொடுத்தல் ஆகிய ஐந்தும்
அதிதி சம்விபாக விரதத்தை மீறி செய்யப்பெறுகின்ற
செயல்களாம்.)

(சல்லேகளை)

145. இடையூ ரெழிவில்னோய் மூப்பிளவ வந்தால்
கடைதுறத்தல் சல்லே களை.

இடையூரெழிவில்னோய் மூப்பிளவ வந்தால்—**उपसर्ग** ம்
வந்த விடத்திலேயம், களிப்பு வந்த
விடத்திலேயும் **व्याधि** வந்தவிடத்திலே
யும் **धर्म** த்துக்கு **विधि** வந்தவிடத்திலே
யும் மூப்பு வந்தவிடத்திலேயும்

கடைதுறத்தல் சல்லேகளை—**अन्यकार**த்திலே உண்பன,
திற்பன, நக்குவன, பருகுவன என்
னும் நால்வகை **आहार** த்தையும் துறப்
பது **संज्ञ**களை என்பதாம். (ராசுரு)

(கலகம் போன்றவற்றூற் இடையூறு வந்த காலத்தும்
மிகுதியான பஞ்சம் ஏற்பட்ட காலத்தும் நோய் வந்த காலத்
தும் சிறந்த அறச் செயல்களுக்கு குறை ஏற்பட்ட காலத்
தும் மூப்பு வந்தடைந்த காலத்தும் இறுதி காலத்தும் உண்
பன, திற்பன, நக்குவன, பருகுவன வாகிய எல்லாவகை
உணவினையும் துறந்து ஒழுகுவது சல்லேகளை என்று கூறப்
பெறும்.)

146. இறுவாய்க்கண் நான்கும் பெறுவாபென் றெண்ணி
மறுவாய் நீக்கப் படும்.

இறுவாய்க்கண்ணான்கும்—கடைசிலே இப்போசொன்ன
நாலு **प्रकार** மும்
பெறுவாமென்றெண்ணி—**फल** மென்றெண்ணி
மறுவாய் நீக்கப்படும்—களங்கமில்லாமல் **शरीर** த்தை
निदान முதலானத்தை பண்ணாமல்
விடப்படும். (ராசுசு)

(வாழ்க்கையின் இறுதிகாலத்தே மேலே கூறப்பெற்ற
நான்கு வகையான பலன்களைப் பெறுவோம் என்ற ஆசை
சுாரணமாக இவ்வுடலினை எவ்வித களங்கத்திற்கும் உள்ளா
காதவாது விரைந்து விட்டொழித்தலே சல்லேகளைக்குச்
சிறப்புடைத்து.)

147. பற்றெடு செற்றமே சுற்றந் துடர்ப்பாடு
முற்றுந் துறக்கப் படும்.

பற்றெடு செற்றமெ—ரஃஷ மும்

சுற்றந்துடற்பாடு—ஃஷு க்கள் மேலாசையும் ஃரிஷ த்தின்
மேல் விநீ யும்

முற்றுந்துறக்கப்படும்—சமஸ மும் விடப்படும். (ஈசஎ)

(உலகப் பொருள்களின் மீதுள்ள மிகுதியான பற்றும் சிலவற்றிலுள்ள வெறுப்பும் உற்றார் உறவினர்மீது உண்டாகிய ஆசையும் மனைவி மக்கள் முதலானோரிடத்தே தேங்கி நிற்கும் உள்ளப் பற்றும் ஆகிய எல்லாம் துறக்கப்பெறுதலே சிறந்த சல்லேகனைக்காம் பண்புகளாம்.)

148. ஆலோ சனையின் அழிவகற்றி மாதவன்கண்
மீள்வின்றி ஏற்றிக் கொளல்.

ஆலோசனையின்னழிவகற்றி—வந்த டொ த்துக்கு ஆலோ
னையைப்பண்ணி ஃயுஷிதம் பண்ணி டொ
த்தை ஃரிஃரித்து

மாதவன்கண்—சுனிஃரிடத்திலே

மீள்வின்றி ஏற்றிக்கொளல்—குறைவில்லாமல் கைக்
கொள்ளப்படும். (ஈசஅ)

(பாவச்செயல்களால் வந்த இடையூறுகளுக்குரிய முறையில் சிந்தித்து அப்பாவத்தினைப் போக்குவதற்கான நற்செயல்களில் ஈடுபட்டு அதன்மூலம் அப்பாவச் சுமையுனை நீக்கி, சிறந்தமார்களாகிய முனிசுவரரிடத்தினின்றும் நீங்காது, அவர்கள் காட்டும் நன்னெறிகண் நின்று ஒழுகுதல் வேண்டும்.)

149. கசிவு கலக்க மகற்றி மனத்தை
ஓசியாமல் வைக்க வுவந்து.

கசிவு கலக்க மகற்றி—கசிவான கலக்கத்தைவிட்டு

மனத்தை —சமசு

ஓசியாமல் வைக்க வுவந்து—ஃஸ ப்படாமல் சந்தொ மாக
வைக்கப்படும். (ஈசக)

(மனநெகிழ்ச்சி ஏற்பட்டு வருந்துமளவிற்காகும் உள்ள கலகத்தினை அறவே விட்டொழித்து உள்ள அசைவால் தளராதவாறு மகிழ்ச்சியாகவைத்துப் மாதுகாத்தல் வேண்டும்.)

150. ஊனோடு பானம் முறைசுருக்கு யோர்ந்துணர்ந்து
மானுடம்பு வைக்கப் படும்.

ஊனோடு பானம் முறைசுருக்கு—அசுபானத்தை கமத்தி
னாலே குறைத்துவந்து
ஓர்ந்துணர்ந்து—நன்றாக விசாரி த்தறிந்து
மானுடம்பு வைக்கப்படும்—மதுபயினை த்தை விடப்படும்.
(நாடு)

(உடல் வாழ்க்கைக்கு வேண்டிய உணவினையும் நீரினையும் முறையாகக் குறைத்துப் பயன்படுத்திவந்து நாளடைவில் நன்கு தேர்ந்து அறிந்து இவ்வுடலோடுகூடிய வாழ்க்கையினால் பயனில்லை என்ற உறுதியினால் இவ்வுடலை நீத்தல் வேண்டும்.)

151. மந்திரங்க னீந்தும் மனத்துள்வரச் சென்றாக
ளிந்திரர்க்கு மிந்திரே யென்.

மந்திரங்களைந்தும் மனத்துள் வரச்சென்றார்கள்—மனமந்-
காரமந் நங்களைந்தும் மனசி லே சாவநா நமாக
சிந்தி க்கப்பட்டவர்
இந்திரற்கு மிந்திரேயென் — தேவந் ற்க்கும் சுவாமி யா
மென்பது.
(நாடு)

(அருகர், சித்தர், ஆசாரியர், உபாத்தியாயர், சாதுக்கள் ஆகிய ஐவரையும் வணங்குதற்குரிய அ, சி, ஆ, உ, சா என்கின்ற ஐந்தெழுத்துக்களாலாகிய ஐந்து மந்திரங்களையும் நாள்தோறும் உள்ளம் ஒன்றுபட சிந்தித்து உச்சரிப்பவர்கள் தேவர்களுக்கெல்லாம் தலைவராகிய இந்திரனுக்கும் மேலான சுவாமியாக விளங்குவர் என்பதாம்.)

(சல்லோகனைக்காம் இறப்பு)

152. சாவோடு வாழ்க்கையை யஞ்சித்தன் மெச்சுதல்
வாழ்வோடு நட்பார் நினைப்பு.

சாவோடு வாழ்க்கையை யஞ்சித்தன் மெச்சுதல்—ஆயி
முதலான சுவந் ந் களிநாலே கடுக

சாவுவர நினைக்கிறதும் ஶ்யுஷ த்தோ
டே இன்னுஞ் சில காலமிராமல்
கடுக சாவுவந்ததென்று ஐயப்படு
கிறதும் என்னைப்போல் சந்நை பண்
ணி நடக்கிறவர்க ளில்லை யென்று
தன்னை மெச்சுகிறதும்

வாழ்வோடு நட்பார் நினைப்பு—ஶ்யுஷ த்தோடேகூட சிவரை
யெல்லாம் விட்டுப்போரோமென்று
நினைக்கிறதும். (௩௫௨)

(நோய்போன்ற தொல்லைகளால், விரைந்து இறந்து படு
தல் வேண்டும் என்று நினைப்பது, ஆயுள் நீண்டு மேலும் சில
காலம் வாழ்ந்திராமல் விரைவாக இறக்கிறோமே என்று அஞ்
சுவது, சல்லேகனை முறைகளில் சிறிதும் வழுவாது மேற்
கொள்ளுவார் என்னைப்போன்று வேறு எவருமில்ர் என்று
தன்னைத்தானே புகழ்ந்து கொள்ளுவது, பலவகையான
செல்வத்தையும் சிறந்த நட்பினரையும் விட்டுச்செல்லுகிறோ
மே என்று வருந்துவது ஆகிய நான்கும் சல்லோகனையை
மீறிய எண்ணங்களாம்.)

153. நிதானத்தோ டைந்திறப்பு மின்றி முடித்தார்
பதான மறுத்தா ரெனல்.

நிதானத்தோ டைந்திறப்பு மின்றி முடித்தார்—நிதானத்
தோடேகூட ஐந்ததீசாரமில்லாமல்
சந்நைவிதியை சாக்ஷ மாக முடித்தவர்
கள்

பதானமறுத்தாரெனல்—சீசாரவீதி னையான ஶ்யுஷவீதினையை
கெடுத்தவரென்பதாம். (௩௫௩)

(மேலேகூறிய நான்கு மீறிய செயல்களோடு எதிலும்
விரைவின்மையாகிய செயலும் சேர ஐந்து வகையான மீறிய
செயல்களை அறவே விட்டொழித்து சல்லேகனையின் விதி
முறைகளை முழுவதுமாக ஏற்று முடித்தவர்கள் இல்லற
வாழ்க்கைப்பற்றினை மேலும் வளர்த்து நிறுத்தகேதுவான
மேற்கூறிய ஐவகை பாவங்களையும் அறுத்தவர்களாவர்
என்பர்.)

(அறத்தாலாம் பயன்)

154. அறத்துப் பயனைப் புராண வகையிற்
 நிறத்துள்ளிக் கேட்கப் படும்.

அறத்துப்பயனை—ஈம் த்தினுடைய ஈன்
 புராணவகையிற்—புராண வகையினாலே
 திறத்துள்ளிக் கேட்கப்படும்—சாமர்த்திய த்தினாலே வினித்
 துக்கேட்கப்படும். (ஈருசு)

(மேலே கூறப்பெற்ற அறச் செயல்களினாலாகும் பயனை
 அறியவேண்டுமேயாயின் சிறந்த புராணங்களில் கூறப்பெ
 றும் வழிவகைகளின்மூலம் தம் திறமையினாலே ஆய்ந்து
 அறிந்து உணர்தல் வேண்டும்.)

155. பிறப்புப் பிணிமூப்பு சாக்காடின னான்கு
 மறுத்த லறத்தின் பயன்

பிறப்பு—பிறக்கிறதும்
 பிணி—பிணியும்
 மூப்பு—மூப்பாகிறதும்
 சாக்காடு நான்கும்—சாகிறதுமான நான்கையும்
 அறுத்தலறத்தின் பயன்—கெடுத்தல் ஈமத்தினுடைய
 ஈம் மென்பதாம் (ஈருசு)

(பிறப்பும் பிணியும் மூப்பும் இறப்பும் ஆகிய நான்கினை
 யும் ஒழிப்பதே அறத்திலாகும் பலன்).

156. பரிவு நலிவினோடச்சமு மில்லை

புரிதிற் பிறப்பி லவற்கு.

பரிவுநலிவு னோடச்சமுமில்லை—பரிவுமும் பரிவுமும் பரிவு
 மில்லை யென்பதாம்

புரிதிற் பிறப்பிலவற்கு — புரித்தல்லாத பிறப்பில்லாத
 சிவசுருஷிகளுக்கு (ஈருசு)

(சித்திபெற்று உயர்ந்த நிலையடைந்தவர்களாகிய பெரி
 யார்களுக்குப் பிறப்பு என்பது உரியதாக ஆகாததோடு
 உள்ளத்தே ஏற்படும் கலக்கமும் மனவருத்தம் ஏற்படத்தக்க
 தொல்லைகளும் அவற்றாலேற்படும் பயமும் என்றும் இல்லா
 தொழியும்.)

**157. கிட்டமுங் காளிதமும் நீக்கிய பொன்போல
விட்டு விளங்கு முயிர்.**

கிட்டமுங் காளிதமும் நீக்கிய பொன்போல—புடம்போ
டப்பட்ட கிட்டமுங் காளிதமும் நீங்கின
பொன்னுனது போல

விட்டு விளங்குமுயிர்—ஆனமாகிற அபியினாலே ஶரீரமாகிற
கிட்டத்தையும் ஶானாவரணாடிக்மமாகிற அந்ரஶ்மக்
மான காளிதத்தையும் விட்டு மோசத்திலே
புகாசித்திருக்கும் ஶீவனென்பதாம். (௩௫௭)

(அறம் மேற்கொண்டாரது உயிர், புடம்போட்டுக் குற்ற
மும் கறையும் நீக்கப்பெற்று விளங்கும் பொன்னினைப்போல
தியானம் என்னும் தீயினாலே உடலாகிய பாத்திரத்தையும்
சிறந்த அறிவாகிய ஒளியினை மறைத்தொழிக்கின்ற அறி
யாமை என்னும் உள்ளமூக்காகிய கறையினையும் விட்டொ
ழித்து வீடாகிய பேற்றினைப்பெற்று ஒளிமயமாகி விளங்கும்
என்ப.)

**158. எல்லையி லின்ப முணர்வு வலிகாட்சி
புல்லும் வினைவென் றவற்கு.**

எல்லையிலின்பம்—மட்டில்லாத அனந்தஸூகமும்

உணர்வு—அனந்தஶாஸமும்

வலிவு—அனந்தவீரமும்

காட்சி—அனந்ததர்ஸமும்

புல்லும் வினைவென்றவற்கு—ஶ்ம் த்தைக் கெடுத்த சிவ
பரமேஸ்தி களுக்குக் கூடுமென்பதாம். (௩௫௮)

(அறச்செயல்களின் வழி தீவினைகளை வென்று விளங்
கும் உயர்ந்த நிலையடைந்த சான்றோருக்கு, எல்லாவிதமான
அளவற்ற சுகமும் எல்லையில்லாத பரந்த அறிவும் மிக
நிறைந்த எல்லாவகையான வல்லமையும் பரந்து விளங்கும்
காட்சியும் என்றும் கைகூடும் என்று கூறுவர்.)

**159. உலக மறியினு மென்று மறியார்
நிலையை நிலைபெற் றவர்.**

உலகமறியினுமென்றும்றியார் — கீழ்லோக மேலோக
மானாலும் மோச த்தை அடைந்தவர்கள்

ஒருக்காலும் திரும்பி வாராகளென்
பதாம்.

நிலையை நிலைபெற்றவர்—नित्य मान मोक्ष த்தை அடைந்த
வர்கள் अनन्तकालांतर மாயிருப்பார்க
ளென்பது तत्पर्यம் (ராடுகூ)

(என்றும் அழியா நிலைபேறு கொண்டதாகிய வீட்டுப்
பேற்றினைப் பெற்றவர்கள், உலகம் கீழ்மேலாக மாறும் நிலை
யேற்பட்டாலும் திரும்பி வந்து இம்மண்ணிலகியனையடைய
மாட்டார்கள் ; நிலையான அப்பேரின்பத்தே காலம் உள்ள
ளவும் நிலைபெற்று விளங்குவார்கள் என்பதே பொருளாகும்.)

160. முவுலகத் துச்சி சூடாமணிவிளக்குத்

தோவகையிற் சித்தி யவர்.

முவுலகத்துச்சி—மூன்று லோகத்துக்கு மேலாக सिद्धिத
திலே

சூடாமணிவிளக்கு—चूडारत्नம் போல प्रकाசித் திருப்பர்
தோவகையிற் சித்தியவர்—कूडियிருக்கிற सिद्धारमेष्ठிகள்.

(சித்தி பெற்று உயர்ந்த நிலையடைந்து விளங்குவோர்
மூன்று உலகிற்கும் மேலாக விளங்கும் சித்த கேஷத்திரத்தில்
சூடாமணி போலும் ஒளிபெற்று வீற்றிருப்பர்.)

(இல்லறத்தாரின் நிலை)

161. பதினோர் நிலைமையர் சாவகரென்று விதியி னுணரப்படும்.

பதினோர் நிலைமையர் சாவகரென்று—पतिनोरु நிலையை
யுடையவர்கள் शवक ரென்று

விதியினுணரப்படும்—कम த்தினிலே அறியப்படும் (ராகூக)

(இல்லறத்தினின்று ஒழுகும் முறையினை மேற்கொண்
டவர்கள் அற நூல்கள் கூறும் முறைப்படி, தரிசனிகள்,
விரதிகள், சாமாயிகள், புரோஷதோபவாசன், சித்தவிரதி,
அபுக்தன், பிரமசாரி, அநாரம்பன், அபரிக்கிரகன், அன்னு
மதன், உத்திட்டன் ஆகிய பதினொரு நிலையையுடையவர்
களாவர்.)

(தரிசனிகள்)

162. காட்சியிற் றிண்ணென்று சீல விரதங்கள்
மாட்சி யிலாதெரி சனன்.

காட்சியிற் றிண்ணென்று — சம्यக்ஷ த்திலே கெட்டி
யென்று

- சிஷர நங்கண்—சிஷர நங்களில்
மாட்சியிலாதெரிசனன் —பெருமையில்லாதவன் த்ரி- நிக
னென்றும் முந்தின நிலையாம். (ாகூஉ)

(காட்சியாம் அறிவில் மிகத் திண்ணியனாய் பிறவாகிய
ஒழுக்க விரதங்களில் பெருமையில்லாதவன் ' தரிசனிகள் '
என்னும் பெயருடைய முதல் நிலையினன் ஆவான்.)

(விரதிகள்)

163. வதமைந்தம் சீலமோரேழுந் தரித்தான்
விதியான விரதி யெனல்.

வதமைந்தம்—சுருத மைந்தம்
சீலமோரேழும் தரித்தான்—சுருத மூன்றும் சிஷர ம்
நான்கும் ஏழு பகர மான சிஷர த்தை
யும் த்ரி த்தவன்
விதியானவிரதியெனல்—சுருதவிநிதி யில்லாத த்ரிவிநிதி
யான இரண்டா நிலையான த்ரி கனம் (ாகூங)

(மேலே கூறப்பெற்ற ஐந்துவகையான அணுவிரதங்களை
யும் குணவிரதம் மூன்று, சிட்சாவிரதம் நான்கு ஆகிய ஏழு
வகையான ஒழுக்க விரதங்களையும் ஒழுங்கே கடைபிடித்
தொழுதுபவன் இயங்கா நிலையினின்றும் நிவர்த்தி பெருத
இயங்குநிலையினின்றும் நிவர்த்திபெற்ற இரண்டாவது நிலை
யான 'விரதிகள்' என்று கூறப்பெறுவான்.)

(சாமாயிகள்)

164. எல்லியுங் காலையு மேத்தி நியமங்கள்
வல்லியான் ஸாமா யிகள்.

எல்லியுங்காலையுமேத்தி—ராஜி பகல் த்ரிசமய காலங்களி
லேயும் த்ரிசமய த்தை

நியமங்கள் வல்லியான்—நியமங்களாக பண்ண வல்லவன்
சாமாயிகன்—சாமாயிக னென்றும் மூன்றும் நிலையாம்.

(ராகுச)

(காலை, நண்பகல், மாலை என்கிற மூன்று காலங்களிலும்
மனத்திற்குள்ளே போற்றி வணங்குவது, வெளிப்படையாகத்
துதித்து வணங்குவது ஆகிய முறைகளில் தவறாது ஆற்ற
வல்லவன் இல்லறத்தாருள் மூன்றாவது நிலையான ‘சாமாயி
கன்’ என்று கூறப்பெறுவான்.)

(போசதன்)

165. ஒருதிங்கண் ணல்வகை பவ்வமே நோன்பு
புரிபவன் பொசத னும்.

ஒருதிங்கண்ணல்வகைபவ்வமே—ஒரு மாதீ யிலே நாலு
பகர மான பவீதி லே

னோன்புபுரிபவன்பொசதனும்—பவாச பண்ணுகிற நோன்
பினிலே தாபீ முள்ளவன் பிவ்வாச
மென்றும் நாலாம் நிலையாம். (ராகுசு)

(ஒரு மாதத்தே நான்கு வகையான பருவத்திலும் உண்
ணமை மேற்கொள்ளுகின்ற நோன்பிலே கருத்துள்ளவனாக
விளங்குபவன் இல்லறத்தாருள் நான்காம் நிலையான போச
தன் (புரோஷதோபவாசன்) என்று கூறப்பெறுவான்.)

(ஸச்சித்தவிரதி)

166. பழமிலை காயும் பசையைத் துறந்தான்.
றழிவகன் றச்சித்த னும்.

பழமிலை காயும் பசையைத் துறந்தான்—பழம், இலை,
காய், பச்சை பசுவைக் கொள்ளாமல்
பாகம் பண்ணிக் கொள்ளுகிறவன்
அழிவகன் றச்சித்தனும்—அதீத மில்லாமல் நடக்கிறவன்
சகித விரதியென்று மைந்தாம் நிலை
யாம். (ராகுசு)

(பழம், இலை, காய் முதலிய உண்பொருள்களை சமைக்
காமல் உண்ணாதவனும், விரத நெறியில் தவறாதவனும் ஆகிய

வன் ஸச்சித்த விரதி எனப்படுபவன். இது ஐந்தாம் நிலை யாகும்.)

(இராத்திரி அபுக்தன்)

167. இருளின்க னூல்வகை யூணுந் துறந்தா
னிராத்திரிய புத்த னெனல்.

இருளின்கனூல்வகை யூணுந் துறந்தான் — ரவிகாந த்
திலே நால்வகையான அந் த்தையும்
விட்டு டிவா ஶ்ஞாநி யுமாக நடக்கிறவன்
இராத்திரியபுத்தனெனல்—ரவிஸூந னென்று மாறும் நிலை
யாம் (௩௬௮)

(இரவில் நால்வகையான உண்டியையும் தவிர்த்து,
பகலில் புலனடக்கத்துடன் ஒழுகுபவன் இராத்திரி அபுக்தன்
(இரவில் புசியாதவன்) என்னும் நிலையை அடைபவன்).

குறிப்பு:—உரையில் ராத்ரி புக்தன் என்னும் சொல்
ராத்ரி அபுக்தன் என்னும் பதமாக மாற்றி வாசித்தல்
வேண்டும்.

(பிரமசாரி)

168. உடம்பினை யுள்ளவாறெந் துணர்ந்து, காம
மடங்கியான் பம்ம னெனல்.

உடம்பினை யுள்ளவாறெந் துணர்ந்து—சரீர த்தை அஃந்
யென்று உள்ளபடியறிந்து
காமமடங்கியானபம்மனெனல்—காம த்தை விட்டவன்
ஷ்ஞாநி யென்னு மெழாம் நிலையாம். (௩௬௯)

(இந்நிலை ஏழாவது ஆகும். இந்நிலையில் உள்ளவனை
பிரமசாரி எனக் கூறுவர். இவன் சரீரத்தை தூய்மையற்ற
தாகத் தெளியப்பெற்று இல்வாழ்க்கையில் அவாவை விட்ட
வனுமாவான்).

(அநாரம்பன்)

169. கொலைவரு மாரம்பஞ் செய்தலின் மீண்டா
னலகில னாரம்ப னென்.

கொலைவருமாரம்பஞ்செய்தலின் மீண்டான்—கொலையி
னாலே வரப்பட்ட க்ஷாரம் த்தை விட்டவன்

அலகிலனாரம்பனென்—இலக்கத்தினாலே அநாரம் நென்
றும் எட்டாம் நிலையாம். (ராகு)

(பயிர்த்தொழில் செய்யின் அது (புழு, பூச்சி) கொலைக்
குக் காரணமாகும் என்றறிந்து அதையும் விட்டுவிட்டவன்
அனாரம்பன் என்ற எட்டாவது நிலையை ஏறியவனாவான்.)

(அபரிக்கிரகன்)

170. இருதொடர்ப் பாட்டின் கட்டுக்க மறுத்தா
னாரிதி னபரிக்கிற கன்.

இருதொடர்ப்பாட்டின்கட்டுக்க மறுத்தான் — பாரிபரிசு
மும் அபரிபரிசு முமான இரண்டு
பகார மான பரிசு த்தையும் பூந் னிடத்
திலே வைத்து பையாசு த்திலேயிருந்து
பரிபரிசு யிலே காலங்கழிக்கிறவன்
உரிதினபரிக்கிறகன்—உரிமையினாலே அபரிசு நென்று
மொன்பதாம் நிலையாம். (ராகு)

(வெளித்துடர்புகளையும், (மனை, வீடு, பணம்) உட்துடர்பு
களையும் (மனைவி, மக்கள், சுற்றம்) அறவே தன்னின்று நீக்கி
அவைகளை தன் மகனிடம் ஒப்புவித்து, சிந்தையற்றவனாய்
சைத்ய கிருகத்தில் தர்ம சிந்தையில் மூழ்குபவன் அபரிக்கிர
கன் (யாவற்றையும் விட்டவன்) என்னும் நிலையை அடைபவ
னாவான்).

(அனுமதிவிரதன்)

171. யாதுமுடன்பாடு வாழ்க்கைக் கணில்லவன்
மாசி லனு மதன்.

யாதுமுடன்பாடு வாழ்க்கைக்கணில்லவன்—சீசார வாழ்க்
கையிலே ஒன்றிலேயும் அனுமதி பண்
னாதவன்

மாசிலனுமதன்—களங்கமில்லாத அனுமதி ஈத நென்றும்
பத்தாம் நிலையாம். (ராகு)

(இல்லற வாழ்க்கையில் அறவே மகிழ்ச்சி காட்டாதவ
னும், மகிழ்ச்சியில் கட்டுப்பாடு உள்ளவனும் (துறவறத்தில்)

யாகியவன் அனுமதி விரதன் எனப்படுவன். இதையே அனுமதன் என்கிற நிலையாகவும் சிலர் குறிப்பர். அங்கே கட்டுப்பாட்டை மீறின இச்சைகளை கனவிலும் கருதாதவன் எனப் பொருள் கொள்க.)

குறிப்பு:—இச்செய்யுளின் முதல் அடி அனுமோதம் பண்ணுதவன் என்பதாலே அனுமதன் என்பதையும் இரண்டாம் அடி அனுமதிவிரதன் என்பதால் குறிப்பிட்ட விரதத்தை உடையவர் என்பதையும் நோக்குங்கால் விரோதம் போல் தோன்ற இடமுண்டு. இங்கு அனுமதி என்பது ஸம்ஸாரத் தைபற்றி சிறிதும் சிந்தியாமை எனக்கொண்டால் விரோத பரிகாரமும்.

(உத்திட்ட பிண்டன்)

172. மனைதுறந்து மாதவர்தாள டைந்து னேத்து
வினை யறுப்பா னுற்றிட்டனம்

மனை துறந்து:—மனையைவிட்டு

மாதவர்தாளடைந்து—சூனிஷ்ருடைய ஈடத்தைச் சேர்ந்து
னேத்து—ஈசைப் பண்ணி

வினையறுப்பானுற்றிட்டனம்—ஈத் தைக் கெடுக்கப்பட்ட
வன் தன்னைக் குறித்து பண்ணப்
பட்ட ஈத் தையும் கொள்ளாதவன்
ஈஈஈஈஈஈஈஈ யென்றும் பதினென்றும்
நிலையாம். (ராசுஉ)

(ஆசாபாசங்களை (மண்ணை, பெண்ணை,)த் துறந்து தவத்தால் உயர்ந்த அர்கர் தாளடைந்து சமணர் ஒழுக்கங்களைக் கைபிடித்து தனக்கென்றே சமைக்கப்பட்ட அன்னத்தையும் உட்கொள்ளாமல் இருப்பின் செய்வினையை அறுக்கிறான். இந்நிலையை உத்திட்ட பிண்டன் என்பர்)

(பதினேறு நிலைகளின் இயல்பு)

173. முன்னை குணத்தோடு தத்தங்குண முடமை
பண்ணிய தான மெனல்.

முன்னை குணத்தோடு தத்தங்குணமுடமை—முந்தின
தன் நிலையையோடுகூட சொன்னதந்

தாங் குணங்களுடனே கூடி நடந்
தால்
பண்ணியதானமெனல்—விசாரி ச்சு சொல்லப்பட்ட நிலை
யோடே கூடின டான மென்பதாம்.
(௩௮௩)

(இதுகாரும் கூறப்பட்ட நிலைகள் பதினொன்றையும்
கடைப்பிடித்து ஒழுகினால் இது முறைவழுவாமல் செய்த
தானத்தின் நிலையை ஒக்கும்)

(நூலை உணரும் முறை)

174. பாவம் பகையோடு சுற்றமிவை சுருக்கி
மோவ மோடின்றி யுணர்.

பாவம் பகையோடு சுற்றமிவை சுருக்கி—பாவமும் பகை
யோடுங் கூடி சுற்றத்திலேயும் பற்று விட்டு
மோவமோடின்றியுணர்—மோகமில்லாமல் நன்றாக அறிக
வென்பதாம்: (௩௮௪)

(இவ்வாழ்க்கையின் இன்றியமையாத தன்மையான
பாசம், பகை முதலிய பாவ காரியங்களின் அடிப்படையை
பற்றறவே ஒழித்து, அஞ்ஞானமின்றி தத்துவத்தை நன்றாக
அறிதல் வேண்டும்.)

(இந்நூலின் சிறப்பு)

175. அருங்கலச் செப்பினை யாற்றத் தெளிந்தார்க்
கொருங்கடையு மாண்பு திரு.

அருங்கலச் செப்பினையாற்றத் தெளிந்தார்க்கு—அருங்
கலச் செப்பினை நன்றாகத் தெளிந்த
பேருக்கு

ஒருங்கடையுமாண்புதிரு — பெருமையான ஸ்ரீமதேஷ்வர்
மொருங்கே வந்தடையு மென்பதாம். (௩௮௫)

(அருங்கலச் செப்பினை திருத்தமாக அறிந்தபேருக்கு
இம்மை, மறுமைகளில் நற்செல்வமும், வீடுபேறும் தானே
வந்தடையும்.)

(இந்நூலின் சிறப்பு)

176. வந்தித் தோதினுஞ் சொல்லினுங் கேட்பினும்.
வெந்து வினையும் விடும்.

வந்தித்தோதினுஞ் சொல்லினுங் கேட்பினும்— வந்தனை
யைப் பண்ணி படிக்கிற பேர்களுக்கும்,
சொல்லுகிற பேர்களுக்கும், கேட்கிற
பேர்களுக்கும்

வெந்துவினையும்விடும் — ஜீவனிடத்திலே கங் மெல்லாம்
விட்டுப் போமென்பதாம் (௩௪௬)

(இந் நூலான அருங்கலச் செப்பினை தக்கமரியாதையுடன் படிக்கிற பேர்களுக்கும், உபதேசிக்கிற பேர்களுக்கும், அதைச் சொல்லிக் கேட்பார்களுக்கும் வினைதானாக கழன்று போம்.)

(குறிப்பு:—இப்பாட்டும் இதற்குமுன் உள்ளதும் இந்நூலின் சிறப்பை குறிப்பிடும் வகையில் அமைந்துள்ளன. இந்நூற் பெயரினை உற்றுநோக்கில் இது 3 பதங்களின் சேர்க்கை எனப்படுவனாகும். அதாவது அருங்கலன் - செப்பு விலை உயர்ந்த அணிகலன்களைக் கொண்ட பெட்டகம். இது சமணர்களின் “ரத்தினத்ரயம்” என்கிற ஒழுக்க நிலையின் தன்மைகளைக்கும் குறிக்கும் தமிழ்ச்சொல்லாம்.)

177. தப்பினின் மீளாக் கடுத்த நீருற்ற
வுப்பினின் மாய்ந்து கெடும்

தப்பினின் மீளாக்கடுத்தவன்—தப்புவந்தால் ஸாயிங்
பண்ணி ரிஹி யாதபேர்
நீருற்றவுப்பினின்மாய்ந்துகெடும்—தண்ணீரிலே போட்ட
உப்பு கரைந்து போருப்போல கெடு
மென்பதாம். (௩௪௭)

(ஒழுக்க நெறிகளிலே ஊறு நேர்ந்துவிடின் அதற்குத் தக்கவை செய்து தவற்றினை நீக்கிக் கொள்ளாவிடில் அந்த குற்றம் தண்ணீரில் கரைந்து இருந்து கெடுக்கும் உப்புபோல அவனை அழித்துவிடும்.)

178. காம வெகுளி மயக்க மிவைமூன்றும்

நாமங்கெட கெடு நோய்.

காமவெகுளி மயக்கமிவை மூன்றும்—ராக்ஷசமோஹ மென்னும்
மூன்றும்

நாமங்கெட கெடுநோய்—பேர்கெட ச்சார மென்னும்
வ்யாதி கெடுமென்பதாம். (ரா௬அ)

(ஒருவனுக்கு ஆசை, வெறுப்பு, அஞ்ஞானம் இவை மூன்
றும் அகலஅவனுக்கு சம்சாரமாகிற பிணி அகலுமென்பதாம்)

179. முத்திநெறி காட்டும் முன்னறியாதோர்க் கெல்லாஞ்

சித்தி யருங்கலச் செப்பு.

முத்திநெறி காட்டும்—மோஷமந் த்தைக் காட்டும்

முன்னறியாதோர்க்கெல்லாம்—முன்னொருக்காலு மறியாத
பேர்க்கெல்லாம்

சித்தியருங்கலச்செப்பு—சசிஷ்டி யான அருங்கலச் செப்
பென்பதாம். (ரா௬க)

(இந்த நூலான அருங்கலச்செப்பு இதுவரையில் உண்
மையை அறியாத பேர்களுக்கும் நெறிநிலையைக் காட்டி
வீடாகிற பேற்றை அடைவிக்கும்.)

180. தீராவினை தீருஞ் சித்திபத முண்டாக்கும்

பாரா யருங்கலச் செப்பு.

தீராவினைதீரும்—தீராதவினையெல்லாம் தீரும்

சித்திபதமுண்டாக்கும்—சிஷ்டிபத முண்டாம்

பாராயருங்கலச் செப்பு—அருங்கலச் செப்பைப் பாரென்
பதாம். (ரா௬ய)

(எத்தகைய சித்தியை விரும்புவோரும் அருங்கலச்செப்
பைக் காண அதில் வேண்டியவற்றை அடையவழியுண்டு
என்று ஆசிரியர் அடித்துக் கூறுகிறார்.)

குறிப்பு :—பாக்கள். 177 முதல் 180 வரையில் நூலின்
பயனாக அமைந்துள்ளன. ஆசிரியர் எஸ் ராஜம் அவர்களால்

பதிப்பிக்கப்பெற்ற அருங்கலச் செப்பு மூலத்தில் உள்ள 181ம் பாட்டு சுவடியில் காணப்படவில்லை.*

அருங்கலச் செப்பு வ்யாஹ்யனம் எழுதி முடிந்தது. முற்றும்.

ஓம் ஸ்ரீமத்யஜுருஹ்யோ நம: । நமோ ஜினாய । சித் த் நம: ॥

ஸ்வநாம சுவத்ஸர் ஆடி மீ யக ந

மஶ்லவாஸர் திவசம் த்ரயமே திதி த்நிஷ்டா நக்ஷத்ர சௌஶ்ய நாமயோகம் கௌவா கரண முங் கூடின ஸுமயோகதின த்தில் அருங்கலச்செப்பு எழுதி முடிஞ்சது-முற்றும்.

ஸ்ரீவீதராஶாய நம: । நம: சித் த்நம: ।

ஸ்ரீமத்சதுவிங்ஷதி தீர்த்நகர த்ரமஜினதேவேஹ்யோ நம: ॥

கரகூதமதராஶம் க்ஷந்தும்ஹந்தி சந்த: ॥

பின்குறிப்பு:—குறள்பா 166 முதல் முடிவுவரை உள்ள கருத்துரைக் குறிப்புகளை எழுதியவர் திரு ர. ந. ஸம்பத்.

கர்மயோக ஞானயோக விளக்கப் பாடல்

மாடுபுல் லைத்தின் நிறந்தாலு முத்தியோ
மரமட்டை தின்றுலுவீர்
மண்டு க மீனாமை சலமூழ்கில் முத்தியோ
வருந்தியே சல மூழ்குவீர்

ஆடுதழை சருகுதின் நிறந்தாலு முத்தியோ
அடவியிற் சருகு தின்பீர்
அண்ணர்க ளிறந்தாலு முத்தியுண் டாகுமோ
அவரவர்கள் சன நாசமே

வீடுதனில் மூசிகம் வங்கிலுறை முத்தியோ
வீணிலே குகையிலுறைவீர்
மென்குழவி பால்குடித் திறந்தாலும் முத்தியோ
விரும்பியே பாலுண்ணுவீர்

ஊடுவழி யூடுருவி நாடிவழி யூடே
உள்ளொழுகி மண்டியுயிர் போய்
உறையும்வகை யறியாமல் உழலுமவ ருபதேசம்
உண்மையிது காண் ஒக்குமே.

॥ श्रीः ॥

॥ त्रिलोचनशिवाचार्यकृता सिद्धान्तसारावलिः ॥

॥ अनन्तशम्भुकृतव्याख्यासहिता ॥

Edited by

Thiru. T. H. VISWANATHAN

Thiru. P. G. SEETHARAMAN

Thiru. R. GANESAN

(Sanskrit Pandits of this Library)

(Continued from page 48 of Volume XIX No. 2.)

इन्द्रइन्द्रज्यौ वायुकोणे रुद्ररुद्रदासौ पूज्यौ भवतः । बहिरापवत्सा-
द्वाहये स्थितपदपङ्क्तौ कोणार्धेषु ईशानैकपदस्थितार्धपदे उत्तरगतार्धपदं त्यक्त्वा
पूर्वगतार्धपदमारभ्य स्थितपदेषु अपरे ईशानादयोऽष्टदेवाः वक्ष्यमाणनामधेय-
युक्ताः अष्टपदिकाः पूर्वपङ्क्तौ एकैकपदभाजनत्वेनाष्टपदयुक्ताः पूजनीयाः ।
ईशानकोणार्धे पूर्वार्धे ईशानः पूजनीयः । अग्निकोणार्धे अन्तरिक्षः पूजनीयः ।
उक्तं च—

ईशानार्धपदे चेशः पर्जन्यश्च जयन्तकः ।

महेन्द्रश्च तथादित्यः सत्यश्च भृशकस्तथा ॥

अन्तरिक्षोऽग्निकोणार्धे शेषार्धे चाग्निरेव च ॥ इति ॥

एवमन्यादयोऽष्टौ याम्यपङ्क्तौ पूजनीयाः । पश्चिमपङ्क्तौ पश्चिम-
पदार्धमारभ्य पित्रादयोऽष्टौ पूजनीयाः । उत्तरपङ्क्तौ उत्तरपदार्धमारभ्य
वाय्वादयोऽष्टौ पूजनीयाः । बाह्यपदात् (?) अन्ये चरक्यादयोऽष्टौ देवाः
पूजनीयाः । ऐशेन्द्रतः ईशानादितः इन्द्रादितः ईशानाभिनिर्ऋतिवायुकोणेषु
चरक्यादयश्चतस्रः पूजनीयाः । इन्द्रयमवरुणकुबेरेषु स्कन्दादयः पूजनीयाः ।
उक्तं च—

वास्तोर्बाह्ये चरक्याद्याः शङ्कुस्थापनवर्जिताः ।

चरकी च विदारी च पूतना पापराक्षसी ॥

ईशानादिषु कोणेषु राक्षस्योऽत्र व्यवस्थिताः ।

स्कन्दोऽर्यमा च जम्भश्च पिलिपिञ्छग्रहा इमे ॥

वास्तुबाह्ये क्रमादिक्षु सम्पूज्याः पदवर्जिताः । इति ॥ १५० ॥

एकाशीतिपदवास्तूद्वारपूर्वकं त्रिपञ्चाशद्वास्तुदेवतानामान्याह - एका-
शीतीति ।

एकाशीतिपदेऽब्जजो नवपदः षट्स्थिरज्ज्वष्टकं

चापाद्या द्विपदा मरीचिकमुखाः षड्गाः पदस्थाः परे ।

ब्रह्माद्योऽथ मरीचिकश्च सविता सावितवैवस्वतौ

इन्द्रश्चेन्द्रजयोऽथ मित्र इतरो रुद्राह्वयो रौद्रकः ॥ १५१ ॥

दासश्चाथो धराद्यो धर इति च तथापापवत्सो बहिः स्या-

दीशः पर्जन्यनामा जय इति मघवान् सूर्यसत्यौ भृशश्च ।

व्योमाख्योऽग्निश्च पूषा वितथ इति ग्रहाध्यक्षतश्चाद्देवः

गन्धर्वो भृङ्गराजो मृग इति पितृदौवारसुग्रीवसंज्ञाः ॥ १५२ ॥

पौष्पोदन्तः प्रचेता इति दितितनुजः शोषरोगौ च वायुः

नागो मुख्योऽथ भल्लो विधुरिति परतः सौम्यनामादितिश्च ।

दित्याख्यो बाह्य ऐशाच्छरकिसुविदरी पूतना पापराक्ष-

स्याख्या स्कन्दोऽर्यमा जम्भक इति पिलिपिञ्छो ग्रहाः

पूर्वतश्च ॥ १५३ ॥

एकाशीतिपदे पूर्वोत्तराग्रदशसूत्रेणैकाशीतिपदीकृते क्षेत्रमध्ये अब्जजः
ब्रह्मा नवपदः नवपदयुक्तः । नवपदे ब्रह्मा पूज्य इत्यर्थः । षट्स्थिरज्ज्वष्टकं
षट्पदपदस्थाश्चतस्रो रज्जवः त्रिपदपदस्थाश्चतस्रो रज्जवः । एवं रज्ज्वष्टकं
भवति । उक्तं च—

शान्तिर्यशोवती कान्ता विशाला प्राणवाहिनी ।

सती वसुमती नन्दा सुभद्रा च मनोरमा ॥

दश नाड्यस्मृता ह्येताः प्रत्यक्प्राचीमुखोद्गताः ।

हिरण्या सुप्रभा लक्ष्मीः विभूतिर्विमला स्त्रियः ॥

जया ज्वाला विशोका च इडा चैवोत्तरामुखाः ।

वंशद्वयं यथापूर्वं रज्जवोऽष्टौ तथैव च ॥

त्रिपदा षट्पदा किन्तु ब्रह्मा नवपदे स्थितः ॥ इति

अत्र रज्ज्वष्टकविन्यासः ईशानाचारभ्यः याम्यगतचतुर्थपदं गृहीत्वा तत्पद-
समानकोणषट्पदपर्यन्तं कर्णसूत्रवदेकरज्जुः कार्या । अमिकोणादारभ्य उत्तर-
गतचतुर्थपदात् षट्पदपर्यन्तं रज्जुः कार्या । एवं निर्ऋतिवायुकोणयोः कार्या ।
एवं षट्पदस्थाश्चतस्रो रज्जवः । ईशामित्रिपदे त्रिपदस्थाने रज्जुरेका कार्या ।
अमिनिर्ऋतिवायुकोणेष्वपि कार्या । एवं त्रिपदस्थाश्चतस्रो रज्जवः । एवं रज्ज्वष्टकं
भवति । आपाद्याः आपाद्या आपवत्साद्याश्चाष्टौ देवाः द्विपदाः ब्रह्मस्थानादी-
शादारभ्य द्विपदे द्विपदे स्थिताः पूज्याः । मरीचिकमुखा मरीच्याद्याश्चत्वारो
देवाः ब्रह्मस्थानात् पूर्वादिषु दिक्षु षड्गङ्गाः षट्पदस्थाः पूज्याः । परे ईशादयो
द्वात्रिंशद्देवाः ईशानादिकोणादारभ्य पदस्था एकैकपदस्थिताः ब्रह्माद्यो
वास्तुदेवानां मध्ये ब्रह्मा प्रथमभूत इत्युच्यते । मरीचिकः मरीचिरिति देवः
स्वार्थे कप्रत्ययः । सवितेति सावित्र इति । वैवस्वतः विवस्वानित्यर्थः ।
इन्द्र इति इन्द्रजय इति । इतरः अन्यभूतः मित्र इति । रुद्राह्वयः रुद्र
इति नामधेययुक्तः रौद्रको रुद्रसम्बन्धी दासः रुद्रदास इत्यर्थः । धराद्यः
धराशब्दपूर्वः धरः धराधर इत्यर्थः । आप इति आपवत्स इति बहिः
स्यात् बहिःशब्दोऽत्र काकाक्षिन्यायवदुभयत्र सम्बन्धयुक्तः । पूर्वोक्तदेवाः
ब्रह्मस्थानस्य समीपपङ्क्तिस्थाः । वक्ष्यमाणेशानादयो देवाः । पूर्वोक्तात् बाह्या
इत्यर्थः । ईश इति पर्जन्यनामा पर्जन्य इति । जय इति जयन्त इत्यर्थः ।
मघवान् महेन्द्र इत्यर्थः । सूर्य इति सत्य इति भृश इति व्योमाख्य इति
अग्निरिति पूषा इति वितथ इति ग्रहाध्यक्ष इति श्राद्धदेव इति गन्धर्व
इति भृङ्गराज इति मृग इति पितेति दौवार इति सुग्रीवसंज्ञः सुग्रीव-
नामधेयः इति । पौष्पोदन्तः पुष्पदन्त इत्यर्थः । प्रचेता वरुण इत्यर्थः ।
दितितनुजः असुर इत्यर्थः । शोष इति रोग इति वायुरिति नाग इति मुख्य
इति भल्ल इति भल्लाट इत्यर्थः । विधुस्सोम इत्यर्थः । परतः ऊर्ध्वमृचीति (?)
[सौम्यनामा] अदितिरिति दित्याख्यो दितिनामधेय इति बाह्ये पदात् बाह्ये

ऐशादीशानादारभ्य ईशानाभिनिर्ऋतिवायुकोणेषु यथाक्रमं चरकीति सुविदारीति
पूतनेति पापराक्षस्याख्या पापराक्षसीतिनामधेया पूजनीया । स्कन्द इति
अर्यमेति जम्भ इति पिलिपिञ्छ इति ग्रहाः । एते चत्वारो ग्रहनामधेया
इत्यर्थः । पूर्वतः पूर्वादारभ्य पूर्वयाम्यपश्चिमोत्तरादिषु क्रमेण त्रिपञ्चाशद्वास्तु-
देवाः पूजनीया इत्यर्थः । उक्तं च—

ब्रह्मेशपर्जन्यजयमहेन्द्ररविसत्यकाः ।

भृशोऽन्तरिक्षः सप्तार्चिः पूषा वितथसंज्ञकः ॥

ग्रहाध्यक्षः प्रेतपतिर्गन्धर्वो भृङ्गराण्मृगः ।

पितृदौवारसुग्रीवपुष्पदन्तप्रचेतसः ॥

असुरः शोषरोगौ च वायुर्नागोऽथ मुख्यकः ।

भल्लाटश्चैव सोमोऽथो उरगोऽदितिरेव च ॥

मरीचिश्च विवस्वाश्च मित्रश्चैव धराधरः ।

आपापवत्सौ सविता सावित्रेन्द्रेन्द्रजित्तः ॥

रुद्रोऽथ रुद्रदासश्च चरकी च विदार्यथ ।

पूतनापापराक्षस्यौ स्कन्दोऽर्यमाऽथ जम्भकः ।

पिलिपिञ्छ इति प्रोक्तास्त्रिपञ्चाशच्च देवताः ॥ इति ॥ १५३ ॥

लिङ्गपिण्डकादौ आत्मादित्रितत्वन्यासक्रमसूचनं पूर्वार्धेनोक्त्वा उत्तरार्धेना-
धारशक्तिन्याससूचनं चाह - आत्मेति ॥

आत्माविद्याभिधानं शिव इति च पदं यच्च तत्त्वत्रयाख्यं

त्विच्छाज्ञानक्रियाविष्करणपदगतं ब्रह्मविष्ण्वीशदेवम् ।

प्रत्यात्मस्थमथाध्वनीह कुटिलाजातं निवृत्त्यादितो

भिन्नं पूज्यपदाधरस्थजगति व्याप्त्या त्रिधावस्थितम् ॥१५४

आत्माविद्याभिधानं आत्मेति विद्येति नामधेयमुक्तं शिव इति च
शिवनामधेयमुक्तं पदं यत् तत्त्वत्रयाख्यं तत्त्वत्रयमितिनामधेयं भवति । आत्म-
तत्त्वमिति विद्यातत्त्वमिति शिवतत्त्वमिति भवतीत्यर्थः । इच्छाज्ञानक्रियाविष्करण-
पदगतमिच्छाशक्तिः[.] ज्ञानशक्तिः[.] क्रियाशक्तिरिति प्रकटीकृतपदेषु विद्यमानं अत्र

आत्मतत्त्वस्य क्रियाशक्तिः । विद्यातत्त्वस्य ज्ञानशक्तिः । शिवतत्त्वस्येच्छाशक्तिः ।
 उक्तं च—“ शिवविद्यात्मतत्त्वं चेदिच्छाज्ञानक्रियान्वितम् ” इति । अत्र ग्रन्थे
 आत्मतत्त्वादिना तत्त्वत्रयं चोक्त्वा इच्छादिशक्तित्रयस्य चोक्तत्वात् एक-
 दात्मतत्त्वस्येच्छाशक्तित्वमस्तीति द्योतितं भवति । तथा अघोरशिवाचार्येण
 प्रथमं “ शिवतत्त्वाधिपायै इच्छायै नमः ” इत्युक्तत्वात् । ‘तदूर्ध्वमेका । एवं
 पिण्डितेषु शिलावृक्षेष्वपि आत्मविद्याशिवतत्त्वानि इच्छाज्ञानक्रियासंख्ये’ति
 क्रियाक्रमे उक्तत्वाच्च । ब्रह्मविष्णुवीशदेवं यथाक्रमेण आत्मादितत्त्वत्रयाणां ब्रह्म-
 विष्णुरुद्राख्यदेवाधिपोषेतमात्मविद्याशिवान्तकम् । उक्तं च ‘ब्रह्मविष्णुहरा एव लिङ्गे
 तत्त्वत्रयाधिपाः’ इति । इहाध्वनि प्रसिद्धभूतषडध्वनि प्रत्यात्मस्थं प्रत्यात्म-
 शरीरेषु उपादानभूततया विद्यमानं समस्ताध्वधारणतया च स्थितं कुटिलाजातं
 कुटिलाशक्त्युत्पन्नं उच्छ्रुनावस्थाङ्कुराकारवत् कुटिलात्वमुपपन्नम् । अस्या ह्यशुद्धाना-
 मङ्कुराणां आधारतया शुद्धानां चोपादानतया समस्तजगदधिष्ठानात्तदाकारोप-
 मानमुपपन्नम् । सेयमाधारशक्तिः शिवशक्त्यधिष्ठिता कुटिलेति विस्तारेणागमेषु
 प्रतिपादिता भवति । निवृत्त्यादितः निवृत्त्यादिपञ्चकलाभ्यः भिन्नम् ।
 तासामपि उपादानतया स्थितमित्यर्थः । पूज्यपदाधारस्थजगति व्याप्त्या
 त्रिधावस्थितं लिङ्गस्याधः पूजनीयम् । पादशिलानामधःप्रदेशे विद्यमान-
 भूमेर्व्यापकत्वेन त्रिधा त्रिप्रकारेणावस्थितं ब्रह्मविष्णुरुद्रभागे त्रिधावस्थित-
 मित्यर्थः । कूर्मशिलायामाधारशक्तिः ब्रह्मादिभागत्रययुक्ता पूजनीया इत्यर्थः । उक्तं च—

अधः कूर्मशिलासीनां क्षीरोदसितविग्रहाम् ।

मौलौ बीजाङ्कुराकारां शक्तिमाधाररूपिणीम् ॥ इति ॥ १५४ ॥

शिलान्याससूचनमाह—धाम्न इति ।

धाम्नः पादशिला त्रिखण्डसरणिर्धीचित्तमात्रान्तिका

भूतान्ता क्षमाम्बु शब्दावधि च हुतवहः कर्मखान्तश्च वायुः ।

बुद्धयक्षान्तं च मेधावधि च तु गगनं ब्रह्ममुख्यास्तथेशः

शर्वाद्याश्चाष्टपक्षे शशितरणिसखो यज्ञमूर्तिश्च बुद्धौ ॥ १५५ ॥

धाम्नः देवालयस्य पादशिला प्रथमशिला शिलया निर्मितस्य देवालयस्य
 शिलया कार्या । इष्टकया निर्मितस्येष्टकया कार्या । हस्तप्रमाणदैर्घ्यविस्तार-

युक्ता अष्टाङ्गलोच्छिता कार्या । अथवा तदर्धविस्तारा वा कार्या । तथा ज्ञान-
रत्नावल्याम्—

शिलान्यासः प्रकर्तव्यः शिलास्ताश्च शिवागमे ।

शैलधाम्नि शिलाघस्तात् हस्तमात्रा समन्ततः ॥

हस्तमात्रा क्वचिद्वैर्ध्यात् तदर्धा विस्तरोच्छिता ।

तदर्धद्वैर्ध्याका शस्ता प्रासादे चेष्टकामये ॥

चतुरश्चा शुभा मध्ये चक्राद्यैरङ्किता नव ।

नन्दा भद्रा जया पूर्णा त्वजिता च पराजिता ॥

विजया मङ्गलाख्या च धरणी नवमी मता ।

निधिकुम्भाश्च कर्तव्याः—इति ॥ उक्तं च—

हेमताम्रमयाः कुम्भाः तदभावाच्च दारुजाः ।

हास्तिकाष्टाङ्गुलाश्शस्ताः त्रिपञ्चपलमानतः ॥

हस्ते हस्ताङ्गुला वृद्धिः पलानां पञ्चभिस्तथा ।

विचित्ररचनायुक्ता लोकपालास्त्रलाञ्छिताः ॥

सुभद्रश्च विभद्रश्च सुनन्दः पुष्पनन्दनौ ।

जयश्च विजयश्चाथ कुम्भपूर्णमथोत्तरः ॥

इति कुम्भा नव प्रोक्ताः यदा नव शिलास्तदा ।

नन्दा भद्रा जया रिक्ता पूर्णा पञ्च शिलास्तथा ॥

आसां पद्मो महापद्मः शङ्खो मकरकस्तथा ।

समु[सुभ]द्रश्चेति कुम्भाः स्युः सर्वे पङ्कजलाञ्छिताः ॥

स तु रत्नौषधीर्भकुम्भो मध्वाज्यपूरितः ॥ इति ॥

नवपक्षे मध्ये धरणी शिला स्थापनीया । तत्पार्श्वे उत्तराख्यकुम्भः स्थापनीयः ।

नन्दादयः पूर्वाद्यष्टदिक्षु स्थापनीयाः । तत्पार्श्वे सुभद्रादयो निधिकुम्भाः ।

नवशिलापक्षे निर्ऋतिदिक्स्थशिलायां विष्णवस्तं लाञ्छितव्यम् ।

पञ्चपक्षे मध्ये पूर्णशिला स्थापनीया । समुद्रकुम्भश्च स्थापनीयः । अन्या-
दिकोणेषु नन्दा भद्रा जया रिक्ता इति शिलाः पद्ममहापद्मशङ्खमकराख्याः
कुम्भाः सर्वत्र पद्माङ्किताः स्थापनीयाः । उक्तं च—

मध्यमे धरणी प्रोक्ता उत्तराख्यो घटः स्मृतः ।
कुम्भानष्टौ सुभद्रादीन् दिक्षु पूर्वदितः क्रमात् ॥
लोकपालाणुभिर्न्यस्त्वा श्वश्रेषु न्यस्तशक्तिषु ।
शिलास्तेषु च नन्दाद्याः क्रमशो विनिवेशयेत् ॥
एवं नवशिलापक्षे शिलाः पञ्च यदा तदा ।
मध्ये पूर्णशिलां न्यस्त्वा समुद्रकलशस्ततः ॥
पद्मादिषु च नन्दाद्याः कोणेष्वग्न्यादिषु क्रमात् ॥ इति ।

त्रिखण्डसरणिः प्रत्येकं सर्वशिलानां च नन्दादिना त्रिखण्डमार्गः कर्तव्यः ।
प्रतिशिलं खण्डत्रये तत्त्वत्रयन्यासः कर्तव्यः । धीचित्तमात्रान्तिका । अत्र
धीशब्देन बुद्धयहङ्कारौ गृह्यते । चित्तशब्देन एकादशेन्द्रियं गृह्यते । मात्राशब्देन
शब्दादिपृथ्व्यन्तं गृह्यते । अन्तिकाशब्दस्य सर्वत्र सम्बन्धः बुद्धयहङ्कारान्तिका
चित्तान्तिका मात्रान्तिका चेति । अत्रायमर्थस्सम्पन्नः । बुद्धितत्त्वमारभ्य
अहङ्कारतत्त्वपर्यन्तं शिवतत्त्वव्याप्तिः । मनस्तत्त्वमारभ्य उपस्थितत्त्वपर्यन्तं विद्यातत्त्व-
व्याप्तिः । तथा शब्दतत्त्वमारभ्य धरातत्त्वपर्यन्तमात्मतत्त्वव्याप्तिः । तथा
ज्ञानरत्नावल्याम्—

बुद्धयहङ्कृतितत्त्वे तु शिवतत्त्वं स शङ्करः ।
विद्यातत्त्वं च विष्णुं च न्यसेदेकादशेन्द्रिये ॥
ब्रह्माणमात्मतत्त्वं च तन्मात्रादौ न्यसेत्पुनः ॥ इति ॥

अथवा धीचित्तमात्रान्तिका भूतान्ता त्रिखण्डसरणिरिति योज्या । धीः
चित्तान्तिका मात्रान्तिका भूतान्ता चेति त्रितत्त्वव्याप्तिः । अनेनायमर्थस्संपन्नः ।
बुद्धयहङ्कारमनःपर्यन्तं शिवतत्त्वम् । श्रोत्रतत्त्वमारभ्य गन्धतत्त्वान्तं विद्यातत्त्वम् ।
आकाशतत्त्वमारभ्य धरातत्त्वपर्यन्तमात्मतत्त्वम् । एवं क्रियाक्रमे 'बुद्धिमनःपर्यन्तं
शिवतत्त्वम् । तन्मात्रान्तं विद्यातत्त्वम् । पृथ्व्यन्तमात्मतत्त्व'मिति शिलान्यास-
प्रकरणे चोक्तत्वात् । पञ्चपक्षमूर्तिन्यासक्रमे तत्त्वव्याप्तिमाह—क्षमा-भूमिः

भूतान्ता आकाशपर्यन्तव्याप्तियुक्ता द्वितीयत्रितत्त्वव्याप्तिपक्षे काकाक्षिन्यायवत् क्षमा भूतान्ता चेति योज्या भवति । अम्बु उदकं जलमूर्तिः शब्दावधि भवति शब्दतत्त्वपर्यन्तव्याप्तियुक्तम् । हुतवहः अग्निमूर्तिः । कर्मखान्तः कर्मेन्द्रियपर्यन्तं व्याप्तियुक्तः । वायुः वायुमूर्तिः बुद्ध्यक्षान्तः ज्ञानेन्द्रियपर्यन्तव्याप्तियुक्तः । गगनमाकाशमूर्तिः मेधावधि बुद्धितत्त्वपर्यन्तं व्याप्तियुक्तं भवति । एतेन शिलासु बुद्धितत्त्वमारभ्य न्यासः कर्तव्यः इति सूचितः । उक्तं च—

बुद्ध्यदीनि धरान्तानि तासु तत्त्वानि विन्यसेत् ।

तत्त्वेशांश्च हृदा न्यस्य तत्र तत्त्वलयं न्यसेत् ॥

भूतान्ता क्षमाम्बु शब्दान्तं वह्निः कर्मेन्द्रियान्तकः ।

बुद्धीन्द्रियान्तको वायुः व्योम बुद्ध्यन्तमश्मनि ॥ इति

ब्रह्ममुख्याः ब्रह्मविष्णुरुद्रेश्वरसदाशिवास्तथा यथाक्रमेण पृथ्व्यादि-
पञ्चमूर्तीनामीशा अधिपा भवन्ति । अष्टपक्षे अष्टविधन्यासपक्षे शर्वाद्याः
शर्वपशुपतिप्रमुखाः अष्टौ यथाक्रमेण पृथिव्याद्यष्टमूर्त्यधिपाः प्रोक्ताः । तथा
सिद्धान्तशेखरे—

क्षमावह्नियजमानार्का जलवाय्विन्दुखानि च ।

व्योमान्ता मूर्त्यश्चाष्टौ न्यस्तव्याः प्रतिखण्डकम् ॥ इति

शर्वं पशुपतिं चोग्रं रुद्रं भवमश्वेश्वरम् ।

महादेवं च भीमं च मूर्तिमूर्तीश्वरान्यसेत् ॥

नवस्वपि शिलास्वेवं मूर्तिपञ्चसु पञ्चधा ।

पृथ्व्यसेजोऽनिलाकाशा आकाशान्ताधिपान्यसेत् ।

ब्रह्माणं च हरिं रुद्रमीश्वरं च सदाशिवम् ॥ इति ।

पूर्वोक्तवत् पञ्चमूर्तीनां पृथिव्यादिबुद्धितत्त्वपर्यन्तव्याप्तिं अष्टपक्षेऽपि
विदध्यात् । तद्बुद्धिपर्यन्तस्थितगगनमूर्त्या सह चन्द्रादिमूर्तिलयस्य तत्त्वव्याप्ति-
र्भवतीत्याह—शशीत्यादिना शशी चन्द्रः तरणिः सूर्यः यज्ञमूर्तिः यजमानः
बुद्धौ बुद्धितत्त्वपर्यन्तं सरं आकाशसहितं गगनवत् बुद्धितत्त्वपर्यन्तं चन्द्रार्क-
यजमानानां त्रयाणां व्याप्तिः कर्तव्येत्यर्थः ॥ १५५ ॥

लिङ्गस्य लक्ष्मनिर्णयमाह—अर्चाशेति ।

अर्चाशत्रिद्विभागात्तद(भि)[हि]विभजनादेकतो विस्तरं त-
द्वन्ध्रांशाद्रेखयोस्ततो विततिसुविनती लक्ष्णार्धाच्च पक्षौ ।
अष्टाभिर्भाजितेऽर्धे नवभिरपि बहिस्सप्तभिष्वट्कतो वा
• भ्रान्त्याधःपृष्ठयोगो द्वितयविरहतो लिङ्गमूर्ध्वेव मूर्धा ॥ १५६ ॥

अर्चाशत्रिद्विभागात् अर्चाशाख्यपूजाभागस्य त्रिभागात् त्रिभागं कृत्वा
द्विभागमारभ्य लिङ्गस्य रुद्रभागं त्रिधा भक्त्वा ऊर्ध्वभागं त्यक्त्वा द्विभागे
लक्षणं कर्तव्यमित्यर्थः । उक्तं च—

रुद्रभागे त्रिधा भक्ते भागमूर्ध्वं परित्यजेत् ।

भागयुग्मेन कुर्वीत लक्ष्मरेखाद्वयं गुरुः ॥ इति ।

तत् त्रिभागमध्ये एकभागं अहिविभजनात् अहिस्सर्पः अ(हि)संख्यया
विभागकरणात् एकतः अष्टभागमध्ये एकांशतः विस्तारं लक्ष्मविस्तारं कार्यमित्यर्थः ।
तद्वन्ध्रांशात् तस्य लक्ष्मविस्तारस्य रन्ध्रांशान्नवभागीकरणादेकतो नवभागमध्ये
एकांशतो रेखयोरुभयो रेखयोर्विततिसुविनती विस्तारनिम्ने भवतः ।
लक्ष्मविस्तारनवांशात् रेखयोः उभयरेखयोः वित[तिसुविन]ती विस्तारनिम्ने स्तः
भवतः स्वभावतः लक्ष्मविस्तारं नवभागं कृत्वा एकभागेन लक्ष्मरेखाविस्तारनिम्ने
समत्वेन कार्ये इत्यर्थः । लक्ष्मणोऽर्धाल्लक्ष्मविस्तारस्यार्धप्रमाणतः पक्षौ उभयपार्श्वस्थ-
रेखयोः क्षेत्रविस्तारौ कार्यावित्यर्थः । उक्तं च - “लक्ष्मक्षेत्रार्धभागेन पक्षक्षेत्रस्य
विस्तरः” इति । अष्टाभिः संख्याभिः नवभिर्वा भाजिते अर्धे भागीकृतपक्षे
क्षेत्रदैर्घ्यं अष्टभागं कारयेदित्यर्थः । बहिः बाह्यप्रदेशे सप्तभिः षट्कतो वा
अष्टभागमध्ये एकभागमुपरि त्यक्त्वा सप्तभागपरिगणनया अधः लिङ्गाधःप्रदेशे
द्वितयविरहतः द्विभागपरिवर्जनात् पञ्चभागावलम्बनेनेत्यर्थः । तत्र सूत्रभ्रमणेन
भ्रान्त्वा भ्रमणं कृत्वा पृष्ठयोगः पृष्ठदेशसम्बन्धः कर्तव्यः । एवं सप्तपक्षे
विधानं ज्ञातव्यम् । षट्पक्षे ऊर्ध्वे द्विभागत्यागेनाधःप्रदेशे द्विभागत्यागेन
चतुर्भागावलम्बनेनेत्यर्थः । तत्र सूत्रभ्रमणेन पृष्ठरेखासंयोगः कर्तव्यः ।
तथोक्तम्—

लक्ष्मक्षेत्रेऽष्टधा भक्ते मूर्ध्नि भागद्वये च्युते ।

षट्भागपरिवर्तेन उक्तभागद्वयं त्वघः ॥

रेखा भ्रमणसम्बन्धं कारयेत्पृष्ठदेशतः ॥ इति ॥ तथा वरुणपद्धतौ—

रुद्रभागे त्रिधा भक्ते ब्रह्मरेखानुसारतः ।

अधो भागद्वये लक्ष्म लम्बयेदाजलाश्रयम् ॥

लिङ्गायामजिनांशे तु लक्ष्मविस्तृतिरीरिता ।

पृथ्वी निम्ना पतद्रेखा विस्तृते नवमांशतः ॥

लक्ष्मार्धे पक्षरेखे द्वे तत्क्षेत्रेऽष्टांशभाजिते ।

षट्सप्तांशभ्रमात्पृष्ठे तद्योयो[गो]ऽधोविवर्जनात् ॥ इति ॥

लिङ्गमूर्धेव लिङ्गस्य यदाकृतिना शिरः कृतं तदाकृतिना मूर्धा
लक्ष्मशिरः कर्तव्यम् । इवकारेण अनन्यथाकरणीयत्वं द्योतितम् । उक्तं च—

यथा लिङ्गशिरः प्रोक्तं तथा लक्ष्मशिरो हितम् ।

सर्वसिद्धिप्रदं धन्यं सर्वविघ्नभयङ्करम् ॥ इति ॥

रत्नजातिषु निषेधश्चोक्तः । यथा—

नैतद्रत्नमये लिङ्गे न लोहेऽपि चले न हि ।

न बाणलिङ्गे रौहे वा नदीप्रलवणोद्भवे ॥

स्वाकारो लक्षणं तेषु तेजोऽस्तेषु भास्वरम् ।

रत्नजे लोहजे लक्ष्म विधेयं वा नवा भवेत् ॥ इति ॥ १५६ ॥

पिण्डिकायां लक्ष्मनिर्णयमाह—पीठ इति ।

पीठे लक्ष्म भगाकृतिस्तु पुरतस्तूर्ध्वाग्रकं पिण्डिका

रन्ध्रस्यांशगुणांशभागयुगले मूले भ्रमद्वन्द्वयुक् ।

नालस्यार्धततं पृथुत्वनतयो रेखास्थयोऽस्साङ्घ्रिके

लिक्षे यूकयुगैकहस्तपरतो यूकैकलिक्षैकतः ॥ १५७ ॥

पीठे पिण्डिकायां भगाकृतिः अर्धतथपत्रवत् योन्याकारं लक्ष्म लक्षणं
कर्तव्यम् । पुरतः लिङ्गाग्रे ।

लिङ्गलक्ष्मसमीपस्थं यथा स्याद्भगलक्षणमित्युक्तत्वात् ।

ऊर्ध्वाग्रकमूर्ध्वमुखाग्रयुक्तं पिण्डिकारन्ध्रस्य पीठध्रस्य गुणांश-
भागयुगले गुणांशस्य त्रिभागस्य मध्ये भागयुगले भागद्वन्द्वे पीठरन्ध्रप्रमाणं
त्रिभागं कृत्वा अध एकभागं त्यक्त्वा द्विभागे कार्यमित्यर्थः । मूले पीठरन्ध्रमूले
अमद्वन्द्वयुक् अमणयुगलसहितं रन्ध्रमूलादारभ्य द्वे रेखे कार्ये इत्यर्थः । नाळस्य
पीठजलमार्गस्याधततमर्धविस्तारयुक्तं रेखास्थयोः रेखायां विद्यमानयोः
पृथुत्वनतयोः विस्तारनिम्नयोः साङ्गिके पादसहिते लिखे कर्तव्ये ।
अश्ववालरोमाग्रप्रमाणं अष्टभिर्वृद्धीकृतं लिखेत्युच्यते । लिक्षाष्टकं यूकं भवति । तथा
कामिके—

परमाणुक्रमाद्वृद्ध्यां मानाङ्गुलमिति स्मृतम् ।

परमाणुरिति ख्यातो योगिनां दृष्टिगोचरः ॥

रजो रेण्वश्ववालाग्रं लिक्षा यूको यवस्तथा ।

क्रमशोऽष्टगुणाः प्रोक्ताः यवैष्ण्डिभश्च सप्तभिः ॥ इति ॥

यूकयुगा द्विरेखयोर्मध्यं यूकद्वन्द्वयुक्तं पञ्चलिक्षया च संयुक्तं कर्तव्यम् ।
एकहस्तपरतः । पूर्वोक्तं सर्वं एकहस्तलिङ्गे कर्तव्यम् । एकहस्तादूर्ध्व-
द्विकरादिषु यूकैकलिक्षैकतः एकयूकवृद्ध्या एकलिक्षावृद्ध्या च कर्तव्यम् ।
उक्तं च—

रन्ध्रमध्ये भगाकारमूर्ध्वाग्रं लक्ष्मपीठयोः ।

रन्ध्रस्यैव द्विभागेन तन्मूले अमरेखि सत् ॥

अश्वत्थपत्रवदुद्यं वर्तयेदुद्यलक्षणम् ।

प्रणाळस्यात्सविस्तारात् पीठरन्ध्रे कलेन्दुवत् ॥

द्वे यूके पञ्च लिक्षा वा रेखयोरन्तरं भवेत् ।

रेखापृथुत्वं साङ्गिके द्वे लिखे मूर्धजौ तथा ॥

एकैकं वर्धयेद्युक्तां लिक्षां च द्विकरादिषु ॥ इति ॥ १५७ ॥

तत्त्वत्रययुक्तत्रिखण्डकल्पनापूर्वकं क्षित्याद्यष्टमूर्तीनां तत्त्वव्यापितामाह - विद्येति ।

विद्याशक्त्यन्तशैवावधि शिवजनितं तत्त्रिखण्डं समाख्यं
 क्षित्याद्याश्चाष्ट शर्वात्प्रभृति च परमा मूर्तयो मूर्तिपाश्च ।
 रागान्ता क्षमांस्तु कालावधि च हुतवहश्शुद्धविद्यावसानः
 वायुर्विद्येश्वरान्तो वियदपि च शशी यष्टसूर्य शिवान्तम् ॥१५८॥

विद्याशक्त्यन्तशैवावधि विद्या शुद्धविद्यातत्त्वं शक्त्यन्तं शक्ति-
 तत्त्वपर्यन्तं शैवावधि शिवतत्त्वपर्यन्तं आत्मविद्या शिवाख्यतत्त्वत्रयाणां यथाक्रमेण
 व्याप्तिः कर्तव्या अन्यथा वा कर्तव्या । तथा कामिके आत्मविद्याख्य-
 तत्त्वत्रयाणां यथाक्रमं

शिवशक्तिसदेशान्तं त्रिखण्डं कल्पयेत्पुनः ।
 विद्याशक्तिशिवप्रान्तं मायासादेशशक्तिगम् ॥
 शब्दचित्तमनीषान्तं लिङ्गपीठेऽश्मनि क्रमात् ॥ इति ।

शिवजनितं रुद्रभागोत्पन्नं तत् प्रसिद्धभूतं त्रिखण्डं समाख्यं त्रिखण्ड-
 मिति नामधेयसहितं रुद्रभागे त्रिखण्डमित्युक्तत्वात् विष्णुभागे त्रिखण्डं
 कल्पनीयमिति ज्ञापितम् । तथा ज्ञानरत्नावल्याम्—

आत्मतत्त्वं तदात्मान्तं विद्याविद्यान्तगोचरा ।
 रागान्तं शिवतत्त्वं तु त्रितत्त्वं ब्रह्मणि न्यसेत् ॥
 आत्मतत्त्वं नियत्यन्तं विद्यातत्त्वं कलान्तकम् ।
 शिवाख्यं शुद्धविद्यान्तं विष्णुभागे त्रयं न्यसेत् ॥
 आत्माख्यमीश्वरान्तं तु विद्याख्यं सकलावधि ।
 शक्त्यन्तं शिवतत्त्वं तु रुद्रभागे त्रयं न्यसेत् ॥ इति ॥

क्षित्याद्याः भूमिप्रभृतयः अष्ट मूर्तय इत्युच्यन्ते । शर्वात्प्रभृति शर्व-
 पशुपत्यादिमारभ्य परमाः ज्येष्ठाः मूर्तिपाः मूर्तीश्वराश्चाष्टौ । उक्तं च
 कामिके—

क्षमावह्नियजमानार्कजलवायुनिशाकराः ।
 व्योमान्तमूर्तयश्चाष्टौ न्यस्तव्या प्रतिखण्डकम् ॥

शर्वः पशुपतिश्चोग्रो रुद्रो निर्ऋतिगोचरे ।

भवेशानमहादेवा भीमश्चेत्यष्ट मूर्तिपाः ॥ इति ॥

क्षमा पृथिवीतत्त्वं रागान्ता रागतत्त्वपर्यन्तं स्थिता अम्बु अम्बुतत्त्वमित्यर्थः
१ वियदाकाशं शशी चन्द्रः यष्टा यजमानः आत्मेत्यर्थः । सूर्यः एतच्चतुष्टयं
शिवान्तं शिवतत्त्वपर्यन्तं व्याप्तियुक्तं भवति ।

तथा वरुणपद्धत्याम्—

रागान्तं क्षमाम्बु कालान्तं विद्यान्तञ्च हुताशनः ।

वायुरीश्वरपर्यन्तं व्योम लिङ्गे शिवान्तकम् ॥ इति ॥ १५८ ॥

अष्टपक्षे पञ्चपक्षे पीठन्यासस्थानभेदपूर्वकं पीठे त्रिखण्डन्यासमाह—प्रोक्तेति ।

प्रोक्ता खण्डाष्टदिक्षु स्थितिरिति खलु वा क्षमादयो ब्रह्ममुख्याः

पञ्चाजातादिदिक्स्थाः पतय इह किल प्रोक्तवद्व्याप्तियुक्ताः ।

मायासादेशशक्त्यावधिकयुतमधःपीठगं चात्मतत्त्वं

अन्ये पिण्ड्यां च नाळे सह किल पतयस्स्युः क्रिया

दृक्तथेच्छा ॥१५९॥

खण्डाष्टदिक्षु खण्डेषु त्रिखण्डेषु प्रत्येकं अष्टदिक्षु पूर्वादीशान्ताद्यष्टदिक्षु
स्थितिः प्रोक्ता क्षमादिमूर्तिनां यथाक्रमेणेति वाक्यशेषः । क्षमादयः
पृथिवीजलमिवाय्वाकाशाख्यपञ्चमूर्तयः । ब्रह्ममुख्याः ब्रह्मविष्णुरुद्रेश्वरसदाशिवा
अधिपतयः पञ्च भवन्ति । तथा कामिके—

पञ्चमूर्त्यात्मके न्यासे क्षमावारिदहनानिलाः ।

खञ्जेति मूर्तयो लिङ्गे ब्रह्माद्या मूर्तिपा मताः ॥ इति ॥

अजातादिदिक्स्थाः यथाक्रमेण ब्रह्मादिपञ्चमूर्तयः । पश्चिमोत्तरदक्षिण-
पूर्वेशानाख्यपञ्चदिक्षु विद्यमानाः । इह पञ्चपक्षे प्रोक्तवत् पूर्वग्रन्थोक्तवत्
व्याप्तियुक्ताः षट्त्रिंशत्तत्त्वव्याप्तिसहिता भवन्ति । अत्र ग्रन्थे विद्यमानखलु-
शब्देन मुमुक्षुविषये अनन्तेश्वरादयः आकाशादिषु मूर्तिषु पूर्वादिदिक्क्रमेण न्यस्तव्या
इति सूचितम् । तथा ज्ञानरत्नावल्याम्—

यद्वा मूर्तिषु ताश्चैव विघ्नेषा मूर्तिषा न्यसेत् ।

अनन्तस्सूक्ष्मसंज्ञश्च शिवोक्तश्चैकनेतकः ॥

एकरुद्रस्तिमूर्तिश्च श्रीकण्ठश्च शिखड्यथ ।

खादिमूर्तिषु पूर्वादिदिक्क्रमेणैव विन्यसेत् ॥ इति ॥

किलशब्देन पञ्चपक्षे निवृत्त्यादयो मूर्तयः सद्योजातादयो मूर्तिषा इति सूचितम् । उक्तं च—

मूर्तयो वा निवृत्त्याद्याः सद्योजातादयोऽधिपाः ॥ इति । मायासादेश-
शक्त्यवधि मायावधि मायातत्त्वान्तमात्मतत्त्वं सादेशवधि सदाशिव-
तत्त्वान्तं विद्यातत्त्वं शक्त्यवधि शक्तितत्त्वपर्यन्तं शिवतत्त्वम् । तत्र आत्मतत्त्वं
कयुतं ब्रह्मभागयुक्तमधःपीठगं पीठमूलभागादारभ्य कर्णान्तभागपर्यन्तं
स्थितम् । अन्ये द्वे विद्यातत्त्वशिवतत्त्वे यथाक्रमेण पिण्ड्यां कण्ठोर्ध्वभागयुक्त-
पिण्ड्यां विद्यातत्त्वं नाळे गोमुखभागे शिवतत्त्वम् । सहशब्देन स्वतत्त्वाधिपति-
सहितत्वेन न्यासः कर्तव्य इति सूचितं भवति । क्रियादृक् तथेच्छा क्रिया
क्रियाशक्तिः [दृक्] ज्ञानशक्तिः [इच्छा] इच्छाशक्तिश्च यथाक्रमेण
आत्मादितत्त्वत्रयाणामधिपतयः ईश्वराः स्युः भवन्ति ॥ उक्तं च—

क्रिया ज्ञानी तथेच्छा च तितत्त्वादीश्वरा मताः ॥ इति ॥ १५९ ॥

पिण्डिकायामष्टपक्षपञ्चपक्षमूर्तिन्यासमाह—क्षमाद्या इति ॥

क्षमाद्यास्त्वष्ट च धारिकादय इहाधीशाश्च वा मूर्तयः

क्षमाद्याः पञ्च च वामया तदधिपा ज्येष्ठा क्रिया दृक्तथा ।

इच्छा ब्रह्मशिलातले रवमनस्सादेशखण्डतयं

गौयदिर्गळजानुखण्डपरिधिः पीठोक्तमूर्त्यादयः ॥ १६० ॥

क्षमाद्या भूयाद्यष्टमूर्तय इह पिण्डिकायां क्षमादिमूर्तिषु धारिकादयः
धारिकादीप्तिमतीत्यादयः अधीशाः । यथाक्रमेण क्षमादिमूर्तीनां ईश्वरा भवन्ति
तथा कामिके—

धारिका दीप्तिमत्युग्रा ज्योत्स्ना चेति बलोत्कटा ।

घात्री विधात्री देव्यश्च मूर्तिषाः परिकीर्तिताः ॥ इति ।

वाशब्देन उग्रकर्मणि तमाद्या अधिपतय इति सूचितं भवति । तथा वारुणपद्धत्याम् —

तमा मोहा जया निष्ठा मूर्तिर्माया भया ज्वराः ।

एवं पीठे शिलायां च न्यासः कार्योऽभिधानया ॥ इति ।

क्षमाद्या भूम्यादयः पञ्च मूर्तयः वामया शक्त्या सह ज्येष्ठा क्रिया ज्ञानी चेति शक्तयः । तथा इच्छा यथाक्रमेण । तदधिपाः क्षमादिपञ्चमूर्ती-
नामधिपाः ईश्वरा भवन्ति । उक्तं च—

पञ्चमूर्त्यात्मके न्यासे वामाद्या मूर्तिपा मताः ।

वामा ज्येष्ठा क्रिया ज्ञानी चेच्छा चेति प्रकीर्तिता ॥ इति ।

इह पक्षे तमादयो मूर्तिपा भवन्ति । उक्तं च—

पञ्चपक्षे तमा मोहा घोरा मूर्तिर्ज्वराधिपाः ।

पञ्चानामपि मूर्तीनां लिङ्गपीठशिलास्वपि ॥ इति ।

ब्रह्मशिलातले ब्रह्मशिलाप्रदेशे खमनःसादेशखण्डत्रयं शब्दतत्वा-
न्तमात्मतत्त्वं मनस्तत्त्वान्तं विद्यातत्त्वं सदाशिवतत्त्वान्तं शिवतत्त्वम् । एवं त्रिखण्डं
कल्पयेत् । उक्तं च—

शब्दचित्तसदेशान्तं न्यसेद्ब्रह्मशिलोपरि । इति ।

गौर्यादेरादिशब्देन मनोन्मनीलक्ष्म्यादिः गलजानुमस्तकादारभ्य
कण्ठान्तं शिवतत्त्वम्, कण्ठादारभ्य जानुप्रदेशान्तं विद्यातत्त्वम्,
जानुप्रदेशादारभ्य पादान्तमात्मतत्त्वं न्यसेत् । एवं खण्डपरिधिः त्रिखण्ड-
स्थानभागः कर्तव्यः । तथा सिद्धान्तशेखरे—

प्रतिमासु च सर्वासु व्याप्तिर्ज्ञेया यथोक्तवत् ।

जानुकण्ठशिरोव्याप्त्या व्याप्तिस्तत्त्वत्रयस्य च ॥ इति ।

अथवात्र गलजान्वित्युक्तत्वात् जानुपर्यन्तं आत्मतत्त्वं नाभ्यन्तं विद्या-
तत्त्वम्, गलान्तं शिवतत्त्वं न्यसेत् । तथा क्रियाक्रमे “वैकल्पिको जानुगलावधि
त्रितत्त्वं” इत्युक्तत्वात् । पीठोक्तमूर्त्यादयः पीठोक्तवदष्टमूर्तिपञ्चमूर्तयस्तदधिपाश्च
न्यस्तव्याः ॥ १६० ॥

हत्कुम्भादीनां प्रतिष्ठाविधिसूचनमाह— हत्कुम्भ इति ।

हत्कुम्भे च मनः कला च सरणिः खण्डेषु माया नरे

शब्दो धीः पुरुषश्च चूलिकवरे प्रासादके वारिधौ ।

व्याप्तिर्लिङ्गवदीरितात्र शिखरे कण्ठे च जङ्घास्पदे

द्वारोदुम्बरशाखयोरुपरितस्तत्त्वत्रयं सेश्वरम् ॥ १६१ ॥

शिखरार्धप्रमाणसमाप्तौ पूर्ववेदिकायां प्रासादस्य चैतन्यसिद्धयर्थं प्रासाद-
हृदयकमले कुम्भस्थापनं कर्तव्यम् । “हत्कुम्भस्थापनं प्रोक्तं धामचैतन्यसिद्धये”
इत्युक्तत्वात् शिवस्य सूक्ष्मदेहं लिङ्गमित्युच्यते । प्रासादं स्थूलदेहमित्युच्यते ।
तस्माच्चैतन्यसिद्धयर्थं प्रासादहृदये कुम्भं स्थापनीयम् । तथा सिद्धान्तशेखरे—

हत्कुम्भस्य प्रतिष्ठा च कथ्यते च यथागमे ।

सूक्ष्मस्य लिङ्गदेहस्य प्रासादं स्थूलदेहकम् ॥

आत्मनः सूक्ष्मदेहस्य बाह्यदेहो यथा स्मृतः ।

तद्वदत्रापि चैतन्यसंयोगे विधिरीरितः ॥ इति ।

स्वर्णादिनिर्मितकुम्भे स्वर्णनिर्मितं पुरुषं न्यसेत् । तथा ज्ञानरत्नावल्याम्—

हेमताम्रादिकं कुम्भं निधिकुम्भवदुन्नतम् ।

हेमरत्नादिसम्पूर्णं स्थापयेद्विङ्गवद् गुरुम् ॥

तालमानं तदर्धं वा हेमजं पुरुषं तथा ।

अङ्गुष्ठार्धप्रमाणं वा सर्वरूपसमन्वितम् ॥ इति ॥

एवंविधकुम्भे तत्र स्थिते नरे पुरुषे च खण्डेषु कुम्भत्रिखण्डेषु पुरुष-
त्रिखण्डेषु च मनः मनस्तत्त्वपर्यन्तमात्मतत्त्वं कला कलातत्त्वान्तं विद्यातत्त्वं
माया च मायातत्त्वपर्यन्तं शिवतत्त्वं न्यसेत् । एवं सरणिः त्रिखण्डमार्गः कर्तव्यः ।
अथवा हत्कुम्भे पुरुषे च शब्दो धीः पुरुषः शब्दतत्त्वान्तं आत्मतत्त्वम्,
बुद्धयन्तं विद्यातत्त्वम्, पुरुषतत्त्वान्तं शिवतत्त्वं न्यसेत् । चूलिकवरे चूडाकारे
शिखाग्रे लिङ्गदैर्घ्यप्रमाणेन कर्तव्या चूलिका । यथा—

लोहजं दारुजं वापि चूळिकाकीलमिष्यते ।
 ऊर्ध्वभूम्यङ्घ्रिणा कुर्याद्विस्तारं पादतस्समम् ॥
 अग्रमङ्गलविस्तारमानुपूर्व्या कृशं यथा ।
 चतुरश्रं समं कुर्यात् त्रिभागैकमधस्ततः ॥
 अष्टाश्रं च सुवृत्तं च मूलतः कल्पयेत्कमात् ।
 शैलादिकुम्भसंयुक्ता धाम्नि शैलादिके तथा ॥
 कुम्भाग्रे च त्रिशूलं वा वृत्तं वा कारयेत्तथा ।

इत्युक्तत्वात् । प्रासादके शिखरयुक्तप्रासादके । वारिधौ देवस्वात-
 तटाककूपादिके चूळिकादित्रये लिङ्गवद्व्याप्तिः त्रितत्त्वव्याप्तिरीरिता उक्ता
 भवति । चूळिकाया वृत्तभागे सरुद्धं शिवतत्त्वं शक्तितत्त्वान्तं न्यसेत् । अष्टाश्रे
 सविष्णुं विद्यातत्त्वं सदाशिवतत्त्वान्तं न्यसेत् । चतुरश्रे सब्रह्माणमात्मतत्त्वं
 मायातत्त्वान्तं न्यसेत् । तथा खातादि त्रिभागं कृत्वा तत्त्वव्याप्तिः कर्तव्या ।
 अत्र प्रासादे शिखरे चूडालपर्यन्ते शिवतत्त्वं कण्ठे शिखरकण्ठान्तप्रदेशपर्यन्ते
 विद्यातत्त्वं जङ्घारूपदे शिखरपदप्रस्तरवर्गपर्यन्तमात्मतत्त्वम् । अत्र मायाशब्देन
 सशक्त्यन्तं त्रितत्त्वन्यासः कर्तव्यः । “जङ्घागळकचूडान्तं प्रासादेऽपि
 विचिन्तयेत्” इत्युक्तत्वात् । द्वारोदुम्बरशाखयोरुपरितः द्वारस्थोदुम्बरे अधः-
 प्रदेशस्थितदेहव्यां शाखयोरुभयपार्श्वस्थितस्तम्भयोः उपरितः ऊर्ध्वस्थितोदुम्बरे
 यथाक्रमेण सेश्वरं ब्रह्मादिसहितं तत्त्वत्रयमात्मादितत्त्वत्रयं न्यस्तव्यम् । तथा
 ज्ञानरत्नावल्याम् —

देहव्यामात्मतत्त्वं तु मायातत्त्वान्तगोचरम् ।

विन्यस्याथ सदेशान्तं विद्यातत्त्वं च शाखयोः ॥

ऊर्ध्वोदुम्बरके न्यस्त्वा शक्त्यन्तं शिवतत्त्वकम् ॥ इति ॥ १६१ ॥

शिवलिङ्गस्थापनतो भुक्तिमुक्तिद्वयमस्तीत्याह—लिङ्ग इति

लिङ्गे स्थापनतो भवेत्करमिते मुक्तिः प्रसङ्गात्परा

भुक्तिः पीठवरेऽपि गर्भविषयान्मानाच्च लिङ्गे तथा ।

पीठे भुक्तिरथैकमुक्तिरचला बेरेषु भोक्तुः फलं

यावन्तः परमाणवश्चिबपुरे साहस्रकल्पानि च ॥ १६२ ॥

करमि ते एकहस्तादिनवहस्तान्तप्रमाणसहिते लिङ्गे प्रसङ्गात् शिवशास्त्र-
विहितप्रसङ्गात् स्थापनतः शिवस्य प्रतिष्ठाविधानात् परा श्रेष्ठा मुक्तिर्भवेत् ।
गर्भविषयान्मानात् प्रासादगर्भप्रमाणतः विस्तरसहिते पीठवरे उत्तमपिण्डकायां
क्रियाशक्तेः स्थापनात् भुक्तिर्भवेत् । गर्भगोहप्रमाणं त्रिभागं कृत्वा एकभागेन
पीठविस्तारं [रः] कार्यम् [ः] । तथा सिद्धान्तशेखरे—

गर्भगोहप्रविस्तारं त्रिभागं परिकल्पयेत् ।

तेषु भागेन चैकेन पीठविस्तारमाचरेत् ॥

सर्वेषामेव पीठानामेवं विस्तारनिर्णयः ।

दैर्घ्यं कुर्वीत पीठानां विष्णुभागावसानकम् ॥

आकारमथ वक्ष्यामि वृत्तं वा चतुरश्रकम् ।

अष्टाश्रं षोडशाश्रं वा पीठं कुर्याद्विचक्षणः ॥ इति ।

पीठवरे भुक्तिभुक्तिरस्तीत्युक्तत्वात् पीठरहितलिङ्गे सर्वं न सिद्ध्यतीति
ज्ञापितम् । तथा मोहशूरोत्तरे—

यथा व्यामोहितं सर्वं जगत्स्थावरजङ्गमम् ।

शक्तिः क्रिया च या शक्रपिण्डिका सैव कीर्तिता ॥

विधिना स्थापितं लिङ्गं पिण्डिकारहितं यदा ।

तदा पूजां न गृह्णाति सान्निध्यं नैव गच्छति ॥

तस्मात्पीठं च कर्तव्यं यत्नमास्थाय सुव्रतम् ।

येन सर्वफलावासिर्जायते साधकात्मनाम् ॥ इति ।

लिङ्गे तथा प्रासादगर्भमानवशादेव लिङ्गेऽपि प्रमाणं कार्यमिति
शेषः । गर्भमानं पञ्चधा विभज्य त्रिभागैर्यथाक्रमेण उत्तमादित्यं कार्यम् ।
लिभिरुत्तमोत्तमं द्वाभ्यां स्यात् उत्तममध्यमं एकेनोत्तमाधमं कार्यमित्यर्थः ।
उक्तं च —

गर्भमानेन वा कार्यः प्रासादो यदि निर्मितः ।

तद्गर्भे पञ्चधा भक्ते लिभिः स्यादुत्तमोत्तमम् ॥

पुनश्च नवभिर्भक्ते पञ्चभिर्मध्यमोत्तमम् ।
 द्विधाभूते पुनर्गर्भे भागैकं कन्यसोत्तमम् ॥
 ज्येष्ठी ज्येष्ठात्समारभ्य कन्यसात्कन्यसावधि ।
 नव लिङ्गानि जायन्ते चेताराणि स्वमानतः ॥ इति ।

नवपीठप्रकारं यथा—

वसुभागकृते गर्भे तुर्याशैः कन्यसं भवेत् ।
 ताराभागकृते भूयः पञ्चभिर्मध्यमं भवेत् ॥
 वसुभागे गुणात्मांशे ज्येष्ठं पीठमुदाहृतम् ।
 द्वे द्वे मध्ये प्रकर्तव्ये कन्यसश्च यथा द्वयम् ॥ इति ।

अत्र तुर्याशैर्द्विभागैरित्यर्थः । द्विभागप्रमाणं लिधाकृत्य कन्यसत्रयं कार्यम् । ताराभागं षोडशभागः पीठे भुक्तिः पीठे स्थापनात् भुक्ति-
 भवतीत्यर्थः । अन्येषु वेरेषु व्यक्ताव्यक्तोभयात्मकलिङ्गेषु स्थापनात् अचला
 स्थिरा भुक्तिः भवतीत्यर्थः । अत एव लिङ्गस्थापनतो भुक्तिमुक्ती भवतः ।
 भोक्तुः भुक्तिकामस्य पीठलिङ्गयुक्तशिवाय विद्यमाना यावन्तः याव-
 त्संख्यायुक्ताः परमाणवः विद्यन्ते । शिवपुरे कैलासादिशुद्धभुवने
 साहस्रकल्पानि एकैकपरमाणुं प्रति एकैकसहस्रकल्पपर्यन्तफलं भवति ।

पीठादिपरमाणूनां संख्या यावच्छिवाय ।

तावत्कल्पसहस्राणि कर्ता शैवपुरं वसेदिति ॥ १६२ ॥

शिवलिङ्गपूजनतः भुक्तिमुक्तिद्वयमस्तीत्याह— लिङ्गार्चति ।

लिङ्गार्चा परमुक्तिदैहिकगताश्शुद्धाध्वजास्सिद्धयः
 शैवार्चार्चनतो भवन्ति च तथा लिङ्गार्चनात्साधके ।

अङ्गब्रह्मसदाशिवश्शिवयुता शक्त्यात्मिकास्तच्छिवा

लोकात्मनायमुसिद्धदेवपुषः सादेशचिच्छक्तिकाः ॥ १६३ ॥

लिङ्गार्चा शिवलिङ्गपूजा । परमुक्तिदा श्रेष्ठमुक्तिप्रदा । शैवार्चार्चनतः
 शैवार्चेषु शैवशास्त्रेण विहितपूजायोग्याधारेषु स्थण्डिलादिषु अर्चनतः पूजाकरणात्

ऐहिकगता इहलोकसम्भवाश्शुद्धाध्वजाश्शुद्धाध्वविहितास्सिद्धयो भवन्ति ।
उक्तं च—

लिङ्गं त्रिविधमाख्यातं व्यक्ताव्यक्तोभयात्मकम् ।

स्वयम्भुवाणदैवार्षमानवाद्यमनेकधा ॥

स्थिरलिङ्गं चलं वाथ मण्डलं स्थण्डिलं तथा ।

पटं वा भित्तिचित्रं वा पीठं वा मन्त्रसंस्कृतम् ॥

आवाह्य गुरुवृद्धाद्यान् विद्यापीठमथापि वा ।

विशेषतः स्वयंसिद्धं सूर्यमण्डलमेव वा ॥

अन्यद्वा लिङ्गकल्पोक्तं सैकताद्यं विशेषतः ॥

एतत्सर्वं शिवेज्यार्थं यथायोगं प्रकल्पयेत् ॥ इति

तथा लिङ्गार्चनात्साधके साधकविषये शुद्धाध्वजाः सिद्धयो भवन्ति ।
शिवस्य पूजाधारमनेके भवन्ति तथापि लिङ्ग एव शिवार्चनं कर्तव्यमिति
लिङ्गार्चनादित्युक्तम् । उक्तं च—

यद्यप्यस्ति सदेशस्य पूजाधारमनेकधा ।

तथापि लिङ्गे नित्यार्चा सम्पूर्णफलदायिका ॥ इति ।

तथा श्रीकालोत्तरे च—

पूजाधाराणि वक्ष्यामि समासात्कीर्तितानि ते ।

स्वमूर्तौ पूजनं कार्यं पूजारम्भे प्रयत्नतः ॥

योगिनां वा स्वमूर्तौ तु पूजनं विहितं सदा ।

यदारम्भे सदा पूजां गुरुमूर्तौ प्रकल्पयेत् ।

आशीर्वाद्यवनीं यावत्सकृदेव शिवं यजेत् ॥

विद्यापीठे तु यागान्ते पूजा कार्या सदैव हि ।

विद्यापीठं कोटिमात्रं पूजयेद्वा सुसंहिताम् ॥

जले सदाशिवः पूज्यः स्नानान्ते तु सकृत्सुताः ।

अग्नौ पूजावसानान्तं यष्ट्वा होमं सपापयेत् ॥

निर्विघ्नार्थं स्थण्डिले तु शिवास्त्रं पूजयेत्सदा ।
 शिवो वा स्थण्डिले पूज्यः जलवत्कलशे हितम् ॥
 स्थिरलिङ्गे सदा कार्यं सिद्धिकामैः प्रयत्नतः ।
 भुक्तिमुक्तिप्रदं पुंसां चललिङ्गे शिवार्चनम् ॥
 पूजयेत्सूर्यबिम्बस्थं दर्पणे प्रतिबिम्बितम् ।
 तद्वद्वै सोमबिम्बस्थं पूजयेन्मृत्युवञ्चने ॥
 सर्वत्र संस्थितः पूज्यः सर्वाधारेषु सर्वदा ।
 तत्रापि लिङ्गे भगवान् पूजां गृह्णाति धूर्जटिः ॥
 असंपूर्णा कृता पूजा मन्त्रद्रव्यक्रियायुता ।
 क्षणिके भित्तिचित्रादौ तथा वै स्थण्डिले सुत ॥
 न्यूनाधिका तु या पूजा फलहीना प्रकीर्तिता ।
 एतस्मात्कारणाद्वत्स लिङ्गाराधनमारभेत् ॥
 लीयते यत्र भूतानि निर्गच्छन्ति यतः पुनः ।
 तेन लिङ्गं परं पूज्यं निष्कलः परमशिवः ॥
 लिङ्गयते चिह्नयते येन भान्यते भगवान्छिवः ।
 योगिभिस्तत्क्रियालिङ्गं व्यक्ताव्यक्तोभयात्मकम् ॥
 व्यक्तं तत्सकलं ज्ञेयं अव्यक्तं निष्कलं मतम् ।
 ज्ञानज्योतिर्मयं लिङ्गं व्यक्ताव्यक्तमिति स्मृतम् ॥
 तदाकारतया भक्तं कृत्विमं तदनुष्ठितम् ।
 लिङ्गमित्युच्यते तत्र शिलामृद्वारुलोहजम् ॥ इति ।

अङ्गब्रह्मसदाशिवः अङ्गैः हृदयादिषडङ्गैः ब्रह्मभिः ईशानादिपञ्च-
 ब्रह्मभिः मूर्धादिशरीरयुक्तः सदाशिवः प्रासादमन्त्रेण लिङ्गे पूज्यः । शिवयुता
 सदाशिवसमवेता शक्त्यात्मिका परशक्तिस्वरूपा तच्छिवा तस्य सदाशिवस्य
 शिवा मनोन्मन्याद्या सहिता भार्या भवति । लिङ्गे मनोन्मनिसंज्ञा नृत्तमूर्त्यादि-
 देहेषु गौरीसंज्ञा भवति । तथा कामिके—

एवं देवी प्रकर्तव्या तत्संज्ञा द्विविधा मता ।

मनोन्मनीति गौरीति लक्ष्मभेदस्तु नानयोः ॥

मूर्तिस्सादाशिवी यत्र कल्प्यते तत्र कल्पिता ।

तदा मनोन्मनीसंज्ञां लभते विप्रपुङ्गवाः ॥

नृत्तमूर्त्यादिदेहेषु गौर्याद्याख्यां समश्नुते । इति ।

लोकाम्नायसुसिद्धदेववपुषः । लोकाम्नायेषु भुवनपारम्पर्येषु सुसिद्धदेववपुषः ।

सम्यक्सिद्धदैविकशरीरिणोः कालाग्न्यादिभुवनेश्वराः सादेशचिच्छक्तिकाः

सदाशिवसम्बन्धशक्त्योत्पन्नशक्तिभेदसहितास्सन्ति ॥ १६३ ॥

अथार्धेन श्लोकेन भुवनेश्वराणां संस्थितिः परमेश्वरादुत्पन्नेत्याह—तेषामिति ।

तेषामीश्वरसंस्थितिस्तनुषु सत्संस्कारयुक्ता स्मृता

देवीनामपि शम्भुशक्तिविषयो न्यासोपि कार्यस्सदा ।

तेषां भुवनेश्वराणां ईश्वरसंस्थितिः परशिवात्तत्रत्या लोकेषु संस्थानं

भवति । तनुषु भुवनेश्वराणां शरीरेषु सत्संस्कारयुक्ता सम्यग्दीक्षासंस्कार-

सहिता स्मृता । देवीनां मनोन्मन्यादिदेवीनां शम्भुशक्तिविषयः परमेश्वरविग्रहे

ज्ञानशक्तिविषयः पीठे त्रिधा । शक्तिविषयः न्यासोऽपि क्रियाशक्तिमयन्यासः

सदा कार्यः । उक्तं च—

गौर्यादीनां प्रतिष्ठायां ज्ञानशक्तिं त्रिधात्मिकाम् ।

विन्यसेद्विग्रहे ज्ञानी शेषं पीठवदाचरेत् ॥ इति ।

प्रतिष्ठापनाय शिवलिङ्गाय यथार्थज्ञापनार्थं ब्रह्मादिसमस्तदेवानां पृथि-

व्यादितत्त्वव्यासिमाह-ब्रह्मेति ।

ब्रह्माव्यक्तगतश्च मोहकगतो विष्णुश्च विद्यागतो

रुद्रश्चेश्वर ऐशगोऽपि च सदेशान्तस्सदेशात्मकः ॥ १६४ ॥

दुर्गाकौ शैवतत्त्वे वृषभवरमथो शक्तिके वागधीशः

स्वाहानाथस्सदेशे गणपतिकमले चेश्वरे वाक्तथैव ।

विद्येशश्शुद्धविद्या भुवि च गणवरा लोकपा द्वारापालाः

धर्माद्या मातुरुद्राः शिवमतसहिताः कौहरा मूर्तयश्च ॥ १६५ ॥

लोकेशासुरयक्षकिन्नरमुनिक्षेत्रे [श] वेतालका

भूताः सर्पसरित्समुद्रगणपा विद्याधराश्चाश्विनौ ।

श्रीमच्छैवमतार्थसारखचिता सिद्धान्तसारावलिः

शैवज्ञानधिया त्रिलोचनशिवाचार्येण क्लृप्ता शुभा ॥ १६६ ॥

श्रीमच्छैवमतानुसारिविदुषामानन्दसन्दायिनी

शम्भोः प्रीतिकरी सदा विजयतां शक्त्या समेतस्य च ॥१६७॥

ब्रह्माव्यक्तगतः पृथिवीतत्त्वमारभ्य प्रकृतितत्त्वान्तव्यापको भवति ।

विष्णुर्मोहगतः पृथिवीमारभ्य मायातत्त्वान्तव्यापकः रुद्रः विद्यातत्त्वगतः

पृथिवीमारभ्य शुद्धविद्यातत्त्वान्तव्यापकः ईश्वरः ऐश्वर्यगतः ईश्वरतत्त्वव्यापकः

सदेशात्मकः सदेशान्तः पृथिवीमारभ्य सदाशिवतत्त्वान्तव्यापकः । दुर्गाकौ

शिवशास्त्रेण पूज्यमानौ पराशक्तिशिवसूर्यौ शैवतत्त्वे पृथिवीमारभ्य शिवतत्त्वान्त-
व्यापकौ । तथा चोक्तं वरुणशिवेन—

क्षमादिपुंसोऽवधौ ब्रह्मा क्षमादिमायान्तमच्युतः ।

क्षमादिविद्यान्तको रुद्रः क्षमादीशावधि चेश्वरः ॥

सदाख्यो क्षमादिनादान्तः शक्तिः क्षमादिपरावधिः । इति ॥

वृषभवरः वृषभश्रेष्ठः शक्तिके शक्तितत्त्वान्तव्यापकः । गणवराद्या

अश्विनीदेवतान्ताः शुद्धविद्याभुवि व्याप्ताः । शैवज्ञानधिया शैवशास्त्रे

निष्णातेन त्रिलोचनशिवाचार्येण तन्नामकेन क्लृप्ता निर्मिता सिद्धान्तसा-

रावलिः शैवसिद्धान्तसारप्रदर्शनेन यथार्थनामायं ग्रन्थः । श्रीमच्छैवमतानुसारि-

विदुषां शैवतत्त्वज्ञानां आनन्दसन्दायिनी संतोषप्रदानशीला शक्त्या समेतस्य

शम्भोः गौरीशङ्करयोः प्रीतिकरी आनन्दसन्दायिनी सदा विजयतामिति

शिवम् ॥

इति श्रीमदनन्तशम्भुविरचितायां त्रिलोचनशिवाचार्यानुगृहीतायाः

सिद्धान्तसारावल्या व्याख्यायां तुरीयश्चर्यापादः समाप्तः ।

सिद्धान्तसारावलिश्च समाप्ता ।

॥ गुरुपवनपुरेशस्तोत्रम्* ॥

वागीश मुख्य सुरसिद्ध निषेविताय

वाचा मगोचर चरित्र पवित्रिताय ।

विश्वात्मकाय विमलाय नमोऽस्तु तुभ्यं

वातामयप्रशमनं कुरु कृष्ण शीघ्रम् ॥ १ ॥

वेदान्त वेदन विचक्षण वेदिताय

पादारविन्द विनतावन दीक्षिताय ।

तुभ्यं नमोऽस्तु वसुदेवसुताय नित्यं

वातामयप्रशमनं कुरु कृष्ण शीघ्रम् ॥ २ ॥

किं सारमस्ति भुवने भजनात्तवान्य-

त्वंसान्तकालकर कामगुरो कृपालो ।

संसारताप शमनाय नमो नमस्ते

वातामयप्रशमनं कुरु कृष्ण शीघ्रम् ॥ ३ ॥

पाहि त्वदेकशरणं पशुपालकत्वं

कृत्यान्भिज्ञमिह दीनतमं पशुं माम् ।

श्रीवल्लभ त्वदपरो न हि रक्षकोऽस्ति

वातामयप्रशमनं कुरु कृष्ण शीघ्रम् ॥ ४ ॥

कायेन वाथ वचसा मनसा च यच्च-

त्कर्माखिलं जगदधीश करोमि तत्तत् ।

कृत्वा त्वदर्पणमहं शरणं गतस्त्वां

वातामयप्रशमनं कुरु कृष्ण शीघ्रम् ॥ ५ ॥

गुरु पवन पुरेश स्तोत्रमेतत्पृथिव्यां

पठति परमभक्त्या यत्र कुत्रापि मर्त्यः ।

स भवति हि चिरायुर्वीतरोगादशेषा-

दितरबहुलरोगादाशु मुक्तश्च सत्यम् ॥ ६ ॥

श्री गुरुपवनपुरेशश्रीकृष्णचरणारविन्दाभ्यां नमः ॥

॥ शुभमस्तु ॥

BRHADYĀTRĀ

(YAKSYESVAMEDHIYAM)

OF

Varāhamihira

EDITED BY

Dr. DAVID PINGREE,

*(Brown University - Providence - Rhode Island -
United States of America)*

GENERAL EDITOR :

R. N. SAMPATH.

1972

© Government of Tamil Nadu

श्रीवराहमिहिरकृता
बृहद्यात्रा
[यक्ष्येश्वमेधीययात्रापरनाम्नी]

संपादकः
डा. डेविड् पिङ्ग्रे

प्रकाशकः
र. न. सम्पत्

१९७२

तमिलनाडुराज्याधिकारतः प्रकाशिता

TABLE OF CONTENTS

	Page No.
1. A Word	... vii
2. Editor's Introduction	... xi
3. Daivapurusa-kārādhyāyaḥ	... 1
4. Pras'nādhyāyaḥ	... 3
5. Tithiguṇādhyāyaḥ	... 8
6. Nakṣatrabalādhyāyaḥ	... 9
7. Vāraphalādhyāyaḥ	... 14
8. Muhūrtaguṇādhyāyaḥ	... 15
9. Candrabalādhyāyaḥ	... 16
10. Lagnabalādhyāyaḥ	... 18
11. Lagnabhedādhyāyaḥ	... 22
12. Grahassthānabalādhyāyaḥ	... 25
13. Utsargāpavādādhyāyaḥ	... 29
14. Miśrakādhyāyaḥ	... 33
15. Dehaspandanādhyāyaḥ	... 37
16. Cittasuddhīrnamādhyāyaḥ	... 38
17. Guhyakānuṣṭhānādhyāyaḥ	... 38
18. Svapnādhyāyaḥ	... 40
19. Vijayasnānādhyāyaḥ	... 46
20. Grahya-jnādhyāyaḥ	... 48
21. Agnilakṣaṇādhyāyaḥ	... 50
22. Prasthānakādhyāyaḥ	... 52
23. Gajalakṣaṇeṅgitādhyāyaḥ	... 53
24. Vājīlakṣaṇeṅgitādhyāyaḥ	... 55
25. Śakunaśubhāśubhādhyāyaḥ	... 58
26. Śivārutanāmādhyāyaḥ	... 65
27. Vāyaseṅgitādhyāyaḥ	... 67
28. Śvengitādhyāyaḥ	... 69

	Page No.
29. Maṅgalāmaṅgalādhyāyaḥ	... 69
30. Dhvajātapatrādis'akunanāmādhyāyaḥ	... 71
31. Niveśalakṣaṇādhyāyaḥ	... 72
32. Abhiyojyalakṣaṇādhyāyaḥ	... 73
33. Senāvātaviṣṭyulkābhūgarjitasandhyālakṣaṇanāmā- dhyāyaḥ	... 73
34. Utpādādhyāyaḥ	... 75
35. Puradurgālābdhonāmādhyāyaḥ	... 77
36. Jayottaralakṣaṇādhyāyaḥ	... 79
37. Appendices A, B & C	... 79
38. Yakṣeśvamedhiyayātrā with Utpala's Vivṛti	... 93
39. Index-I	... 115
40. Index-II	... 126

A WORD

This issue viz. the second Part of Volume Twenty contains the introduction to the work *Bṛhadyātrā* of Varāhamihira of Avanti (Sixth Century A. D.)—the text critically edited by Dr. David Pingree and published in Part One of this Volume. That issue carried in it not only the text of *Bṛhadyātrā* but also three Appendices—the first two the additional verses found in various manuscript-texts and the third being a fragment of Utpala's Commentary on *Bṛhadyātrā*—which the manuscript notices as *Yakṣeśamedhīya Yātrāvivṛti* procured from the Asiatic Society, Calcutta. It is to contain verses and Commentary only from the twelfth chapter onwards for a handful of stanzas taken at random but has been edited critically in consonance with the text of *Bṛhadyātrā* for which the Bombay Manuscript became the base for the editor.

We deem it our duty and privilege to add to this information regarding *Bṛhadyātrā*, the material that we have in our Library by way of a manuscript entitled – *Yakṣeśamedhīyayātrā*. This work is a transcript copy (1956–57) of a Manuscript belonging to the Maharaja's Sanskrit College, Tiruppunitthura, Kerala State, and numbered R. 15421. This also contains the Commentary of Utpala on the *Bṛhadyātrā* and also called *Vivṛti*. But unlike the Calcutta version the commentary is for the first four Adhyayas and in verse form. So much so it contains in all 211 verses out of which 84 form the original text and the rest 127 are the Commentary slokas. We have noted against the textual verses the corresponding reference-numbers of the *Bṛhadyātrā* text that we have published. A perusal of these verses may reveal that all verses of the text are not cited and commented upon. Like the Calcutta version, a few of the verses belonging to Adhyayas beyond the first-four are also taken in and analysed. In fact the original text of *Bṛhadyātrā* contains 88 verses in the first four Adhyayas where as, in the text published in this issue one can notice that eight verses of the first Adhyaya and two verses of second are missing. One verse of eleventh, one from twelfth, three from thirtieth and one from thirty-fourth Adhyayas have found their way into the work.

Apropos the title of the work,—it must be well-known to the scholars that Varāhamihira has to his credit three Yātrā works viz. *Bṛhad (Yoga) Yātrā*, *Svalpa (Yoga) Yātrā* and *Yogayātrā*. The *Bṛhadyātrā* is also known by other names as well as Mahāyātrā and Yakseśvamedhikā or Yajneśvamedhikā. The reference to the name Mahāyātrā is found in the contents of the concluding portion of the commentary of Sūryadeva Yajvan on Laghumaṇasa of Munjāla—*tato Varahamihira Kṛtā Mahāyatrā Saṅkṣepato Vyākhyātā*—refer Manuscript No. R. 3037 of Government Oriental Manuscripts Library. Next Bhaṭṭotpala while commenting on the long prose passage after verse four in *Bṛhatsamhitā*—II Adhyaya, writes *Yajneśvamedhikāyām* against the word Yātrāyām. (*Bṛhatsamhitā* Part I, p. 71. Edn. Sudhakara Dvivedi, Benares 1895). And our text printed in this edition carries the title *Yakseśvamedhīyayātrā* as found in the Colophon too.

But in all fairness the title must be “*Yakṣyeśvamedhīyam* or *Y-Medhīyayātrā* for whose authority one has to refer to the sloka No. 11 of our text; which incidentally forms the second verse of *Bṛhadyātrā*. The verse means as follows:—“I shall perform the horse sacrifice after my conquest of the earth”—must be the inducing motto for every aspiring king and no sin shall ever accrue to him for such performance”. The whole book is meant as a guide for a king who is aspiring for a digvijaya and the resolution to perform a Horse sacrifice is a fitting target and hence the title must be *Yakṣyesvamedhikā* and not as otherwise noticed.

The accompanying introduction of Dr. Pingree throws much light upon the publication and other relevant information regarding the other two Yātrā works of Varāhamihira. The name *Tikkaṇikayātrā* referred to in the introduction is only the other title for *Svalpayātrā*.

Now a word about the commentaries on these works. Bhaṭṭotpala is the only early commentator on these works and the commentary of Sūryadevayajvan on *Bṛhadyātrā* is still traced. Dr. H. Kern of Germany, Sri V. R. Pandit of Bombay and Dr. David Pingree of U.S.A. are the only noted analysts of these Yātrā works of Varāhamihira.

Regarding the content of *Brhadyātrā*, it may be noticed that it is only an amplification of the long Prose passage of the *Bṛhatsamhitā*. From the cited verses in the Commentary for each division of the topics dealt with, it appears Varāhamihira himself wrote a separate text amplifying the topics for easy application into the various Yātrā texts. The full rendering of the prose passage may enable one to compare the titles of the *Brhadyātrā* chapters with the topics delineated comprehensively in the *Bṛhatsamhitā*. "Yātrayām tu-Tithi, Divasa, Karaṇa, Nakṣatra, Muhūrta, Vilagna, Yoga, Dehaspandana, Svapna, Vijayasnāna, Grabayajna, Gaṇayāga, Agniliṅga, Hastyaśvengita, Senāpravāda, Ceṣṭādi, Grahaśāḍguṇya, Upāya, Maṅgalāmaṅgaḷa, Śakuna, Sainyaniveśabhumi, Agnivarṇa, Mantricaradutāṭavikānam Yathākālāprayoga and Paradurgopālabhopya. The gloss of Utpala on this passage begins as Yātrayām-Yajneśvamedhikāyam.

So far as the Mahāyātrā text of our Library (hereafter noted as M) and the Bṛhadyātrā text of Bombay (noted as B) are concerned, Dr. Pingree has indicated in the apparatus the variations and lapses and it is not my intention to repeat the same. However I must mention here that the twenty four Adhyāyās of Mahāyātrā contain the contents of the thirty-four adhyayas of Bṛhadyātrā. Our text lacks the first four Adhyayas and the twelfth. From the fifth onwards are the verses found collated and marked appropriately with the verses of the Bṛhadyātrā.

The table below can indicate the relative positions of the two texts.

<i>Adhyayas (M)</i>	<i>Contain</i>	<i>Adhyaya of (B)</i>
14		14 and 15
17		18 and 19
21		23, 24, 25, 26 and 27
22		30
23		29
24		31, 32, 33 and 34.

The rest Adhyāyās of Mahāyātrā barring 1 to 4 and 12 correspond with that of Bṛhadyātrā with similar titles in their colophons.

Before I conclude I have to note certain corrections Pertaining to the figures in the introduction. Dr. Pingree in his introduction has pointed out the disorderly pattern of the arrangement of verses. In that, the reader is requested to follow the directions given below for clear understanding. Substitute

- (a) 8, 1-9 in lieu of 5, 1-9 ; (b) 10, 21; 12, 12; in lieu of 10, 21-11, 12; and (c) 11, 21; 21, 1; 28, 1; in lieu of 11, 21-21, 21.

In fine, my debt of obligations to persons but for whose help and assistance I may not be able to bring out this volume as successfully as I planned. It is a long list indeed still I am to mention the following to whom I shall be over indebted - Thiru R. K. Parthasarathy - my predecessor who corresponded with Dr. David Pingree to obtain the material for publication, Dr. David Pingree who has generously permitted us to publish his valuable material, Sri K. V. Sarma of Hoshiarpur for his information and guidance regarding the Yātrā literature of Varāhamihira, my Office Staff, the Sanskrit Pandits of my Library and specially Thiru T. A. K. Venkatachari and the Staff and the Proprietor of the Bharati Vijayam Press, Triplicane.

R. N. Sampath,

Curator & General Editor.

INTRODUCTION

The *Bṛhadyātrā* is one of the three independent works on military astrology composed by the well known sixth century astrologer and astronomer of Avanti, Varāhamihira. The other two have been published previously: the *Yogayātrā* (chapters 1-9 with a German translation) by H. Kern in *Indische Studien* 10, 1868, 161-212; 14, 1876; 312-358; and 15, 1878, 167-124 (all reprinted in his *Verspreide Geschriften*, Vol. I, 's-Gravenhage 1913, pp. 97-168) and by Jagdish Lal (Lahore 1944), and the *Tikanikāyātrā* by V. R. Pandit (*Journal of the University of Bombay* 20 (Arts No. 26), 1951, 40-63). I am preparing a new edition of the *Yogayātrā* with the commentary of Utpala, and in this I will discuss in detail the relationship of these three works to each other; for the present an examination of the Testimonia to this edition of the *Bṛhadyātrā* will reveal that it shares many verses with Varāhamihira's other treatises.

The application of omens to the prediction of the success or failure of military campaigns can be traced back at least to the Mauryan period in India. Varāhamihira himself in this work cites a number of ancient authorities: Atri (29, 3), Ṛṣi (23, 3), Kāśyapa (19, 1), Garga (4, 6 and 6, 5), Gautama (29, 3), Cyavana (29, 3), Jivaśarman (9, 1), Devala (12, 15), Dvipāyana (1, 15), Brahmasaṇḍa (9, 1), *Bharata* (16, 32), Bhṛgu (4, 30 and 23, 39), Maniṭṭha (10, 21 and 11, 9), Vasiṣṭha or Vāsiṣṭha (2, 3; 8, 6; 9, 2; and 11, 9), Viṣṇugupta (22, 4), and Satya (7, 1; 8, 6; and 11, 37). A detailed discussion of the history of *Yātrā*-literature will be found in my commentary on chapters 73-76 of the *Yavanajataka* of Sphujidhvaja (to appear in the *Harvard Oriental Series*).

The influence of the *Bṛhadyātrā* on later literature was very extensive as an examination of the Testimonia will again indicate. But despite the number of medieval scholars who studied it few copies have survived to the present day. Those known to me are ten:

1. Asiatic Society, Bombay 388. 22 ff. This Manuscript, here designated B, is the basis of my edition. It lacks 16, 1-7, 8c.

2. Government Oriental Manuscripts Library, Madras R. 4203(b). Ff. 13-42. I have used a transcript, here termed M, prepared by S. Viswanatha Sarma and collated by H. Sthanukrishna Iyer and by the scribe. This manuscript omits 1, 1-4, 30, but fills the gap in B. It also includes two verses after 32, 18 which form a separate chapter (15) in Utpala's version inserted between what correspond to our chapters 13 and 14. and a collection of 31 verses of unknown origin (Varahamihira and Lalla are referred to) on the *Patas* after chapter 34, which we have placed in Appendix B. The order of verses in 14 is extremely incorrect as the following list will demonstrate: 5, 1-9, 18; 10, 6c; 10, 8c; 10, 10d-11a; 10, 11d; 10, 12c; 10, 21; 11, 12; 11, 15; 11, 13; 11, 16-20; 11, 14; 11, 21-21, 1; 28, 1; 27, 2-6; 27, 1; 31, 3; 31, 3; 29, 1-2; 28, 2; 29, 3-4, 30, 1-2; 31, 4-32, 18; two extra verses; 30, 1-3; 23, 1-66; 25, 11-16, 25, 4-10; 25, 1-3; 23, 64; 23, 66-24, 11; 26, 1-3; 28, 3-6; 33, 1-4; two extra verses 34, 4; 34, 1-2; and Appendix B.

3. Asiatic Society, Calcutta 7247 (G. 10539). Ff. 124, 131, and 145-149. This manuscript, which is here denoted C, contains fragments of Utpala's *Vivṛti* on the *Bṛhadyātra*, here as sometimes elsewhere entitled *Yakṣeśamedhiyatrā* after 1, 2a. Utpala's text clearly differed from ours; his chapters 13, 14 and 16 correspond to our chapters 12, 13 and 14, while his chapter 15 appears only in M after 32, 18. The whole of his commentary must have filled some 300 folia of the size in C, but unfortunately there appear to be no other copies of it. I have edited the Calcutta fragment (on 12, 3-5; 12, 16-18; 13, 10; two extra verses; and 14, 1-6) in Appendix C. Utpala therein refers to Kamandaki (on 12, 4), Kausika (on 12, 3), Garga (on 13, 10), *Jataka* (on 12, 4), Parasara (on 13, 10 and on the second extra verse), and Vrddhagarga (on 13, 10.)

4. Alwar Library 1875.

5. Mithila, Jyotisa 270. 19ff. Copied in Saka 1635—A. D. 1713.

6. Private Libraries, Buhler IVE 293. 37ff. Belonged to Mulasankara of Ahmedabad.

7. Private Libraries, Buhler IV E-372. 47ff. Belonged to Balakṛṣṇa Joṣi of Ahmedabad.

8. Punjab University Library 3708. 40ff.

9. Vira Library, Kathmandu 276 (I. 211). 36ff. Copied on 7 Kṛṣṇapakṣa of Kārtika in Sam. 853 = ca. 29 October 1732, during the reign of Raṇajitamalla who ruled Bhatgaon from 1722 to 1769.

10. Vira Library, Kathmandu 277 (IV). 41ff. Copied by Jayakirtaraja at Bhaktapattana on Thursday 6 Suklapakṣa of Śrāvaṇa in Sam. 658 = Thursday 12 July 1537, during the reign of Pranamalladeva who ruled Bhatgaon from 1519 to 1547.

Hopefully some other scholar with access to any of the last seven manuscripts in the above list or to some others that have escaped my notice will be able to improve upon the present edition. Because of the imperfections of *B*, *C* and *M* I would not have been able to complete this first edition without the aid of the medieval commentators and compilers who copiously quote from this work. They are referred to in the Testimonia, where the following abbreviations are used 1

BJ: *Bṛhajjātaka* of Varāhamihira with the commentary of Utpala edited by Mahadeva Gopala Sastri Amarapurakara, Bombay Saka 1796 = A. D. 1874; with the commentary of Rudra edited by Suranad Kunjan Pillai, *Trivandrum Sanskrit Series* 91, Trivandrum 1958.

BS: *Bṛhatsamhita* of Varāhamihira with the commentary of Utpala edited by Sudhakara Dvivedi, *Vizayanāgaram Sanskrit Series* 12, 2 Vols. Benares 1895-1897.

BY: *Bṛhatyātrā* of Varāhamihira with a fragment of the commentary of Utpala edited here.

Daivajnavallabha ascribed to Sripati published by the Lakshmivenkatesvara Steam Press, Kalyana-Bombay 1937.

Jyotirribandha of Sivaraja edited by Ranganatha Sastri Vaidya, *Anandasrama Sanskrit Series* 85 Poona 1919.

MC. *Muhurtacintamani* of Rama with the commentary of Govinda edited by Vindhyesvariprasada Dvivedi, *Harikṛṣṇa-nibhandamanimala* 10, Benares 1954.

TY: *Tikaṇikāyātra* of Varāhamihira ; see above.

VM: *Vidyāmādhaviya* of Vidyamadhava with the commentary of Viṣṇuśarma edited by R. Shama Shastry, *Mysore Sanskrit Series* 63, 67 and 70, Mysore 1923-1926.

VY: *Yogayātrā* of Varāhamihira with the commentary of Utpala in my as yet unpublished edition.

DAVID PINGREE.

यक्षेश्वमेधीययात्रा*

॥ हरिः ॥ श्रीगणपतये नमः ॥ अविघ्नमस्तु ॥

ब्रह्माजशङ्कररवीन्दुकुञ्जजीव-

शुक्रार्कपुत्रगणपुत्रगणनाथ शुरुन् प्रणम्य ।

यस्सङ्ग्रहोऽर्कवरलाभविशुद्धबुद्धेः

रावन्तिकस्य तमहं विवृणोमि कृत्स्नम् ॥ १ ॥

यच्छास्त्रं सविता चकार विपुलैः स्कन्धैस्त्रिभिर्ज्योतिषां

तस्योच्छित्तिभयात्स्वयं कलियुगे संश्रित्य यो भूतलम् ।

भूयस्त्वरूपतरं वराहमिहिरव्याजेन सर्वं व्यधात्

इयं यः प्रवदन्ति मोक्षकुशलास्तस्मै नमो भास्वते ॥ २ ॥

वराहमिहिरोदधौ मुबहुभेदतोयाकुले

ग्रहक्षराणयादसि प्रचुरयोगरत्नोज्ज्वले ।

अमन्ति परितो यतो लघुधियोऽर्थलुब्धास्ततः

करो[मि] विवृतिप्लवं निजधियाहमत्रोत्तलः ॥ ३ ॥

सिद्धिच्छोतृ [श्श्रोतृ] प्रभृतीनां सम्बन्धकथनाद्यतः ।

तस्मात्सर्वेषु कार्येषु सम्बन्धः पूर्वमुच्यते ॥ ४ ॥

किमेवात्राभिधेयं स्यादिति पृष्ठस्तु केनचित् ।

यदि न प्रोच्यते तस्मै फलशून्यं तु तद्वेत् ॥ ५ ॥

सर्वस्यैव हि शास्त्रस्य कर्मणोवापि कस्यचित् ।

यावत्प्रयोजनं नोक्तं तावत् तत्केन गृह्यते ॥ ६ ॥

शिक्षा कल्पो व्याकरणं निरुक्तं ज्योतिषां गतिः ।

छन्दसां लक्षणञ्चैव षडङ्गो वेद उच्यते ॥ ७ ॥+

*The title should be यक्षेश्वमेधीयम्-सव्याख्यानम् ref. General Editor's A word, No of the Ms. R 15421 of this Library.

+ 1 to 7 verses are identical with 1 to 7 verses of the commentary of this author on Bṛhat samhita. The suggestions of this portion are as found in the Bṛs. comm.

ना[सा]म्नो जीवस्स भृगुतनयो दण्डनाथो [थौ] कुजाकौ
 दानस्येन्दुश्शिखियमबुधास्सासुरा भेदमाथाः ।
 वीर्योपैतरूपचयगतैर्लग्नैः केन्द्रगैर्वा
 तत्तत्सिद्धिं व्रजति तदहःस्वशके वासि तेषाम् ॥ ८ ॥
 यानं यायिभिरासनं शुभकरैर्वीर्यान्वितैर्नागैः
 द्वैधीभावमियाद्यदा शुभकराः पौरान्वयायिग्रहाः ।
 सौम्यैस्सिद्धिरसद्ग्रहैश्च बलिभिर्युद्धेऽनुकूले जयः-
 स्सर्वैरप्यशुभग्रहेर्निर्[र्]रपतिर्देवासितं संश्रयेत् ॥ ९ ॥
 आटविकदेशरिपुमित्रमौलाश्रेणीभृतकबलवीर्वेशाः ।
 सूर्यादिभिरनुकूलैस्तदुदयवर्गैश्च तत्सिद्धिः ॥ १० ॥
 यक्ष्येऽश्वमेधेन विजित्य धात्री-
 मित्येवमभ्युद्यमिनो नृपस्य ।
 विनिघ्नतो विघ्नकरान्नवापः [पापं]
 क्रियाक्रमेणैव पशून्मखेषु ॥ ११ ॥ [1, 2]
 उत्साहमन्त्रप्रभुशक्तियुक्तो
 धीमान्विनीतेन्द्रियभृत्यवर्गः ।
 प्रजानुरक्तो धृतिमान् सहिष्णुः
 वृद्धोपसेवी विविगीषुरिष्टः ॥ १२ ॥ [1, 3]
 दाक्ष्यं शैष्ट्यं तथा मन्त्रशौर्यं चोत्साहलक्षणम् ।
 गुणैरेतैरुपेतः सन्राजा भवितुमर्हसि ॥ १३ ॥
 स्मृतिस्तल्प[त्प]रतार्थेषु वितर्को ज्ञाननिश्चयः ।
 दृढता मन्त्रशक्तिश्च मन्त्रसम्पत्प्रकीर्तिता ॥ १४ ॥
 कोशदण्डबलैश्चैव प्रभुशक्तिरुदाहृता ।
 विजिगीषुस्तथा युक्तो विचयेत्स रिपून् सदा ॥ १५ ॥
 शक्तित्रितययुक्तस्य वशे तिष्ठति मेदिनी ।
 शुश्रूषा श्रवणञ्चैव ग्रहणं धारणं तथा ॥ १६ ॥

ऊहापोहार्थविज्ञानं तत्त्वज्ञानञ्च धीगुणाः ।
बुद्ध्या युक्तो वशे कुर्याच्छत्रूनतिबलानपि ॥ १७ ॥

श्रोत्र[त्रे]त्वक् चक्षुषी जिह्वा नासिका चेति पञ्चमी ।
पञ्चबुद्धीन्द्रियाण्याहुर्मनषष्ठानि तानि तु ॥ १८ ॥

पायूपस्थौ हस्तपादौ वाक्चैव तत्र पञ्चमी ।
पञ्चकर्मेन्द्रियाण्याहुर्बलषष्ठानि तानि तु ॥ १९ ॥

जितात्मना नरेन्द्रेण शक्यो भृत्यजयो भवेत् ।
जितभृत्येन शक्येयं कृत्स्ना जेतुं वसुन्धरा ॥ २० ॥

सततं निग्रहे युक्त इन्द्रियाणां भवेन्नरः ।
इच्छन्नर्थीश्च धर्माश्च द्विषतां च पराभवम् ॥ २१ ॥

धर्मार्थौ यः परित्यज्य स्यादिन्द्रियवशानुगः ।
श्रीप्राणधनदारेभ्यः क्षिप्रं स परिहीयते ॥ २२ ॥

जितभृत्यं जितामात्यं धृतदण्डं विकारिषु ।
परीक्ष्यकारिणं दान्तं नरं श्रीर्जुषते सदा ॥ २३ ॥

जितेन्द्रियत्वं विष[न]यस्य कारणं
गुणप्रकर्षो विनयादवाप्यते ।
गुणाधिके पुंसि जनोऽनुरञ्ज्य[ज्य]ते
जनानुरागप्रभवा हि सम्पदः ॥ २४ ॥

अनुरूपाणि कर्माणि भृत्येभ्यो यः प्रयच्छति ।
स भृत्यबलसम्पन्नो राज्यस्य फलमश्नुते ॥ २५ ॥

यस्तु क्लेशसहो राजा तस्येयं[दं]वसुधामहं[तलम्] ।
क्षमावता नरेन्द्रेण शक्यः पुरुषसङ्ग्रहः ॥ २६ ॥

सङ्गृहीतनरस्येयं सकला वसुधा वशे ।
वृद्धोपसेवी नृपतिः पात्रतामेति सम्पदाम् ॥ २७ ॥

प्रज्ञावृद्धं कर्मवृद्धं स्वबन्धुं

विद्यावृद्धं वयसा चापि वृद्धम् ।

कार्यकार्ये पूजयित्वा प्रसाद्य

संप्रच्छन्नोऽव (पृच्छन्नेवाव)? सहेत्कदाचित् ॥ २८ ॥

वृद्धान् सेवेत सततं विप्रान् वेदविदः सुधीः ।

वृद्धसेवीति सततं रक्षोभिरभिपूज्यते ॥ २९ ॥

सततं गुरुपूजा च वृद्धानां पर्युपासनम् ।

श्रवणञ्चैव शास्त्राणां कूटस्थं श्रेय उच्यते ॥ ३० ॥

विद्यावृद्धान् हि सततं उपासीत महीपतिः ।

शृणुयात् भाषितं तेभ्यो ह्यर्थञ्चैवावधारयेत् ॥ ३१ ॥

विद्यावृद्धान् वयोवृद्धान् बुद्धिवृद्धांश्च मानवान् ।

श्रुताभिजनवृद्धांश्च न ह्यमूढोऽवमन्यते ॥ ३२ ॥

सम्बन्धश्च प्रकृतिभिर्महोत्साहः कृतश्रमः ।

जेतुमीषणशीलश्च विजिगीषुरिति स्मृतः ॥ ३३ ॥

रक्तासिताद्या हि यथाम्बरस्य

वर्णा सितस्येव भवन्ति सम्यक् ।

विलम्बतिथ्यादिगुणास्तथैव

विशुद्धदोषस्य भवन्ति यातुः ॥ ३४ ॥ इति

यात्रा विशुद्धापि तथा प्रवृत्ता

पात्रानुरूपाणि फलानि धत्ते ।

जगद्युतीर्णावि[जगत्युदीर्णापि]हि कौशिकस्य

भा भानवी नैव तमः प्रमादोऽर्थाः[र्थाः] ॥ ३५ ॥

गुणान्वितस्यैव गुणान् करोति

यात्रा शुभा सङ्ग्रहलभ्ययोगात् ।

व्यर्था सदोषस्य गुणान्विताऽपि

वीणेव शब्दान् श्रित[श्रुति]वर्जितस्य ॥ ३६ ॥

गुणैस्समस्तैरपि संप्रयुक्ता

कन्येव यात्रा विगुणाय दत्ता ।

करोत्यकीर्तिं सुखवित्तहानिं

पात्रान्तरा ज्ञानजलस्य दातुः ॥ ३७ ॥

सांवत्सरस्तस्य विहीन[नीत]विषो

धीमान् स्वतन्त्राङ्गपटुः कुलीनः ।

दक्षः प्रगल्भोऽविकलो विनीतः

तादृग्विधस्तस्य पुरोहितोऽपि ॥ ३८ ॥

[I.4]

यस्तु सम्यग्विजानाति होरागणितसंहिताः ।

अभ्यर्च्य स नरेन्द्रेण स्वीकर्तव्यो जयैषिणा ॥ ३९ ॥ [Br. Sam. II 19.]

कर्माणि च त्रिधावृत्तभृतिश्चाप्यन्वयागता ।

वृत्तं श्रुतिश्च योनिश्च सप्ताङ्गं कुललक्षणम् ॥ ४० ॥

विमृश्य यः प्रारभते समृद्धो नापत्सु यो न व्यथते स धीरः ।

यस्यार्यवृत्तेऽस्ति रतिस्स साधुर्नित्योद्यतः कर्मसु यस्सदक्षः ॥ ४१ ॥

हिंसादम्भानृतस्तेयद्विष्टारिह ? विवर्जितम् ।

नरेन्द्रहितमक्रोधं श्रेष्ठं कालविदं विदुः ॥ ४२ ॥

लक्ष्मण्येन कुलीनेन स्कन्धत्रयविदा नृपः ।

सांवत्सरेण क्षमां कुर्यात् सहायेनाखिलां वशे ॥ ४३ ॥

नक्षत्रकल्पो वैतानस्मृतिर्यो[र्यो]संहिताविधिः ।

चतुर्थो अङ्गिराकल्पः शान्तिकल्पस्तु पञ्चमः ॥ ४४ ॥

पञ्चकल्पविधानज्ञमाचार्यं प्राप्य पार्थिवः ।

सर्वोत्पातप्रशान्ताय भुनक्ति वसुधां चिरम् ॥ ४५ ॥

उत्थानवीरो[हीनो] राजा हि बुद्धिमानपि सर्वदा ।

प्रधर्षणीयश्शत्रूणां भुजङ्ग इव निर्विषः ॥ ४६ ॥

[I.12]

उत्थानधीरः पुरुषो वाग्धीरानति[धि]तिष्ठति ।

[I.13]

उत्थानधीरं वाग्धीरा रमयान्तु[यन्त]उपासते ॥ ४७ ॥

विधानगणनाजडः पुरुषकारसुप्तादरः

मनोरथपरिश्रमैर्न परिचुम्बति श्रीमुखम् ।

पराक्रमविनिश्चितैकमुनयोगि[हि]सद्यः[ः]कृतं

हरिर्मदसुवासितं पिबति कुञ्जरासृङ्गाधु ॥ ४८ ॥ [I.14]

कृषिवृष्टिसमायोगात् दृश्यन्ते फलसिद्धयः ।

अस्मिन्नर्थे शृणु श्लोकान् द्वैपायनमुखोद्गतान् ॥ ४९ ॥ [I. 15]

न विना मानुषं दैवं दैवं वा मानुषं विना ।

नैव निर्वर्तयत्यर्थमेकारणिरिवानलम् ॥ ५० ॥ [I. 16]

सिध्यन्ति सर्व आरम्भास्संयोगात्कर्मणोर्द्वयोः ।

दैवात् पुरुषकाराच्च न त्वेकस्मात् कदाचन ॥ ५१ ॥ [I. 17]

अथ शास्ति नरं दैवमि[मी]हस्वेत्यनुशासकम् ।

ईशा[हा]नस्य भविष्यामि कुतःफलमनीहतः ॥ ५२ ॥ [I. 18]

यत्नेन संपाद्य मनुष्यकारं यत्नावकाशे पुरुषो निरुद्धे ।

प्रतीक्षते दैवमतन्द्रितो यः तमापदो नात्मकृतं स्पृशन्ति ॥ ५३ ॥

[I. 19]

सत्त्वार्जितं कर्मफलं सुखेन विवद्य[पद्य]ते राजसमुद्यमेन ।

कृच्छ्रेण शेषं महता यतोऽतो भाग्यानि मृग्याणि नृभिर्नृकारैः ॥

[I.20]

प्रथमोऽध्यायः समाप्तः ॥

—o—

अथ द्वितीयोऽध्यायः ॥

यात्राकालमतः परं मुनिमतान्यालोक्य संक्षेपतो

वक्ष्यमुद्दिश्य पृथूक्तलक्षणगुणैस्संपन्नमीशं भुवः ।

ज्ञाते जन्मनि तस्य यानसमयं वाञ्छन्ति होराविद-

स्त्वज्ञातेऽस्य फलं घुणाक्षरमिव प्राहात्र रत्नावलिः ॥१॥ [II.1]

उत्कृष्टबलवीर्यस्य विजिगीषोर्जयैषिणः ।

गुणानुरक्तप्रकृतेर्यात्रा यानमिति स्मृतम् ॥ २ ॥

उन्मानमानगतिसंहतिसारवर्ण-

स्नेहस्वरप्रकृतिस्त्वमनूकमादौ ।

क्षेत्रं प्रजाञ्च विधिवत् कुशलोऽवलोक्य

सामुद्रविद्वदति यातमनागतं वा ॥ ३ ॥

त्रिषु विपुलो गम्भीरलिप्पवेष षडुन्नतश्चतुर्ह्रस्वः ।

सप्तसु रक्तो राजा पञ्चसु दीर्घश्च सूक्ष्मश्च ॥ ४ ॥

नाभिस्स्वरस्सत्वमिति प्रशस्तं गम्भीरमेतलितयन्त्राणाम् ।

उरो ललाटं वदनञ्च पुंसां विस्तीर्णमेतत्त्रितयं प्रशस्तम् ॥ ५ ॥

वक्षोऽथ कुक्षौ न[क्षिर्]खनासिकास्यं कृकाटिका चेति षडुन्नतानि ।

ह्रस्वानि चत्वारि च लिङ्गपृष्ठे ग्रीवा च जङ्घे च हितं प्र[तप्त]दानि ॥ ६ ॥

नेत्रान्तपादकरताल्वधरोष्ठजिह्वाः

रक्ता नखाश्च खलु सप्त सुखावहानि ।

सूक्ष्माणि पञ्च दशनाङ्गुलिपर्वकेशा-

स्साकन्त्वचा कररुहाश्च न दुःखितानाम् ॥ ७ ॥

हनुनासिकबाहुलोचना[नं] स्तनयोरन्तरमत्र पञ्चमम् ।

इ[अ]तिदीर्घमिदं तु पञ्चकं न भवत्येव नृणामभूजाम् ॥ ८ ॥

पादौ सगुल्फौ प्रथमं प्रदिष्टं जङ्घे द्वितीयं तु सजानुचके ।

मेढोरुमुष्काश्च ततस्तृतीयं नाभिः कटिश्चेति चतुर्थमाहुः ॥ ९ ॥

उदरं कथयन्ति पञ्चमं हृदयं षष्ठमथ स्तनान्वितम् ।

अथ सप्तमं सजत्रुणी कथयन्त्यष्टममोष्ठकन्धरे ॥ १० ॥

नयने नवमञ्च सभ्रुणी सललाटं दशमं शिरस्तथा ।

अशुभेष्वशुभं दशाफलं चरणाद्येषु शुभेषु शोभनम् ॥ ११ ॥

राजानं प्रथमं विन्देत् ततो भार्या ततो धनम् ।

राजन्यसति लोकेऽस्मिन् कुतो भार्या कुतो धनम् ॥ १२ ॥

श्रियः सकाशादर्थश्च श्रीश्च राज्ञि प्रतिष्ठिता ।

सुकृतस्य क्षयाच्चैव स्वर्लोकादेत्य मेदिनीम् ॥ १३ ॥

पार्थिवो जायते तात दण्डनीतिविशारदः ।
 महत्त्वेन च संयुक्तो वैष्णवेन नरो भुवि ॥ १४ ॥
 बुद्ध्या भवति संयुक्तो माहात्म्यमधिगच्छति ।
 न हि राजावमन्तव्यो मनुष्य इति भूमिपः ॥ १५ ॥
 महती देवतान्येषां नररूपेण तिष्ठति ।
 तस्मान्पतिमुद्दिश्य यात्राकरणमुच्यते ॥ १६ ॥
 जन्मक्रमोद्दिष्टविकल्पदृष्टं संपन्नभाग्यं विजगीषमाणम् ।
 नृपं नृपाचारगुणोपपन्नमुद्दिश्य संयानविधिं विधास्ये ॥ १७ ॥
 विदिते होराराशौ स्थानबलपरिग्रहे ग्रहाणाञ्च ।
 आयुषि च परिज्ञाते शुभमशुभं वा फलं वाच्यम् ॥ १८ ॥ [II.2]
 रिक्तोपगतदशायां जन्मोदयं नाथशत्रुपाके च ।
 स्वदेशकारकदशस्संश्रयणीयो नरेन्द्रपतिः ॥ १९ ॥
 अन्ये वदन्त्यविदितेऽपि हि जन्मकाले
 योग्यप्रयाणसमयो मनुजेश्वराणाम् ।
 प्रश्नोदयोद्भवफलं सदसद्विभज्य
 तत्त्वार्थविन्निगदति स्म वचो वसिष्ठः ॥ २० ॥ [II.3]
 अपृच्छतः पृच्छतो वा जिज्ञासोर्यस्य कस्यचित् ।
 होराकेन्द्रत्रिकोणेभ्यस्तस्य विद्याच्छुभाशुभम् ॥ २१ ॥ [II.4]
 केन्द्रत्रिकोणेषु शुभाश्रितेषु पापेषु केन्द्राष्टमवर्जितेषु ।
 सर्वार्थसिद्धिं कुरुते नराणां विपर्ययस्तेषु विपर्यये स्यात् ॥ २२ ॥
 दैवज्ञस्य हि दैवेन सदसत्फलवाञ्छतः ।
 अवशो गोचरं मर्त्यस्सर्वस्वमुपनीयते ॥ २३ ॥ [II.5]
 अश्रौषीच्च पुरा विष्णोर्ज्ञानार्थं समुपस्थितः ।
 वचनं लोकनाथस्य निःसृतं मुखपङ्कजात् ॥ २४ ॥ [II.6]
 यद्दानवेन्द्राय मयाय सूर्यशस्त्रं ददौ संप्रणताय पूर्वम् ।
 विष्णोर्वसिष्ठस्य[श्च]महर्षिमुख्यो ज्ञानामृतं यः परमाससाद ॥ २५ ॥

यत्सारं पृच्छतः पुंसो ग्रहहोराश्रयं फलम् ।
तत्सारं तस्य तज्जन्म यद्यप्यन्यगृहे भवेत् ॥ २६ ॥ [II. 7]

जन्मसमये यदुक्तं शुभाशुभन्निर्विशेषमाचार्यैः ।
पृच्छाकाले नृणां तदेव भवतीति विज्ञेयम् ॥ २७ ॥ [XI.13]

बुद्ध्वा शास्त्रं यथान्यायं बलाबलविधानतः ।
यथोक्तं जातके सर्वं तथा तत्रापि चिन्तयेत् ॥ २८ ॥ [II.8]

तस्मान्नृपः कुसुमरत्नफलाग्रहस्तः
प्रातः प्रणम्य स्वये हरिदिङ्मुखस्थः ।
होरागत[ते]कुशलिनो हितकारिणश्च
सङ्गृह्य दैवगणकान् सकृदेव पृच्छेत् ॥ २९ ॥ [II.9]

इत्येवमेषामपि कल्पितानां क्रिया विभागार्थमुशन्ति राशिम् ।
अन्योन्यसंयोगविकल्पनाभिरिदं समुद्राम्बुभिरप्रमेयम् ॥ ३० ॥

वेलास्सर्वाः प्रशस्यन्ते पूर्वाह्णे परिपृच्छतः ।
सन्ध्ययोरपराह्णे च क्षपायां च विगर्हिताः ॥ ३१ ॥

अथ नृपतिसमीपे दैववित् पृष्टमात्रः
फलमुदयनिमित्तैस्तर्कयेच्छास्त्रबुद्ध्या ।
सदसि सदिति वाच्यं यद्यपि स्यादसत्तत्
स्फुटमपि कथनीयं भूभुजो मन्त्रिणो वा ॥ ३२ ॥ [II.10]

यस्य मन्त्रं न जानन्ति समागत्य पृथक् जनाः ।
स कृत्स्नां पृथिवीं ॥ ३३ ॥

आश्रित्य चन्द्रस्य बलाबलानि
ग्रहाः प्रयच्छन्ति शुभाशुभानि ।
मनस्समेतानि यथेन्द्रियाणि
कर्मण्यतां यान्ति न केवलानि ॥ ३४ ॥

गोचरेण शुभदः शशी न चेत् अष्टवर्गपरिशोधितोऽपि वा ।

पूर्ववायुरिव पुष्पकालजो यायिनां फलविनाशकृद्भवेत् ॥ ३५ ॥

स्वपक्षग्रहवैपुल्यत्तवनक्षत्रशुद्धता ।

दैवस्याप्रतिकूलत्वमुत्पातानामसम्भवः ॥ ३६ ॥

सुवृष्टिसस्यसम्पच्च सुभिक्षं क्षेममेव च ।

ईप्सितार्थोपपत्तिश्च दैवं विद्यात् बहिस्थितम् ॥ ३७ ॥

आक्षेपशीलः पु[प]रुषाभिधायी

विरक्तभृत्यः परदारगामी ।

लुब्धोऽसहायो व्यसनी कृतघ्नः

स्थितिप्रभेत्ता करशीर्णराष्ट्रः ॥ ३८ ॥

[XXX, 1]

विस्रंभहा क्रोधपरो नृशंसः

क्षुद्रप्रमादी न बहुश्रुतश्च ।

दिव्यान्तरिक्षक्षितिजैर्विकारैः

निपीडितो यश्च स दैवहीनः ॥ ३९ ॥

[XXX, 2]

अतो विपर्यस्तगुणेन राज्ञा

तादृग्विधोऽरिस्त्वभियुक्तमात्रः ।

तरुर्गजैर्दग्ध[जग्ध]इवास्तवीर्यो

महानपि क्षिप्रमुपैति भङ्गम् ॥ ४० ॥

[XXX 3]

कर्मणा मनसा वाचा सर्वभूतेषु तिष्ठता (?)

देवतातिथिभृत्येभ्यः प्रणामनिरतस्तदा ॥ ४१ ॥

शौचमार्जवमानृण्यमास्तिक्यं श्रद्धाधानता ।

आत्मतत्त्वं(?)प्रियत्वञ्च शौचं बाह्यं तितिक्षता ॥ ४२ ॥

अनुगूढो बाढ्मनसोर्दयास्त्रीरत्नसम्भवः ।

असज्जाश्चाप्यकार्येषु कीर्तिरारोग्यमेव च ॥ ४३ ॥

अमन्दता युद्धजयं प्रशस्तञ्च प्रदर्शनम् ।

लाघवञ्च प्रहर्षञ्च दैवमात्मभृतां विदुः ॥ ४४ ॥

उदयमुदयपं वा जन्मभं जन्मपं वा
 तदुपचयगृहं वा वीक्ष्य लभे यियासोः ।
 विनिहतमरिपक्षं विद्धि शत्रोरिदं वा
 यदि हिबुकसमेतं पृच्छतोऽस्तस्थितं वा ॥ ४५ ॥ [II. 13]

जन्मक्षोदयलभे तदधिपयोर्वा यियासतः प्रभे ।
 त्रिषडेकादशदशकोदयेषु लभेषु च जयस्स्यात् ॥ ४६ ॥
 शत्रोर्होराराशिस्तदधिपतिर्जन्मभं तदीशो वा ।
 यदि संस्थितो हिबुके तथापि शत्रुर्हतो वाच्यः ॥ ४७ ॥

पार्ष्णिग्राहः पृष्ठतो भास्करस्य
 प्राग्यातव्यस्तिग्मरश्मिश्च याता ।
 आक्रन्दोऽर्कात्सप्तमे यःस्थितश्च
 तत्तुल्यास्ते शक्तिततश्चिन्तनीयाः ॥ ४८ ॥ [II. 14]

सूर्याक्रान्तांशकात्यश्चाद्यो ग्रहस्समवस्थितः ।
 आभागनवतेर्ज्ञेयस्स पार्ष्णिग्राहसंज्ञकः ॥ ४९ ॥
 स्वयमेव रविर्याता ज्ञेयमेषां बलाबलम् ।
 पार्ष्णिग्राहादयस्सर्वे बलिभिर्वलिनः स्मृताः ॥ ५० ॥

जीवज्ञार्किसितापरैः सुतसुहृद्दुश्चित्कलग्रायणै- ।
 स्सिद्धार्थोऽरिगणान्विजित्य नचिरात्प्रष्टा समेत्यालयम् ।
 लभे वा कुजमन्दयोः सुतगते जीवे स्वौ कर्मणे
 लाभे कर्मणि वा सितेन्दुतनयौ प्रष्टुर्जयो निश्चयः ॥ ५१ ॥ [II. 15]

अस्मिन्नेव भवेद्योगे यदि शुक्रोऽष्टमाश्रितः ।
 प्रष्टार[स]मुद्यमादेव हतशत्रुर्विशत्यरिः[पि] ॥ ५२ ॥ [II. 16]

लभे यमारौ खे सूर्यश्शुक्रो मृत्यौ सुते गुरुः ।
 लाभे कर्मणि वा सौम्ये योगेऽस्मिन्निश्चयो जयः ॥ ५३ ॥

- गुर्वकशशिमिस्सिद्धिर्लभारिदशमस्थितैः ।
तद्वल्लग्नारिरन्ध्रस्थैर्जीवशुक्रदिवाकरैः ॥ ५४ ॥ [II.17]
- सचिवाप्तिगुरावाये कर्मण्यसितवक्रयोः ।
चतुर्थे ज्ञेऽष्टमे चन्द्रे जायास्थे च सिते जयः ॥ ५५ ॥ [II.18]
- कर्मण्यारे रवावाये तृतीयस्थेऽर्कनन्दने ।
चन्द्रे षष्ठे विलग्नस्थैः शेषैः प्रष्टुर्भुवोजयः ॥ ५६ ॥ [II.19]
- सहजेऽर्काकिंभूपुत्रैस्सौम्यैर्लग्नगतैर्जयः ।
गुरौ वा लग्नगे पापैर्लाभे कर्मणि वा स्थितैः ॥ ५७ ॥ [II. 20]
- माहेययमयोषष्ठे लग्ने गुरुशशाङ्कयोः ।
सितचन्द्रजयोरन्त्ये जयःकर्मणि चोष्णगौ ॥ ५८ ॥ [II. 21]
- इति योगाशुभाः प्रोक्ताः प्रश्नकाले यियासतः ।
अशुभा ये भवन्त्यत्र तान् प्रवक्ष्याम्यतः परम् ॥ ५९ ॥ [II. 22]
- युद्धे भङ्गो यमेन्द्रारैर्नैवमात्मजलग्नैः ।
शशाङ्कयमयोर्लग्ने मृत्युर्भूपुत्रदृष्टयोः ॥ ६० ॥ [II. 23]
- सवक्रे निधने मन्दे मृत्युर्लग्ने दिवाकरे ।
चन्द्रे वा त्र्यायमृत्युस्थे सप्तये वा वदेद्वधम् ॥ ६१ ॥ [II.24]
- वक्रज्ञशशिमिर्धूने प्रष्टुर्नाशोऽभिगच्छतः ।
क्षुन्मारशत्रुवृद्धिश्च लग्ने माहेयशुक्रयोः ॥ ६२ ॥ [II. 25]
- चन्द्रावनिजयोर्मृतौ षष्ठे शशिशुक्रयोः ।
निधनस्थे सहस्रांशौ विज्ञेयो मन्त्रिणो वधः ॥ ६३ ॥ [II.26]
- तनयस्य वधः प्रष्टुः पापैरुदयपुत्रगैः ।
सचन्द्रे रुधिरे लग्ने भङ्गः सूर्यात्मजेक्षिते ॥ ६४ ॥ [II. 27]
- धूननैधनयोश्चन्द्रे लग्नं याते दिवाकरे ।
विपर्यये वा यातस्य त्रासभङ्गवधागमाः ॥ ६५ ॥ [II. 28]

- द्वित्रिकेन्द्रस्थितैः पापैः सौम्यैश्च बलवर्जितैः ।
अष्टमस्थे निशानाथे प्रष्टुर्वन्धवधात्ययाः ॥ ६६ ॥ [II. 29]
- कुजचन्द्रमसोर्धूने स्वभेदोक्तार्कबुधोदये ।
तद्वन्मन्दारयोर्युद्धे भङ्गस्सौम्यार्कयोस्तथा ॥ ६७ ॥ [II. 30]
- सर्वैस्तु नवमे राजा हन्ति मन्त्रिपुरोहितान् ।
योगेऽस्मिन्नुदये चन्द्रे सुतस्थपतिदेशिकान् ॥ ६८ ॥ [II. 31]
- अर्कार्कसुतयोर्लगे दृष्टयोः क्षितिसन्नुना ।
चन्द्रेऽस्ते बलिभिः सौम्यैः प्रष्टुस्सेनापतेर्वधः ॥ ६९ ॥ [II. 32]
- लग्नस्थेऽर्के सपुत्रे च भौमदृष्टेऽस्तगश्शिखी ।
वीर्यहीनैश्शुभैः प्रष्टुश्चमूनाथवधं वदेत् ॥ ७० ॥
- निधने वक्रयमयोश्चन्द्रेऽस्ते लग्नगे रवौ ।
ज्ञे तृतीये च विक्रम्ये समन्त्री हन्यते नृपः ॥ ७१ ॥ [II. 33]
- मूर्धोदयं शुभसुहृद्युतवीक्षितं वा
लग्ने शुभाश्च बलिनश्शुभवर्गलग्नम् ।
सिद्धिप्रदं भवति नेष्टमतोऽन्यथा य-
ज्जन्मप्रयाणफलयुक्तिभिरन्यदूह्यम् ॥ ७२ ॥ [II. 34]
- निधनहिबुकहोरा सप्तमर्क्षेषु पापाः
न शुभफलकरास्स्युः पृच्छतां मानवानाम् ।
दशमभवनयुक्तेष्वेव सौम्याः प्रशस्ताः
वद सदिदमशेषं यानकाले विचिन्त्यम् ॥ ७३ ॥ [II. 35]
- द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

अथ तृतीयोऽध्यायः ॥

नन्दा विजया भद्रा रिक्ता पूर्णे[ति]संज्ञारूपम् ।

फलमेव ता विदध्युर्नेष्टा मध्याः प्रवराश्च ॥ १ ॥

नन्दा भद्रा विजया रिक्ता पूर्णा च नामसदृशफलाः ।

न्यूनसमेष्टास्तिथयश्शुक्ले कृष्णे प्रतीपास्ताः ॥ २ ॥ [III. 1]

सर्वाश्शस्ताः तिथयश्शुक्लपक्षे

हित्वा त्र्यंशं बहुलेऽन्त्यैश्च केचित् ।

षष्ठ्यष्टम्योर्वसु लब्ध्वापि याता

द्वादश्यां वा नाशमाशु प्रयाति ॥ ३ ॥

[III.2]

नन्दा भद्रा जया रिक्ता पूर्णा चैव तु पञ्चमी ।

तिथयः प्रतिपन्मुख्या नामतुल्यफलप्रदाः ॥ ४ ॥

शुक्ले कृष्णे तथैवा(पुनश्चा)न्त्यं हित्वा त्र्यंशं तथैव च ।

ता नामरूपफलदाः पक्षयोरुभयोरपि ॥ ५ ॥

न्यूना फलसमा चेष्टफला शुक्ले पक्षे परे च ताः ।

वैपरीत्येन विज्ञेया विशेषोऽत्राभिधीयते ॥ ६ ॥

षष्ठ्यां तिथौ तथाष्टम्यां द्वादश्यां यस्तु गच्छति ।

सोऽपि तत्त[त्रज]यं लब्ध्वा क्षिप्रमेव विनश्यति ॥ ७ ॥

प्रतिपदि फलमेके पञ्चदश्यां च नेष्टं

जगुरिदमिति तज्ज्ञैर्याप्यमेवावधार्यम् ।

किमपि किमपि नूनं तैस्समीक्ष्योक्तमेतत्

समवचनविधाते युक्तता केन चिन्त्या ॥ ८ ॥

[III.3]

प्रतिपच्छुक्लपक्षे च पञ्चदशयो(?) तथैव च ।

न याति याता स्वगृहं वित्तनाशं तथाश्नुते ॥ ९ ॥

तृतीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

अथ चतुर्थोऽध्यायः

दिशि दिशि बहुलाद्यास्सप्तकाः प्राक्प्रवृत्ताः

पवनदहनदिकस्थस्तिर्यगुर्गोत्रगत्युग्रदण्डः ।

सुरपतिरपि कृच्छ्रं याति तं लङ्घयित्वा

न च भवति विरोधो दिक्षु दण्डैकगासु ॥ १ ॥ [IV. 1]

प्राच्यादिसप्त सप्तक्रमेण धिषण्यानि कृत्तिकादीनि ।

आनुलोम्यादेकत्वं पूर्वोत्तरमपरयाम्याश्च ॥ २ ॥

अनिलानलदिग्भेरावां परिरवाख्यां व्रजन्ति ये ।

समुत्क्रम्य इव कुलिशभृतः पतन्ति न चिरेण व्यसने ॥ ३ ॥

आग्नेयपूर्वाणि च सप्त सप्तक्रमेण पूर्वादिषु दिक्षु भानि ।

द्वारेषु मुख्येन कल्पितानि तेषु प्रयाणेषु दिशाजयस्स्यात् ॥ ४ ॥

प्राचि[ची]मुदग्वारिभिरभ्युपेयात्प्राग्द्वारिकैश्चोडुभिरप्युदीचि[ची]म् ।

तथैव याम्यामपराश्रितैश्च याम्याश्रितैश्चाप्यवरां प्रयायात् ॥ ५ ॥

अतोऽन्यथा यः परिधावदेदं [वं]

कुर्वञ्जयेऽस्मिन् नृपतिः प्रयायात् ।

स भूरिनागश्च बलोत्कटोऽपि

सङ्ग्रामदुर्गाम्भसि नाशमेति ॥ ६ ॥

प्राग्द्वारिकैरनलदिङ् न विरोधमेति

शेषाः प्रदक्षिणगताः विदिशः प्रकल्याः ।

उल्लङ्घ्य दण्डमपि काममियान्नरेन्द्र-

श्शूलं विहाय यदि दिङ्मुखलग्नशुद्धिः ॥ ७ ॥ [IV. 2]

ज्येष्ठायां पुरुहूतदिङ्मुखगतः प्राप्तो बलिर्बन्धनं

याम्यामाजपदे मुरश्च गतवान् यातो मुरारेर्वशः ।

रोहिण्यान्नमुचिः प्रतीच्यभिसृतः चूर्णीकृतो वज्रिणा

सौम्यामार्यमदेवते च गतवान् मृत्योर्वशं शम्बरः ॥ ८ ॥

[IV. 3]

ज्येष्ठाजपैतामहफलगुनीषु प्राच्यादिकाष्ठासु गताः महीपाः ।

बलिर्मुरोऽथो नमुचिः क्रमेण विनाशमीयुर्मधुकैटभौ च ॥ ९ ॥

ऋक्षेष्वथैतेषु यथोक्तकाष्ठां न भूतिकामो मनसापि यायात् ।

मोहादथोलङ्घ्य यदि प्रयायात् सराष्ट्रभृत्यो नचिराद्विनश्येत् ॥ १० ॥

ज्येष्ठा प्राग्भाद्रपदा रोहिण्योऽथोत्तराश्च फलगुन्यः ।

शूलानि प्राच्यादिषु तेषु गतोऽभ्येति यदि चितम् ॥ ११ ॥

पुण्योऽथ हस्तश्रवणश्रविष्ठाः

प्राच्यादिमुख्यान्युदगश्चियुक् च ।

नैशाकरं त्वाष्ट्रमथानुराधा

पौष्णश्च मघ्यानि तथाहुरेके ॥ १२ ॥

[IV. 4]

पूर्वस्यामुत्तरन्तिष्यस्सौम्यन्तत्रैव मध्यमम् ।

याग्यां श्रेष्ठञ्च सावित्रं चित्रा तत्रैव मध्यमा ॥ १३ ॥

वारुण्यां वैष्णवं श्रेष्ठमनुराधा तु मध्यमा ।

कौबेर्यां वासवं श्रेष्ठमाश्विनञ्च परं स्मृतम् ॥ १४ ॥

पौष्णं मध्यफलं तत्र शेषर्क्षाणि विनिर्दिशेत् ॥ १५ ॥

सार्वद्वारिकसंज्ञितानि गुरुभं हस्ताश्चिमैत्राणि च

श्रेष्ठान्येन्दवपौष्णविष्णुवसुभान्याद्यैस्सहाष्टौ सदा ।

सर्वद्वारिकसंज्ञं नक्षत्रचतुष्टयं विनिर्दिष्टम् ।

पुण्यो हस्तोऽश्विन्यौ नक्षत्रं मित्रदैवतञ्च ॥ १६ ॥

रौद्राजाहिय(दानिदा)[मानिला]नलमखाशक्राग्रिमैर्निन्दितं

यानं त्वाष्ट्रनिलान्तरे नियमयोः पित्र्योरगो[जे]चान्तरे ॥ १७ ॥

[IV. 5]

चैत्रास्वातिविशाखाभरणीं पित्र्येऽथकृत्तिकाश्चैषा ।

तान्यशुभानि च याने शेषाणि शुभानि धिषण्यानि ॥ १८ ॥

विवर्जयेत् त्वाष्ट्रयमोरगाणामधी[र्ध]द्वितीये[यं]गमने च ये स्युः ।

पूर्वार्धमाग्नेयमखानिलानां स्वतीमखावासभं समस्तम् ॥ १९ ॥

आद्ये मखे चतुर्भागे नैर्ऋतस्याद्य एव च ।

रेवत्यन्तचतुर्भागे विवाहाः प्राणनाशनाः ॥ २० ॥

चित्रास्वात्यन्तरे न[स]द्यः ? प्रस्थितानति[नि]वर्तिता ॥

स्वे स्वे कर्मणि पूजितानि मुनिभिश्शुद्धानि सर्वाण्यपि

त्यक्तृवार्कोदयमानलेऽरिविषयं यात्रा दिधक्षोश्शुभाः ।

रोहिण्यान्तिसृषूत्तरासु विजयो यातुर्विशाखासु च

त्यक्त्वा वासरपूर्वभागमवदत् गर्गोऽधिराज्यार्थिनः ॥ २१ ॥

स्वातौ निशांशे प्रथमेऽभिपृष्टे शस्यानि सर्वाण्युपयान्ति वृद्धिम् । [IV.6]

भागे द्वितीये तिलमुद्गमाषा ग्रैष्मी तृतीये तिनिशादयोऽपि ॥ २२ ॥

पृष्टे द्विभागे प्रथमे सुवृष्टिः तद्वृत्ततीये तु सकीटसर्पाः ।

वृष्टिस्तु मध्या[ह्नये]परभागपृष्टे निच्छिद्रवृष्टिर्द्युनिशं प्रवृ[क्तु](?)ष्टे ॥ २३ ॥

उत्तरायाञ्च रोहिण्यां तथा चन्द्रामिदेवते ।

पूर्वाह्नात्परतो यात्रामा[चा]धिराज्यार्थिनश्शुभा ॥ २४ ॥

न विशाखा रोहिण्योर्यायादिनस्य पूर्वाह्णे ॥ २५ ॥

मूलेन्द्रोरगशाङ्करेष्वरिवधे यायादिनार्धादृते

भूत्यर्थं पवनाश्विसूर्यगुरुभेष्वहोऽपरार्धं विना ।

रात्र्यादौ तु न पौष्ण्यमित्रशशिभत्वाष्ट्रेषु वाञ्छेद्युति[ञ्छन्द्युति]

रात्रेर्मध्यमपास्य पूर्वभरणी पित्र्येषु हन्तुं परान् ॥ २६ ॥

[IV. 7]

ज्येष्ठा मूलाश्लेषा रौद्रेषु विवर्जयेत्तु मध्याह्नम् ।

स्वात्यश्विपुष्यहस्तेष्वपराहं वर्जयेद्याता ॥ २७ ॥

मैत्रैन्दवंचित्रारेवतीषु यायात्प्रदोषमुत्सृज्य ।

पूर्वासु तिसृषु यायात् विहाय मध्यनिशाम् ॥ २८ ॥

निशान्तभागे त्रिषु वैष्णवाद्यै-
ष्वियाद्वनार्थी न पुनर्वसौ च ।

निषेधयत्यम्बुपसंज्ञकस्य

मध्याह्नमेके न निशान्तभागम् ॥ २९ ॥

[IV. 8]

निशान्ते दिनमध्ये च न यायाद्वारुणे नृपः ।

नायात्यवश्यं स्वगृहं वित्तनाशमवाप्नुयात् ॥ ३० ॥

यथेष्टवेलागमनं प्रशस्तं

हस्तैन्दवोपेन्द्रसुरेद्वयभेषु ।

शुद्धा(?)प्रयाणं श्रवणे श्रियोऽर्थी

वसेन्न जातु क्षितिपस्वसीम्नि ॥ ३१ ॥

[IV.9]

सर्वेषु शुभाःकालाः श्रवणैन्दवपुष्यहस्तेषु ।

सौम्ये गत्वा द्यष्ट्य[ध्युष्य]रौद्रेऽदितीशे

संप्रस्थाता बाधते शत्रुसङ्घान् ।

मैत्रे गत्वा पौरुहूतं समुष्य

मूले यायाच्छत्रुनाशाय भूषः ॥ ३२ ॥

[IV.10]

हस्ते गत्वा स्वातिचित्रे समुष्य

शक्राज्ज्याख्ये प्रस्थितो बाधतेऽरीन् ।

तिष्ये पौष्णे वासरे चैकरात्रं

सीम्नि स्थित्वा भूतिमाप्नोति याता ॥ ३३ ॥

[IV.11]

ऋक्षेन्द्राद्यै[पापैः]स्संयुतेऽन्तःप्रकोपो

लक्ष्मीश्रंशो राहुणाकेंण रोगः ।

केतूल्काभ्यां पीडिते देशनाशः

क्लेशस्सौरे सोष्णरश्म्यात्मजे च ॥ ३४ ॥

[IV.12]

दिग्दाहधूमपरिवेषविकम्पि[म्प]पांसु-

युक्तेष्वथामयगतश्रमरोगपीडाः ।

भिन्ने ग्रहेण वशतामुपयाति शत्रोः

सन्ध्यागतेऽशनिहते च विनाश उक्तः ॥ ३५ ॥ [IV.13]

नक्षत्रपटुकिरणं पश्चात् सन्ध्याषगतं ग्रहैर्भिन्नम् ।

क्रूरनिपीडितदूषितश्चाशुभं सर्वम् ॥ ३६ ॥

उत्पातपापग्रहपीडिते भे ये यान्ति भूरिग्रहसंयुते च ।

ते पूर्ववित्तान्यपि नाशयन्ति घातुप्रसक्ता इव वादिकेन्द्राः ॥ ३७ ॥

जन्माद्यं कर्म ततो दशमं साङ्घातिकं च षोडशभम् ।

समुदयमाष्टादशमं विनाशसंज्ञं त्रयोविंशम् ॥ ३८ ॥ [IV.14]

आद्यात्तु पञ्चविंशं मानसमेवं नरस्तु षडृक्षम् ।

नवनक्षत्रो नृपतिस्वजातिदेशाभिषेकक्षे(?) ॥ ३९ ॥ [IV.15]

जन्मक्षमाद्यं दशमं तु कर्म साङ्घातिकं षोडशमृक्षमाद्यात् ।

अष्टादशं स्यात्समुदायसंज्ञं वैनाशिकं विंशतिभिस्त्रिभिश्च ॥ ४० ॥

यत्पञ्चविंशं खलु मानसं तत् षडृक्षमेवं पुरुष[स्य]सर्वः [र्वे] ? ।

राज्ञो नवर्क्षाणि वदन्ति जातिदेशाभिषेकैः सहितानि राज्ञः[भज्ञाः] ॥ ४१ ॥

भिषेकसंज्ञक्षमुशन्ति मिश्रं साधारणे द्वे सह षड्भिराद्यैः ।

किन्त्वत्र दोषाश्च गुणाश्च सर्वे प्रधानमेकं पुरुषं भजन्ते ॥ ४२ ॥

कूर्मोपदिष्टानि हि देशभानि राज्याभिषेकेऽहनि वाभिषेकम् ।

या जातयस्तस्य भवन्ति तस्मात् वक्ष्यामि दैवज्ञनिराकुलार्थम् ॥ ४३ ॥

पूर्वात्रयं सानलमग्रजानां राज्ञां तु पुण्येण सहोत्तराणि ।

सपौष्णमैत्रं पितृदैवतञ्च प्रजापतेर्भञ्च कृषीवलानाम् ॥ ४४ ॥

आदित्यहस्ताभिजिताश्विनानि वणिग्जनानां प्रवदन्ति भानि ।

मूलं त्रिनेत्रानिलवारुणानि भान्त्यु[न्त्य]ग्रजातेः प्र[भ]विष्णुतायाः ॥ ४५ ॥

सौम्यैन्द्रचित्रावसुदेवतानि देवाजसा[ध]र्म्यमुपागतानि ।

सार्पं विशाखा श्रवणो भरण्यः चण्डालजातेरिति निर्दिशन्ति ॥ ४६ ॥

नक्षत्रत्रयवर्गैराग्नेयाद्यैर्व्यवस्थितैर्नवधा ।

भारतवर्षे मध्ये प्रागादिविभाजिता देशाः ॥ ४७ ॥

पाञ्चालनाथो मगधाधिपश्च

कलिङ्गराडुज्जयिनीपतिश्च ।

अवन्तिराट् सैन्धवभारगौरो

मद्रेश्वरोऽज्यश्च कुणिन्दनाथः ॥ ४८ ॥

एते हि कूर्माङ्गसमाश्रितानाम् ।

विशेषपीडामुपयान्ति मूपाः ॥ ४९ ॥

नामानुरूपमेषां सदसत्फलमिष्टपापगुणदोषैः ।

ओजश्चादिविशुद्धो याता शूत्रञ्जयत्यचिरात् ॥ ५० ॥ [IV.16]

रोगाद्यागमवित्तनाशकल्हासंपीडितो जन्मभे

सिद्धिं न[क]र्म न याति कर्मणि हते भेदस्तु साङ्घातिके ।

द्रव्यस्थोपचितस्य सामुदायिके संपीडिते संक्षयः

वैनाशे तु भवन्ति कायविपदश्चिन्तासुखं मानसे ॥ ५१ ॥

निराकृत्युक्त्यो निरामयस्तुभाङ्गनष्टरिपुर्धनान्वितः ।

षड्भुक्त्युक्त्यो विनश्यति त्रिभिरन्यैश्च सहावनीश्वरः ॥ ५२ ॥

जन्मभक्त्यर्थाधानादितस्तु संपद्विपत्करक्षेम्याः ।

श्रुत्यरसाधकैर्वनाशिकाश्च मैत्रातिमैत्रे च ॥ ५३ ॥ [IV.17]

यै[न] सञ्जायते जन्तुस्तज्जन्मर्शमिति स्मृतम् ।

तस्मादेकोनविंशं यत्तत् गर्भाधानं भवेत् ॥ ५४ ॥

मैत्रातिमैत्रसाधकसंपत्क्षेम्येषु कर्मभे चार्थात् ।

प्राप्नोति नावशेषेष्वभिषेकपुरक्षयातश्च ॥ ५५ ॥ [IV.18]

सितसिद्धार्थकशालिप्रियङ्गुमदयन्तिकाम्बुभिः पुष्पे ।

स्नात्वा गच्छेत्प्राचीं सौम्ये च हेममणितोयैः ॥ ५६ ॥ [IV.19]

गोभृङ्गाग्रनदीगिरिवल्मीकतटाकमृत्स्नया युक्तैः ।
 तोयैस्स्नात्वा नृपतिर्यायाद्याभ्यां दिशं हस्ते ॥ ५७ ॥ [IV.20]
 सरिदुभयकूलमृद्धिस्स्नात्वा मैत्रे परां दिशं यायात् ।
 श्रवणे तु नदीसङ्गमृत्सलिलैः पश्चिमामेव ॥ ५८ ॥ [IV.21]
 मधुभद्रदारसहितैस्स्नात्वा तोयैरुदक् श्रविष्ठाभिः ।
 गोगजविषाणकौशैर्मधुघृतपूर्णं उदक्पौष्णे ॥ ५९ ॥ [IV.22]
 उदगेवाश्विनि देवे स्नात्वा मधुयूथिकायुतैरद्भिः ।
 नक्षत्रदेवमन्त्रैश्चाग्निं हुत्वा जयं लभते ॥ ६० ॥ [IV.23]
 प्राच्यादि घृतं तिलोदनं मत्स्यं क्षीरमिति प्रदक्षिणम् ।
 अघ्नन्पतिर्यथादिशन्नक्षत्राभिगतश्च सिद्धये ॥ ६१ ॥ [IV. 28]
 अश्विमदहनकमलजशशिशूलभृश[द]दितिजीवफणिपितरः ।
 योन्यर्यमदिनकृत्वष्टपवनशक्राग्निमित्रश्च ॥ ६२ ॥
 शक्रो निर्ऋतिस्थोऽयं विश्वे ब्रह्मा हरिर्वसुर्वरुणः ।
 अजपादोऽहिर्बुध्न्यः पूषा चेति च[तीश्व]रा भानाम् ॥ ६३ ॥
 अक्षतमाषाः स्विन्नास्तिलसहितास्तण्डुलाश्च दधि गव्यम् ।
 पृषतपिशितं मृगस्य च पञ्चानामश्विभादीनाम् ॥ ६४ ॥ [IV. 24]
 माषस्विन्नोत्करोऽश्विन्यां भरण्यां तिलतण्डुलाः ।
 दध्योदनं कृत्तिकासु गव्यं वा दधि केवलम् ॥ ६५ ॥
 पार्षतं पिशितं प्रोक्तं रोहिण्यामेव माषकम् ।
 सौम्ये मार्गं भवेन्मांसमर्थतोपहरेद्बुधः ॥ ६६ ॥
 अश्विनीयोगयुक्ते तु निर्गच्छेन्मेदिनीपतिः ।
 राजमाषशतं प्राश्य राजतुल्यफलं भवेत् ॥ ६७ ॥
 रुधिरविलायनवायसभुजङ्गमांसानि शङ्करादीनाम् ।
 पित्र्ये तिलौदनं षाष्टिकान्मृक्षद्वये परतः ॥ ६८ ॥ [IV-25]

प्राश्याः प्रियङ्गुचित्राण्डजफलानि यावकं कुलत्थाश्च ।
मधुसर्पिषी च हस्तामूलान्य[म्बूनि]सक्तवो मूलात्म(?) ॥ ६९ ॥
[IV. 26]

श्रवणादीनां षण्णां शालिशकं विलाळमांसश्च ।
आजं यथेष्टमांसश्च सक्तवो माषसंवृताः ॥ ७० ॥ [IV. 27]

आस्वादु च्युतकचमक्षिकानुविद्धं
दुर्गन्धि क्षयकृदभूरि यच्च दग्धम् ।
सुस्विन्नं मृदु रुचिरं मनोनुकूलं
स्वाद्वन्नं बहु च जयाय यानकाले ॥ ७१ ॥ [IV. 29]

गुणवति तिथावृक्षेऽनिष्टे दिवा गमनं हितं
निशि च भगणे शस्तं यानं तिथौ गुणवर्जिते ।
भतिथिगदितान् दोषान् प्राप्नोत्यतः प्रतिलोमगः
गुणमपि तयोस्सम्यक् यातुर्जगाद भृगुर्मुनिः ॥ ७२ ॥
[IV. 30]

तिथिश्चतुर्थी नवमी चतुर्दशी विवाहमिष्टिं करणञ्च गच्छेत्(?) ।
भवन्ति चामीकरवाजिकुञ्जराः चतुर्थपूर्वाश्च तथा विचारणात् ॥ ७३ ॥

नक्षत्रे यात्रिके शुद्धे तिथौ च गुणसंयुते ।
याता धनानि लभते विपरीते विपर्ययः ॥ ७४ ॥

इति यक्षेश्वमेधीययात्रायां नक्षत्रविज्ञानाध्यायः

चतुर्थस्तमाप्तः ॥

शुभमस्तु ॥

INDEX 1 (BRHADYĀTRĀ)

	Page		Page
अकस्मात् पुष्पिता	90	अपसव्यास्तु	63
अकार्यसहितैर्भेदो	67	अपृच्छतः पृच्छतो	4, 100
अक्षतनाषाः स्विन्ताः	13, 113	अप्रसिद्धिं भयं	64
अक्षेपशीलः	73, 102	अभिमतदेव-	46
अक्षोभ्यश्रवणं	66	अभ्यर्च्य मन्त्रैस्तु	40
अण्डावकिरणे	67	अयमेवाको	81
अतिदीर्घातिह्रस्वाः	90	अरुन्धतीं	77, 86
अतिदीर्घोऽति	90	अर्कस्थाने मन्दो	32
अतीतमेष्यं	80	अर्काकसुतयोः	8, 105
अतो विपर्यस्त	73, 102	अर्थप्रदस्तनयगः	26
अथ नृपति	4, 101	अर्धनिशायां	39
अधरोत्तरौष्ठयोः	37	अवक्रयोः	89
अधुना ग्रह-	83	अविधेयं	21
अनर्चिता ये	40	अश्रुपातहनु-	55
अनाहतानां	90	अश्रौषीच्च	4, 100
अनुलो[म]गते	36	अश्वत्थ्यर्जुन-	49
अनुलोमो	65	अष्टमेऽर्धदिवसे	16
अनुशास्ति नरं	2, 98	अष्टवर्गपरि-	17
अनूकचिन्ता-	42	अष्टशतसंमितेभ्यो	48
अन्तर्मुखाः	78	असिद्धिसिद्धिदौ	64
अन्नात् परिस्तुताद्यो	49	असुक्षयाय	89
अन्यजन्मान्तर-	58	अस्वादु च्युत-	13, 114
अन्यप्रतिरुता	66	अहोरात्रं च	16
अन्ये वदन्त्य-	3, 100	अहः पञ्चदशांशो	16

	Page		Page
आक्रन्दसारी	36	उत्पातगण्ड-	86
आघातदुर्जय-	2	उत्साहमन्त्र-	1, 94
आदिशेदुभय-	54	उदग्वै वैश्वदेवे	13, 113
आद्यातु पञ्च-	12, 111	उदयमुदयपं	5, 103
आद्ये वर्षात्	41, 45	उदरनयन-	14
आरोहति	57	उद्दिश्य सैहिकेयं	50
आरोहिशुभैष्य-	34	उद्वाहमकालोत्सव-	79
आवर्तयेत्	39	उपचयकर्तुः	34
आवर्तसत्त्व	55	उपचयगृह-	18
इति मनुजपतिः	79	उपचयगृहोप-	30
इति योगाः शुभाः	6, 104	उपलक्षणमात्रं	82
इत्युदयाद्याः	24	उपानच्छत्र-	68
इष्टद्रव्य-	52	उल्लूकी वामतः	65
इष्टेमन्त्रान्	41	ऊर्ध्वा तिर्यग्वा नता	22
इष्टं वा गोरसान्नं	64	ऊर्ध्वा स्याद्या	„
इष्टानिष्टव्यञ्जक-	56	ऋक्षे पापैः	11, 110
इष्टैरनिष्ट-	90	एकत्राध्युषितस्य	72
उच्चैर्भक्षणं	69	एकपादो चलत्पक्षः	68
उडुपतिरुदयं	31	एकवस्त्रः	41
उडुपतिदिनकृत्—	43	एकस्थाने रुवन्	64
उत्तमफलदा	84	एकस्मिन्नपि	82
उत्तमफला	35	एकीयपक्षे	28
उत्तानशय्या-	71	एकोनविंशके	24
उत्थानधीरः	2, 97	एकोऽपि	31
उत्थानहीनो	„	एतत् समासं	87
उत्थानाच्चेत्	1	एभिरुपायैः	83
उत्थाय स्वयं	51	एवमुक्त्वा	39

	Page		Page
एष्यो धनं	80	केचिदशिक्षितत्वात्	82
ऐन्द्रानलदिशोः	60	केचिद्वदन्ति	22
ओजाः प्रदक्षिणं	62	केचिद्वदन्त्युप	20
ककुटेभचिरिल्लयश्च	59	केतूलकार्क-	78
कट्यां बलप्रमोदः	37	केतोः कांस्य-	50
कम्पोत्कासविजृम्भण-	51	केन्द्रत्रिकोणेषु	80
करोति राशि-	80	कौजेऽग्निभयं	25
कर्मण्यारे रवौ	6,104	क्रमान्महीरूप्य-	47
कर्मसङ्गमयुद्धेषु	62	क्रूरोदये	78
कलहः स्वर-	64	क्रोशादूर्ध्व	71
कल्याणनाम	52	क्रोष्टुकोल्लक-	59
काकानां श्रावणे	67	क्लेशाद्विना	19
कामिन्यां धन-	44	क्षणतिथ्युद्ध-	59
कार्पासौषध-	70	क्षणषष्टिभाग-	40
कार्यं कोशः	24	क्षीरवृक्षफल-	54
कार्यं तु	71	क्षीरवृक्षज-	69
काष्ठरज्ज्वस्थि-	68	क्षीरैकतरु-	46
कियच्चिरं	38,91	क्षुत्तृष्णार्तिर्मर्गि-	21
कियत् प्रमाणञ्च	82	क्ष्वेडास्फोटित-	61
कीर्तिर्लग्ने	27	खलिनान्नपान-	57
कुजचन्द्रमसोः	7,105	गगने निशा	82
कृत्वैवं ग्रहपूजां	50	गच्छतस्तिष्ठतो	61
कृषिवृष्टिसमा-	2,98	गतैष्यजात्यन्तर-	41
कृष्णशुक्ल-	89	गत्वालयं	72
केचित्तु शकुन-	63	गन्धर्वनगरं	75
केचित्प्राहुररि-	28	गरवणिज-	15
		गिरिकर्णिका	50

	Page		Page
गीतोत्क्रीडित-	45	छित्करः कूट-	62
गुणवति तिथौ	14,114	जघन्यमध्य-	42
गुर्वर्कशशिभिः	6,104	जङ्घे लिहन्नत्रण-	57
गृहीतधूपाम्बर-	47	जन्मभकर्मा-	12,112
गोधूमशालीया	48	जन्मसमये	30,101
गोनागाश्ववधो	77	जन्मादि कर्म	11,111
गोरोचनाहेम-	47	जन्मेश्वर-	30
गोशशक्रौञ्च-	59	जन्मोदयपौ	34
गोशृङ्गाप्य-	12,113	जवजातिबल-	59
ग्रहदिवसफलं	23	जायास्थे	27
ग्रहयज्ञमतो	48	जाल्धचरणौ	62
ग्रामारण्य-	58-86	जाहकाहिशश-	20
ग्राम्यारण्यम्बु-	58	जीमूतध्वनि-	64
ग्राम्यौ मध्यमवड्भौ	62	जीवज्ञाकिंसिता-	6,103
ग्रासान्तर्वक्त्राणां	56	जीवी भृगु-	31
घृताम्बुपयसां	76	ज्ञेयं बलं	24
चक्रे वराहमिहिरः	72	ज्येष्ठायां पुरुहूत-	10,107
चक्षुर्दः प्राणदश्चापि	51	ज्वलनवध-	14
चन्द्रार्कबिम्बा-	80	ज्वलितशिखि-	70
चन्द्रावनीजयोः	7,104	तच्च तस्य	16
चन्द्रेऽजपर्यन्ति-	81	तच्च विरुद्धं	29
चन्द्रोऽर्कोनं	82	तच्चायुक्तमिति	72
चमूसमेताः	40	ततोऽप्रतिरथं	50
चापमैन्द्र-	74	तत्पञ्चमदिशां	58
चिताकेश-	64	तत्रार्चा ताम्रमयी	48
छायाशिरस्का-	87	तत्रोत्सर्गेण	55
छायां शिरस्काङ्क-	77	तथा परे	2

	Page		Page
तनयस्य वधः	7, 104	दत्त्वा स्त्रीधनं	27
तनुग्रीवशिरो-	58	दुद्रुप्रतिश्याय-	71
तनुवृत्ते न	89	दधिमधु-	70
तन्मध्ये ब्राह्मी	46	दशधैवं	59
तन्वी प्रलम्बा	75	दशासु चोक्तं	42
तयोरष्टमे	79	दिग्दाहक्षतज-	78
तस्मात् कूरं	29	दिग्मर्गविलोमगे	36
तस्माद्द्वैवं	2	दिङ्मार्गधूप	11, 110
तस्मान्नृपः	4, 101	दिनकरशशि-	43
तस्मान्नैकान्तो	29	दिवाप्रस्थानवत्	62
तस्मिन्नेव भवेत्	6, 103	दिव्यं ध्वनिं	89
तस्मै प्रणम्य	81	दिशां दाहो	76
तस्य ग्रहानुलोमं	46	दिशि दिशि	9, 107
तस्य दैवनरकार-	1	दीर्घाङ्गुलि	53
ताम्रकनकप्रवाल-	49	दुकूलमुक्ता-	40
ताम्रौष्ठतालु-	53	दृष्टे साम्नां	36
तावेव तु	63	दृष्ट्वा स्वमं	45
तिग्मकरस्योत्तरतो	32	दिशैकदेश-	37
तिथिकरण-	82	दैवज्ञस्य हि	4, 100
तिथिवाय्वर्क-	63	द्यूननैधनगे	7, 104
तोयवन्मेदिनीं	88	द्यूनेऽध्ववाहन-	20
त्रिविधोत्पाता-	33	द्रेक्काणाकार-	23
दक्षिणपार्श्व-	37	द्वन्द्वरोगार्दित-	60
दक्षिणाङ्गाश्रिताः	86	द्वान्निशतिं	47
दक्षिणे शुभं	54	द्वारत्रिक-	39
दत्तमङ्गफलं	,,	द्वित्रिकेन्द्र-	7, 105
दत्तमूल-	53	द्विपदवशगाः	18

	Page		Page
द्विमूर्तिराशौ	80	निघनहिबुक-	8, 105
धत्ते बांछित-	23	निघने वक्र-	"
धर्म न साधयति	26	निन्दितसत्त्व-	74
धर्म हिनस्ति	25	निमित्तानुचरं	38, 92
धर्मे न धर्म	28	नियतिगति-	32
धान्यरस-	77	निर्मदाम्यधिक-	53
ध्वजातपत्रा-	71	निवृत्तयात्रः	40
नक्षत्रदोषात्	80	निशान्तभागे	11, 110
नक्षत्रदोषात्खलु	"	निशि सुरचापं	77
नक्षत्रवत्	16	नृपमूर्तिः	23
नक्षत्रान्मृदु-	82	नृपसन्दर्शने	63
नगरपुरोहित-	48	नृहयातप-	69
नगरारण्य-	76	नैर्ऋती वारुणी-	60
न ग्राम्योऽरण्यगो	60	नैव दारुणतां	66
न तु भाद्रपदे	"	न्यग्रोधात्	48
नन्दा भद्रा	8, 106	पक्वाममांस-	38
नमः शम्भो	41	पङ्कदिग्ध-	69
नवभागे	24	पटुपटह-	70
न विना मानुषं	2, 98	पथ्यात्मानं	58
न सदृशदशो	34, 92	परयोनिषु	64
नाभेरन्यत्र	44	परविषय-	79
नामानुरूपं	12, 112	परस्परं रवि-	81
नार्थस्य सिद्धिः	28	परसारं सौरि-	35
नावमरात्रे	33	परिजप्य महा-	47
नासापुटाश्रुपात-	56	परिवेषो	75
नित्यं च बाल-	"	परिश्रान्ते	89
निद्रानिरोधालस-	57	पश्चिमे शर्वरी-	63

	Page		Page
पाकेश्वराधि-	32	प्रक्षीणेऽप्यनु-	18
पाकेश्वरारि-	33	प्रतिपदि फलं	9,106
पातालक्षे	78	प्रतिलोमो	75
पापोऽपि	31	प्रत्यक्षवत्	42
पार्थिवोप-	53	प्रत्येति चाशु	26
पार्ष्णिग्राहः	5,103	प्रवरयुवति-	15
पित्ताधिके	42	प्राक् फलतुल्यं	56
पिष्टेन दोषेण	81	प्राग्द्वारिकैः	10,107
पीडा राष्ट्रस्य	76	प्रायो जगुः	28
पीनोन्नत-	58	प्रारम्भकालात्	82
पुत्रापदं क्षिति-	26	प्राश्याः प्रियङ्गु-	13,114
पुत्रापदं सुत-	25	प्राश्यादि घृतं	113
पुत्रोत्पत्तिः	27	प्रियङ्गुसिद्धार्थक-	47
पुरसैन्योपरि	67	प्रीतये न मनो	92
पुरीं(रं)रियो-	78	प्रेष्यामतीत-	50
पुण्योऽथ हस्तः	10,108	प्रोत्क्षिप्त-	74
पूर्णास्यत्वं	69	फलमाससमात्	66
पूर्वजन्मसु	44	बन्धघात-	64
पूर्वोदीच्योः	65	बन्धं वधं	28
पूर्वं प्रावेशिको	63	बलवर्जितस्य	83
पृथग्जात्यनव-	58	बलिनः	35
पृथिवीं शिवं	88	बहुतोये	76
पृथु धनं	74	बह्वृग्भ्यः	49
पृष्ठ्यो दैव-	38,90	बालावकिरण-	55
पृष्ठत ऊर्वोः	37	बुधदिवस-	15
पृष्ठतः पूजिता	65	बुध्वा शास्त्रं	4,101
प्रकृतेर्विकृतेः	87	बौधे तुष्टिः	21

	Page		Page
ब्राह्मीं सदूर्वा	40	मित्रस्यासि:	45
ब्रूयात् स चेत्	38,91	मित्रातिमित्र-	12,112
भगवन् देव	41	मीनोदये प्रसवतः	19
भवनद्वयैकांशकं	81	मुक्तप्राप्तैष्य-	58
भवेन्न यः	30	मुद्रादिषु	44
भिन्नभैरव-	61	मुहुर्मुहुः	57
भूतभूतेति च	51	मूर्त्यर्थयोध-	33
भूयो भूयस्तथा	,,	मूर्धोदयं शुभ-	8,105
भूयः प्रस्वपनं	46	मूलमध्यदशनाग्र-	54
भृगुसुतबुध-	18	मूलेन्दूरग-	11,109
भृत्यार्थवाहन-	20	मृगपशुरासभ-	77
भृशं क्षरन्तो	74	मेघस्य दोषात्	80
भोज्यं मसुरतिल-	48	मौनं गता	66
भ्रूनासिकान्तरे	37	यक्षेशमेधेन	1,94
मणिमुक्ताक्षौम-	48	यज्जाग्रतो	41
मद्येन तु	76	यतोऽप[प]न्न-	36
मधुमद्रदारु-	12,113	यत्नेन सम्पद्य	3,98
मध्याधमा-	35-83	यत्प्रोक्तं राशयुदये	25
मनुजहृदय-	43	यत्सारं पृच्छतः	4,101
मन्त्रश्चोद्बुध्यस्व	49	यथेष्टवेला-	11,110
मागधवन्दि-	47	यदि जन्म-	79
मा भूत् प्रसङ्गात्	53-86	यदुदयति	25
मार्गैकगं	82	यदेव यस्योदय	33
मार्गैकत्वं न	,,	यमेन्द्रवरुणार्थेश-	39
माषातसी-	48	यस्मिन् देशे	73
मांसौदनं	50	यस्मिन्नुदयति	1
माहेयमन्दयोः	6,104	यस्य गोचर-	17

	Page		Page
यस्योत्सृजत्युडु-	17	रविशशिगति-	82
यातुःकर्मसमो	68	रविशशिभौम-	31
यात्राकालमतः	3, 98	राजा कुमारो	61, 66
यात्राजसिंह-	35	शशिद्वयैक्ये	80
यात्राफलं	33	राष्ट्रे दाह-	84
यात्रावाक्	38	रिक्तकुम्भो	65
यानासन-	24	रिक्तानिष्ठ-	34, 83
याम्ये तमोज्ञः	32	रिक्तोपहत-	34
यायिग्रहैः	36	रिपुदिवसो	35
या रोमाञ्चं	66	रिपुनिधने	19
याहीत्यग्निभयं	,,	रुतकीर्तन-	62
युक्तिप्राया	49	रुद्राजहिर्बुध्न्याः	15
युद्धं सेनाङ्ग-	68	रुधिरविलायन-	13, 113
युद्धे भङ्गो यमो	7, 104	रेचनं कोश-	84
ये प्रपानगल-	55	रोगाज्जन्म	20
ये स्युर्मृतगणाः	39	रोहिताश्वज-	60
यो न वेत्ति	89	रौद्रो दीर्घः	81
यो यस्य दशम-	30	लभे कीर्ति-	26
योषित्सौर्यं	37	लभेऽर्केन्दू-	75
योऽस्तं यात्युदयं	32	लभे विषाग्नि-	26
रक्तकरवीर-	49	लभे शशी	,,
रक्तद्रव्यं	67	लब्धव्यान्येव	1
रक्षका वर्धकाः	30	ललाचार्यमतं	82
रजतमणि-	46	वक्रज्ञशशिभिः	7, 104
रजतार्चा-	49	वक्त्रीकृतवालघियो	57
रविचन्द्रौ	81	वक्षोऽक्षिललाट-	56

	Page		Page
वरुमीकस्थाणु-	55	व्यसनं प्राप्नोति	33
वामदक्षिणगः	65	व्याघ्रक्ष्वानरं-	60
वामदक्षिणगौ	63	व्रजेद्दिगीशं	52
वामपार्श्वस्थितः	68	व्रणपिटक-	37-83
वाहनलाभः	37	शतपत्रकुरङ्ग-	60
वाहनानि	74	शत्रोः प्रसूति-	19
विजयाय	56	शर्मवर्मगणं	51
विदिते होराशाशौ	3, 100	शस्ता शान्त-	75
विद्विष्टप्रवर-	73	शस्तो नीडस्तु	67
विधानगणना-	2, 98	शस्तं दिवा	19
विपुलरण-	43	शात्रवाणां तथा	51
विरुवन् चाग्रतः	68	शालशमीलुक्	50
विश्वरूपा	39	शिखी भिक्षुः	60
विषधातक-	61	शिवभुजग-	15
विषप्रदिग्धेन	81	शिवा श्यामा	61
विसर्जयति	63	शीघ्रमासन्न-	59
विसृज्य शकुनः	,,	शीर्षोदये	19
विस्तीर्णकर्ण-	53	शुद्धैर्द्वादश-	77
विस्त्रम्भहा	73, 102	शुभर्क्षे तत्रवांशे	25
विहङ्ग इव	1	शुभा मृगपतत्रिणो	78
वृकाः शृगालाः	65	शुभाशुभफला	30
वृषवृश्चिक-	22	शुभाशुभानि	38-91
वृष्टिविद्युत्	76	शोभनं शोभनं	89
वेशिर्विलम्बोप-	22	श्मश्रुकेशनख	45
वेश्यार्थाम्बर-	27	श्रवणादीनां	13, 114
वैभीतल्लुक्	50	श्रेयान् विपर्यये	34
वैष्णवश्चरकश्चैव	61	श्रेष्ठे ह्यसिते	62

	Page		Page
श्रुथं खरं	88	सर्वैर्धान्यैः	46
श्वेतस्य बभ्रोः	47	सर्वैस्तु नवमे	8,105
षडशीतिमुखानि	81	सर्वं प्रमाणं	22
षण्णां रसानां	89	सवक्रे निधने	7,104
षष्ठे जीवे	27	सवितृतनयः	32
सकलफलद-	35-84	सहजेऽर्काकिं-	6,104
सखिवश्यता	21	साम्प्रतं शुभदः	29
सङ्ग्रामे वयं	73	साम्नां शुक्र-	36
सचिवाप्तिर्गुरौ	6, 104	सांवत्सरसचिव-	39
सजृम्भणं पृष्ठ-	57	सांवत्सरस्तस्य	1,97
सत्य आह	16	सिततुरग-	44
सत्याचार्यस्य	33	सितसुरभि	43
सत्त्वार्जितं	3,98	सितसिद्धार्थ-	12,112
सन्तापशोक-	25	सितातपत्रो	52
सन्ध्यासु दीप्त-	57	सिताद्यं	75
सप्तमायदश-	17	सिद्धार्थकादर्श-	69
सप्ताहान्त-	74	सिध्यन्ति सर्व	2,98
सप्ताहं	76	सुतपत्नी	77
समगम्भीरा-	46	सुपुत्रामात्य-	39
सममन्यत्	56	सुमधुरफल-	5
सरिदभ्याकुल-	12,113	सुरभिर्यस्य	89
सर्वथा ग्रहणं	89	सुवर्णस्यावरहिते	,,
सर्वदिक्ष्वशुभा	66	सूक्ष्मार्थदर्शनी	90
सर्वदृष्टिरस-	88	सेनाच्छिद्रं तस्मात्	24
सर्वद्वारिक-	10,108	सौम्यग्रहेषु	29
सर्वाः शस्ताः	9,106	सौम्यस्थाने	31
सर्वे दुर्मिक्ष-	64	सौम्यासौम्येषु	29

	Page		Page
सौम्ये गत्वा	11, 110	स्वयमथ	70
सौम्येन यायात्	47	स्वरः प्रकृत्या	90
सौम्योऽपि जन्मनि	21	स्वर्क्षेदशा-	33, 83
सौम्योऽप्यतीव	29	स्वल्पवक्त्ररुह-	53
सौम्यं दशाधिपं	"	स्वविषयं	79
स्वलितगति-	54	स्वसुतस्थाने	31
स्तनचरण-	5	स्वाङ्गप्रज्वलनं	42
स्तम्भोपल-	76	स्वे स्वे कर्मणि	10, 109
स्त्रीसंज्ञाभास-	61	हन्यान्तृप-	75
स्थलजलज-	19	हरेदुपनयेद्वापि	67
स्थलमृगपशु-	45	हर्म्यप्रासाद-	59
स्थानपराक्रम-	23	हस्ते गत्वा	11, 110
स्थानेऽर्कसुतस्य	31	हस्तेऽर्थाप्तिः	37
स्निग्धा स्थिरा	72	होरागतः	30
स्वकाले गिरि-	59	होराराशौ	17
स्वदशाधिप-	34	होराविदो	29
स्वद्रव्यनाशः	45		

INDEX II (YAKŚĀŚVAMEDHĪYĀ-YĀTRĀ)

अक्षतमाषा स्विन्नाः	13, 113	अनुरूपणि	95
अतोऽन्यथा यः	107	अन्ये वदन्त्यवि-	3, 100
अतो विपर्यस्त-	73, 102	अपृच्छतः	4, 100
अथ नृपति-	4, 101	अमन्दता	102
अथ शास्ति नरं	2, 98	अर्काकसुतयोः	8, 105
अनिलानल-	107	अश्रौषीच्च	4, 100
अनुगूढो	102	अश्विनीयोग-	113
		अश्वियम-	"

	Page		Page
अस्मिन्नेव	6, 103	कर्माणि च	97
अस्वादु च्युत-	13, 114	किमेवान्नाभिघेयं	93
आक्षेपशीलः	73, 102	कुजचन्द्रमोः	7, 105
आग्नेयपूर्वाणि	107	कूर्मोपदिष्टानि	111
आटविकदेश-	94	कृषिवृष्टि-	2, 98
आदित्यहस्ता-	111	केन्द्रत्रिकोणेषु	100
आद्यात्तु पञ्च-	12, 111	कोशदण्डवलैः	94
आद्ये मखे	109	गुणवति	14, 114
आश्रित्य चन्द्रस्य	101	गुणान्वितस्येव	96
इति योगाश्शुभाः	6, 104	गुणैस्समेतैरपि	97
इत्येवमेषामपि	101	गुर्वर्कशशिभिः	104
उत्कृष्टवल-	98	गोचरेण	102
उत्तरायाञ्च	109	गोशृङ्गाग्र-	12, 113
उत्थानधीरः	2, 97	चन्द्रावनिजयोः	7, 104
उत्थानवीरो	,,	चित्रास्वात्यन्तरे	109
उत्पातपाप-	111	चैत्रा स्वाति-	108
उत्साहमन्त्र-	1, 94	जन्मक्रमोद्दिष्ट-	100
उदगेवाश्विनि	13, 113	जन्मभकर्माधाना-	12, 112
उदयमुदयपं	5, 103	जन्मक्षमाद्यं	111
उदरं कथयन्ति	99	जन्मक्षोदय-	103
उन्मानमान-	,,	जन्मसमये	30, 101
ऊहापोहार्थ-	95	जन्माद्यं कर्म	11, 111
ऋक्षेन्द्राद्यैः	11, 110	जितभृत्यं	95
ऋक्षेण्वद्यैतेषु	108	जितात्मना	,,
एते हि कूर्माङ्ग-	112	जितेन्द्रियत्वं	,,
कर्मणा मनसा	102	जीवज्ञार्कि-	16, 103
कर्मण्यारे	6, 104	ज्येष्ठाजपैतामह-	108

	Page		Page
ज्येष्ठा प्राग्भाद्रपदा	108	निधनहिबुक-	8, 105
ज्येष्ठामूलाश्लेषा-	109	निधने वक्र-	,,
ज्येष्ठायां पुरुहूत-	10, 107	निरवद्रुतभो	112
तनयस्य वधः	7, 104	निशान्तभागे	11, 110
तस्मान्नृपः	4, 101	निशान्ते दिन-	,,
तिथिश्चतुर्थी	114	नेत्रान्तपाद-	99
त्रिषु विपुलो	99	न्यूना फलसमा	106
दाक्ष्यं शैप्र्यं	94	पञ्चकल्प-	97
दिग्दाहधूम-	11, 110	पराक्रम-	98
दिशि दिशि	9, 107	पाञ्चालनाथो	112
दैवज्ञस्य हि	4, 100	पादौ सगुल्फौ	99
धूननैधनयोः	7, 104	पायूपस्थौ	95
द्वित्रिकेन्द्रस्थितैः	7, 105	पार्थिवो जायते	100
धर्मार्थौ यः	95	पार्षतं पिशितं	113
नक्षत्रकल्पो	97	पार्ष्णिग्राहः	15, 103
नक्षत्रत्रय-	112	पुण्योऽथहस्त-	10, 108
नक्षत्रपटु-	111	पूर्वस्यामुत्तरं	,,
नक्षत्रे यात्रिके	114	पूर्वात्रयं	111
नन्दा भद्रा जया	106	पृष्ठे द्विभागे	109
नन्दा भद्रा विजया	8, 106	पौष्णं मध्यफलं	108
नन्दा विजया भद्रा	106	प्रज्ञावृद्धं	96
नयने नवमं	99	प्रतिपच्छुक्लपक्षे	106
न विना मानुषं	2, 98	प्रतिपदि फलं	9, 106
न विशाखारोहिण्योः	109	ग्राम्भारिकैः	10, 107
नाभिस्स्वरस्सत्त्वं	99	प्राचिसुदम्भारिभिः	,,
नामानुरूपं	12, 112	प्राच्यदि(?) घृतं	13, 113
ना[सा]न्नो जीवः	94	प्राच्यादि सप्त	107

	Page		Page
प्राश्याः प्रियङ्गु-	13,114	रक्ता सिताद्या	96
बुद्ध्या भवति	100	राजानं प्रथमं	99
बुद्धा शास्त्रं	101	रिक्तोपगत-	100
ब्रह्माजशङ्कर-	93	रुधिरविलायन	13, 113
भिषेकसंज्ञं	111	रोगाद्यागम-	112
मधुभद्रदार-	12,113	लक्ष्मण्येन	97
महती देवता	100	लभ्यस्थेऽर्के	105
माषस्विन्नोत्करो	113	लभे यमारौ	103
माहेययमयोः	6,104	लभे वा कुज-	„
मूर्धोदयं	8,105	वक्रजशशिभिः	7, 104
मूलेन्द्रोरग-	11,109	वक्षोऽथ कुक्षौ	99
मैत्रातिमैत्र-	12,112	वराहमिहिरोदधौ	93
यक्ष्येऽश्वमेधेन	1,94	वाहण्यां वैष्णवं	108
यच्छास्त्रं सविता	93	विदिते होराराशौ	3, 100
यत्नेन संपाद्य	3,98	विद्यावृद्धान् वयो-	96
यत्पञ्चविंशं	111	विद्यावृद्धान् हि	„
यत्सारं पृच्छतः	4,101	विधानगणना-	2, 98
यथेष्टवेलागमनं	11,110	विमृश्य यः	97
यद्दानवेन्द्राय	100	विवर्जयेत्	109
यस्तु क्लेशसहो	95	विसम्भहा	73, 102
यस्तु सम्यक्	97	वृद्धान् सेवेत	96
यस्य मन्त्रं	101	वेला[:]सर्वाः	101
यात्राकालं	3,98	शक्तित्रितय-	94
यात्रा विशुद्धापि	96	शक्रो निर्ऋतिस्थो	113
यानं यायिभिः	94	शत्रोर्होरा	103
युद्धे भङ्गो	7,104	शिक्षा कल्पो	93
ये [न] सञ्जायते	112	शुक्ले कृष्णे	106

	Page		Page
शौचमार्जवं	102	सहजेऽर्काकिं-	6,104
श्रवणादीनां	13, 114	सांवत्सरः	1,97
श्रियः सकाशात्	99	सार्वद्वारिक-	10,108
श्रोत्रे त्वक् चक्षुषी	95	सितसिद्धार्थक-	12,112
षष्ठ्यां तिथौ	106	सिद्धिश्श्रोतृ-	93
सङ्गृहीतनरस्येयं	95	सिध्यन्ति सर्व आरंभाः	2,98
सचिवांसिः	6,104	सुवृष्टिसस्य-	102
सततं गुरुपूजा	96	सूर्याक्रान्तांशकाल्य-	103
सततं निग्रहे	95	सौम्ये गत्वा	11,110
सत्त्वार्जितं	3,98	सौम्यैन्द्रचित्रा-	111
सम्बन्धश्च	96	स्मृतिस्तत्परतार्थेषु	94
सरिदुभय-	12,113	स्वपक्षग्रह-	102
सर्वद्वारिकसंज्ञं	108	स्वयमेव	103
सर्वस्यैव हि	93	स्वातौ निशांशे	109
सर्वाः शस्ताः	9,106	स्वे स्वे कर्मणि	10,109
सर्वेषु शुभाः	110	हनुनासिक-	99
सर्वैस्तु नवमे	8,105	हस्ते गत्वा	11,110
सवके निघने	7,104	हिंसादम्भानृत-	97

RECENT RELEASES

1. Nṛttaratnāvali of Jayasenāpati (Sanskrit)
Edited by Dr. V. Raghavan
Pp. 682 - 1967 - Price: Rs. 22-00

A treatise on Dance written in the middle of the 13th Century by Jayasenapati, a commander under the Kakatiya rulers of Warangal. Dance and its various forms form the main theme of this work. The learned editor's critical introduction covers the contribution of Andhradesa to Sanskrit Literature in general and Natya-sastra in particular.

2. Tolkappiam (Collatikaram) (Tamil)
with Kallatar's Urai

Edited by Dr. T. P. Meenakshisundaram
Pp. 590 - 1971 Price: Rs. 12-00

One section of the earliest available grammar in Tamil Literature is made available to the scholarly Tamil world with a critical introduction by a competent Philologist-Tamilologist Dr. T. P. Meenakshisundaram. The critical introduction deals with the tracing of the source of Kallatar's Commentary ramified into varied versions.

3. Cuddapah Inscriptions (Telugu)
Edited by Dr. N. Venkataramanayya
Pp. 1270 - 1972 Price: Rs. 45-60

The collected inscriptions, Kaifiats and other local records that form part of Mackenzie Records concerning the present Cuddapah District are published with a keen concern on principles of history by the learned Editor. The critical introduction gives a complete survey of all that part of region has to offer from the historian's point of view. Contains many blocks of inscriptions in Tamil and Persian.

Subscriptions to the Bulletin are received per Volume and *not* annually. For inland subscribers the rate is Rs. 10/- per Volume and the foreign rate is \$ 2.50 or £ 1.00 or its equivalent. A trade discount of 6¼% on Bulletin purchase and 25% on Publications purchase are allowed to *bona-fide* Publishers and stockists of Books.

For detailed particulars regarding the Bulletins, Publications and supply of Transcripts of Manuscripts contained in this Library,

Address

The Curator,
Government Oriental Manuscripts Library,
University Library Buildings,
Chepauk, Madras-600005.

Bharati Vijayam Press, Triplicane, Madras-600005.